

BIBLIOTECA
COMUNALE
DI TRENTO

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI
DI TRENTO
Dipartimento di Lettere e Filosofia

FONDAZIONE
CARITRO
CASSA DI RISPARMIO DI TRENTO E ROVERETO

CORNELIUS NEPOS, *AEmilii Probi seu Cornelii Nepotis Liber De vita excellentium imperatorum*, Trento, Santo Zanetti, 1644.

Esemplare digitalizzato:

Trento, Biblioteca comunale, TT I k 56

LINK: <https://bdt.bibcom.trento.it/159>

[BDT – BIBLIOTECA DIGITALE TARENTINA](#)

progetto STABAT – *Stampe antiche Biblioteca comunale di Trento*

COMUNE DI TRENTO

STABAT – *Stampe antiche della Biblioteca comunale di Trento* è un progetto concluso, cofinanziato dalla Fondazione Caritro (“Bando Archivi 2014”), dalla Biblioteca comunale di Trento e dal Dipartimento di Lettere e Filosofia dell’Università di Trento; gli altri partner del progetto sono la Soprintendenza per i beni storico-artistici, librari e archivistici della Provincia Autonoma di Trento e l’University of St Andrews, School of History, USTC – Universal Short Title Catalogue. All’interno di Stabat sono state digitalizzate e descritte tutte le edizioni stampate in Trentino nei secoli XV-XVII che si conservano presso la Biblioteca e l’Archivio storico del Comune di Trento. Ogni digitalizzazione è accompagnata da una descrizione della stampa; tutto il materiale è liberamente consultabile sulla *Biblioteca Digitale Trentina* (<http://bdt.bibcom.trento.it/>).

In questo file le immagini hanno avuto in trattamento OCR e pertanto si possono fare ricerche testuali; le immagini presenti sul sito, dove si può trovare una descrizione completa dell’edizione, hanno invece una qualità maggiore.

Le immagini presenti nella *Biblioteca Digitale Trentina* sono rilasciate con licenza di Pubblico dominio, il presente PDF è distribuito con licenza Creative Commons Attribuzione – Non commerciale – Non opere derivate 3.0.

STABAT – *Stampe antiche della Biblioteca comunale di Trento* is a project that was successfully concluded thanks to the support of a group of partners, namely the Caritro Foundation (“Bando Archivi 2014”), Trent Civic Library, the Department of Humanities of the University of Trento, as well as the Superintendence for Architectural, Landscape, Historical, Artistic and Ethno-anthropological Heritage for the Province of Trento and the University of St Andrews, School of History, USTC – Universal Short Title Catalogue. All the editions belonging to the Library and the Civic Historical Archive that were printed in Trentino during the XV-XVII centuries have been digitised and described. As a result, each digital copy is accompanied by a record with specific data regarding the printed book, and is freely available to be consulted on *Biblioteca Digitale Trentina* (<http://bdt.bibcom.trento.it/>).

The images belonging to this file are OCR-converted, hence the text of this edition can be electronically searched. The images available on the website, on the contrary, have a higher resolution and are accompanied by a complete description of the edition.

The images available on the *Biblioteca Digitale Trentina* are public domain files; this PDF is available under the Creative Commons Attribution – Non-commercial – No Derivative Works 3.0 License.

TT. 1. v. 41

~~XXXXXXXXXX~~

[Faint handwritten text]

[Faint handwritten text]

[Faint handwritten text on a small label]

BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO

TT

k

56

TRENTO

K 271189

D 234499

5tcg

TT I k 56

Costo Libro

~~Illegible scribbled text~~

598

1812

Banco Comite

ÆMILII PROBI
SEV
CORNELII
NEPOTIS
LIBER
DE VITA EXCEL-
lentium Imperatorum.

TRIDENTI

Apud Sanctum Zanettum, Typ. Episc.

Anno M. DC. XLIV.
Cuius facultate Superiorum.

SMITH PRODI
1822
COLLEGE
REPORTS
LIBRARY
OF THE
SMITHSONIAN INSTITUTION

13

ÆMILII PROBI
SEV CORNELII
NEPOTIS, EXCELLENTIVM
IMPERATORVM

8

vitæ,

ON DVBITO FORE PLE-
rosq; Attice, qui hoc genus scri-
pturæ, leue, & non satis dignum
summorum virorum personis iu-
dicent, cum relatum legent, quis
musicam docuerit Epaminon-
dam, aut in eius uirtutibus com-

memorari, saltasse eum commodè, scienterq; tibijs can-
tasse. Sed hi erunt ferè, qui expertes litterarum
Græcarum, nihil relictum, nisi quod ipsorum moribus
conueniat, putabunt. Hi, si didicerint, non eadem om-
nibus esse honesta atque turpia, sed omnia maio-
rum institutis iudicari, non admirabuntur; nos in
Græcorum uirtutibus exponendis mores eorum secu-

A 2

tos.

tos. Neque enim Cimoni fuit turpe, Atheniensium summo viro, sororem germanam habere in matrimonio, quippe cum ciues eius eodem vterentur instituto. at id quidem nostris moribus nefas habetur. Laudi in Græcia ducitur adolescentulis quamplurimos habere amatores. Nulla Lacedæmoniis tam est nobilis vidua, quæ non ad scenam eat mercede conducta. Magnis in laudibus tota fuit Græcia victorem Olympiæ citari. In scenam verò prodire, & populo esse spectaculo nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini: quæ omnia apud nos partim insania, partim humilia, atque ab honestate remota, ponuntur. Contrà ea pleraque nostris moribus sunt decora, quæ apud illos turpia putantur. Quem enim Romanorum pudet uxorem ducere in conuiuium? aut cuius non materfamilias primum locum tenet ædium, atque in celebritate versatur? quod multo fit aliter in Græcia. nam neq; in conuiuium adhibetur, nisi propinquorum, neque sedet, nisi in interiore parte ædium, quæ gynæconitis appellatur. quò nemo accedit, nisi propinqua cognatione coniunctus. Sed plura persequi, tum magnitudo voluminis prohibet, tum festinatio, ut ea explicem, quæ exorsus sum. Quare ad propositum veniemus, & in hoc libro exponemus vitas excellentium imperatorum.

MILTIADES.

Miltiades Cimonis filius Atheniensis, ciens
& antiquitate generis, & gloria maiorum, &
sua

sua modestia, unus omnium maxime floureret, eaque esset etate, ut non iam solum de eo bene sperare, sed etiam considerare ciues possent sui talem futurum, qualem cognitum iudicauerunt, accidit, ut Athenienses Chersonesum colonos uellent mittere, cuius generis, cum magnus numerus esset, & multi eius demigrationis peterent societatem, ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt, qui consulere Apollo-nem, quo potissimum duce uterentur. nam tum Thra-ces eas regiones tenebant, cum quibus armis erat dimicandum. His consulentibus, nominatim Pythia precepit, ut Miltiadem sibi imperatorem sumerent. Id si fecissent, incepta prospera futura. Hoc ora-culi responso Miltiades cum delecta manu classe Chersonesum profectus, cum accessisset Lemnum, & incolas eius insulae sub potestatem redigere uellet Atheniensium, idque ut Lemnij sua sponte face-rent, postulasset, illi irridentes responderunt, tum id se facturos, cum ille domo nauibus proficiscens uento Aquilone uenisset Lemnum. Hic enim uen-tus a septentrionibus oriens aduersum tenet Athe-nis proficiscentibus. Miltiades morandi tempus non habens cursum direxit, quod tendebat, perue-nitque Chersonesum. Ibi breui tempore barbarorum copijs disiectis, tota regione, quam petierat, potitus, loca castellis idonea communiuit, multitudinem, quam secum duxerat, in agris collocauit: crebrisque excur-sionibus locupletauit. Neque minus in ea re pruden-tia.

tia, quàm felicitate, adiutus est. Nam cum virtutè
 militum deuicisset hostium exercitus, summa æqui-
 tate res constituit, atque ipse ibidem manere decre-
 uit. Erat enim inter eos dignitate regia, quamuis
 carebat nomine. Neque id magis imperio, quàm iusti-
 tia, consecutus. Neque eo secius Atheniensibus, à qui-
 bus erat profectus, officia præstabat. Quibus rebus
 fiebat, ut non minus eorum voluntate perpetuò impe-
 rium obtineret, qui miserant, quàm illorum, cum qui-
 bus erat profectus. Chersoneso tali modo constituta,
 Lemnum reuertitur, & ex pacto postulat, ut sibi
 urbem tradant. Illi enim dixerant, cum vento
 Borea domo profectus eò peruenisset, sese dedituros:
 se autem domum Chersonesi habere. Cares, qui tum
 Lemnum incolebant, & si præter opinionem res ceci-
 derat, tamen non dicto, sed secunda fortuna ad-
 uersariorum capti, resistere ausi non sunt, atque ex
 insula demigrarunt. Pari felicitate ceteras insulas,
 quæ Cyclades nominantur, sub Atheniensium rede-
 git potestatem. Eisdem temporibus Persarum Rex
 Darius, ex Asia in Europam exercitu traiecto,
 Scythis bellum inferre decreuit, pontem fecit in
 Istro flumine, quàm copias traduceret. eius pon-
 tis (dum ipse abesset) custodes reliquit princi-
 pes, quos secum ex Ionia & Colide duxe-
 rat, quibus singulis ipsarum urbium perpetua de-
 derat imperia, sic enim putauit facillimè se,
 Græcâ lingua loquentes, qui Asiam incolerent
 sub

sub sua retenturum potestate, si amicis suis oppida tuenda tradidisset: quibus se oppresso nulla spes salutis relinqueretur. In hoc fuit tum numero Miltiades, cui illa custodia crederetur. Hic, cum crebri afferrent nuncij malè rem rem gerere Darium, premique ab Scythis, Miltiades hortatus est pontis custodes, ne à fortuna datam occasionem liberandæ Græciæ dimitterent. nam si cum his copijs, quas secū transportauerat, interijset Darius, non solum Europam fore tutam, sed etiam eos, qui Asiam incoherent, Græci genere, liberos à Persarum futuros dominatione & periculo. Id facile effici posse. Ponte enim rescisso, regem vel hostium ferro, vel inopia, paucis diebus interiturum. Ad hoc consilium cum plerique accederent, Istiæus Milesius, ne res conficeretur, obstitit, dicens non idem ipsis, qui summas imperij tenerent, expedire, & multitudini, quòd Darij regno ipsorum niteretur dominatio. quo extincto ipsos potestate expulsos civibus suis pœnas duros. Itaque adeò se abhorrere à ceterorum consilio, ut nihil putet ipsis utilius, quàm confirmari regnum Persarum. Huius cum sententiam plurimi essent secuti, Miltiades non dubitans tam multis conscijs ad regis aures consilia sua peruentura, Chersonesiam reliquit, ac rursus Athenas demigravit. cuius ratio etsi non valuit, tamen magnopere est laudanda, cum amicior omnium libertati, quàm suæ fuerit dominationi. Darius autem, cum ex Europa in Asiam redijset,

hortantibus amicis, ut Græciam redigeret in suam potestatem, classem quingentarum nauium comparauit, eique Datin præfecit, & Artaphernem, hisque ducenta peditum millia, decem equitum dedit, causam interserens se hostem esse Atheniensibus, quòd eorum auxilio Iones Sardis expugnassent, suâque præsidia interfecissent. Illi præfecti regij classe ad Eubæam appulsa celeriter Eretriam ceperunt, omnèsque eius gentis ciues abreptos in Asiam ad regem miserunt. Inde ad Atticam accesserunt, ac suas copias in campum Marathona deduxerunt. Is abest ab oppido circiter millia passuum decem. Hoc tumultu Athenienses tam propinquo, tamque magno permoti, auxilium nusquam, nisi à Lacedæmonijs, petiuerunt, Phidippidémque cursorem eius generis, qui hemerodromi vocantur, Lacedæmonem miserunt, ut nunciaret, quàm celeri opus esset auxilio. Domi autem creati decem prætores, qui exercitui præessent: in eis Miltiades, inter quos magna fuit contentio, utrum mœnibus se defenderent, an obniam irent hostibus, acièque contenderent. Vnus Miltiades maximè nitēbatur, ut primo quoque tempore castra fierent. id si factum esset, & ciuibus animum accessurum, cum viderent de eorum virtute non desperari, & hostes eadem re fore tardiores, si animaduertent auderi aduersus se tam exiguis copijs dimicare. Hoc in tempore nulla ciuitas Atheniensibus auxilio fuit præter Plataënsis. ea mille misit.

misit militum. itaque horum aduentu decem millia armatorum completa sunt : quæ manus mirabili flagrabat pugnandi cupiditate . quo factum est , ut plus , quàm collegæ , Miltiades valuerit . Eius enim auctoritate impulsæ Athenienses copias ex urbe eduxerunt , locoque idoneo castra fecerunt . deinde postero die , sub montis radicibus acie è regione instructa , noua arte , vi summa prælium commiserunt . Namque arbores multis locis erant raræ , hoc consilio , & ut montium tegerentur altitudine , & arborum tractu equitatus hostium impediretur , ne multitudine clauderentur . Datis , etsi non locum æquum videbat suis , tamen fretus numero copiarum suarum conflare cupiebat . eoque magis , quòd prius quàm Lacedæmonij subsidio venirent , dimicare utile arbitrabatur . Itaque in aciem , peditum centum , equitum decem millia produxit , præliumque commisit . In quo tanto plus virtute valuerunt Athenienses , ut decuplicem numerum hostium profligarent : adeoque perterruerunt , ut Persæ non castra , sed naues peterent . Qua pugna nihil adhuc est nobilius . nulla enim vnquam tam exigua manus tantas opes profrauit . Cuius victoriæ non alienum videtur , quale præmium Miltiadi sit tributum , docere , quo facilius intelligi possit , eandem omnium ciuitatum esse naturam . Ut populi nostri honores quondam fuerunt vari & tennes , ob eamque causam gloriosi , nunc autem

tem effusi atque obsoleti: sic olim apud Athenienses fuisse reperimus. Namque huic Miltiadi, qui Athenas, totamque Græciam liberavit, talis honos tributus est in porticu, quæ pæcile vocatur, cum pugna depingeretur Marathonica, ut in decem pratorum numero prima eius imago poneretur, isque hortaretur milites, præliumque committeret. Idem ille populus, posteaquam maius imperium est nactus, & largitione magistratum corruptus est, trecentas statuas Demetrio Phalereo decrevit. Post hoc prælium classem septuaginta navium Athenienses eidem Miltiadi dederunt, ut insulas, quæ barbaros adiuverant, bello persequeretur. Quo imperio plerasque ad officium redire coëgit, nonnullas vi expugnavit. Ex his Parum Insulam opibus elatam cum oratione reconciliare non posset, copias è navibus eduxit, urbem operibus clausit, omnique commeatu privavit. deinde vineis ac testudinibus constitutis propius muros accessit. Cum iam in eo esset, ut oppido potiretur, procul in continenti lucus, qui ex insula conspiciebatur, nescio quo casu, nocturno tempore incensus est: cuius flamma ut ab oppidanis & oppugnatoribus est visa, utrisque venit in opinionem signum à classiarijs regijs datum. quo factum est, ut Parij à deditioe detererentur, & Miltiades timens ne classis regia aduenteret, incensis operibus, quæ statuerat, cum totidem navibus atque erat profectus, Athenas magna cum offensione civium suo-

rum rediret. Accusatus ergo prodicionis, quòd, cum Parum expugnare posset, à rege corruptus infectis rebus à pugna discessisset. Eo tempore ager erat vulneribus, quæ in oppugnando oppido acceperat. Itaque quoniam ipse pro se dicere non posset, verba pro eo fecit frater eius Stesagoras. Causa cognita capitis absolutus, pecunia multatus est, eaque lis quinquaginta talentis aestimata est, quantus in classem sumptus factus erat. Hanc pecuniam, quòd solvere non poterat, in vincula publica coniectus est, ibique diem obiit supremum. Hic & si crimine Pario est accusatus, tamen alia fuit causa damnationis. namque Athenienses propter Pisistrati tyrannidem, quæ paucis annis ante fuerat, omnium suorum civium potentiam extimescebant. Miltiades multum in imperijs, magistratibusque versatus, non videbatur posse esse priuatus, præsertim cum consuetudine ad imperij cupiditatem trahi videretur, nam Chersonesi omnes illos, quos habitarat annos, perpetuam obtinuerat dominationem, tyrannisque fuerat appellatus, sed iustus. non erat enim vi consecutus, sed suorum voluntate, eam potestatem bonitate retinuerat. Omnes autem & habentur & dicuntur tyranni, qui potestate sunt perpetui in ea ciuitate, quæ libertate usa est. Sed in Miltiade erat cum summa humanitas, tum mira comitas, ut nemo tam humilis esset, cui non ad eum aditus pateret: magna auctoritas apud omnes ciuitates, nobile nomen, laus

laus rei militaris maxima . Hac populus respiciens , maluit eum innoxium plecti , quàm se diutius esse in timore .

THEMISTOCLES.

Themistocles Neoclis filius Atheniensis . Huius vitia incuntis adolescentiæ magnis sunt emendata virtutibus : adeò ut anteferatur huic nemo , pauci pares putentur . Sed ab initio est ordiendum . Pater eius Neocles , generosus fuit , is uxorem Halicarnassiam ciuem duxit , ex qua natus est Themistocles , qui cum minus esset probatus parentibus , quòd & liberius iusto vivebat , & rem familiarem negligebat , à patre exheredatus . quæ contumelia non fregit eum , sed erexit . Nam cum iudicasset sine summa industria non posse eam extingui , totum se dedit Reipubl . diligentius amicis , famæque seruiens . Multum in iudicijs priuatis versabatur , sæpè in concionem populi prodibat , nulla res maior sine illo gerebatur , celeritéque quæ opus erant , reperiebat . Neq; minùs in rebus gerendis promptus , quàm excogitandis , erat , quòd & de instantibus (ut ait Thucydides) verissimè indicabat , & de futuris callidissimè conyiciebat . Quo factum est , ut breui tempore illustraretur . Primus autem gradus fuit capeßendæ reipublicæ bello Corcyreò : ad quod gerendum prætor à populo factus , non solùm præsentis bello , sed etiam reliquis

liquo tempore ferociorem reddidit ciuitatem. Nam cum pecunia publica, quæ ex metallis redibat, largitione magistratum quotannis interiret, ille persuasit populo, ut ea pecunia classis centum nauium edificaretur, quæ celeriter effecta, primùm Corcyros fregit. Deinde maritimos prædones cōfiscando mare tutum reddidit. In quo cum ditijs ornauit, tum etiam peritissimos belli naualis fecit Athenienseis. Id quantæ salutis fuerit vniuersæ Græciæ, bello cognitum est Persico. Nam cum Xerxes & mari & terra bellum vniuersæ inferret Europæ, cum tantis eam copijs inuasit, quantas neque ante neque postea habuit quisquam. Huius enim classis mille & ducentarum nauium longarum fuit, quam duo millia onerariarum sequebantur; terrestres autem exercitus septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. Cuius de aduentu cum fama in Græciam esset perlata, & maximè Athenienses peti dicerentur, propter pugnam Marathoniā, miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut manibus ligneis se munirent. Id responsum, quod valeret cum intelligeret nemo, Themistocles persuasit consilium esse Apollinis, ut in naues se, suâq; conferrent, etiam enim significari murum ligneum. Tali cōsilio probato, ad sunt ad superiores totidem naues triremes: suâq; omnia, quæ moueri poterant, partim Salaminiem, partim Troezenē asportant: arcem sacerdotib^{us}

pas-

paucisque maioribus natu , ac sacra procuranda tradunt , reliquum oppidum relinquunt. Huius consilium plerisque ciuitatibus displicebat , & in terra dimicari magis placebat. Itaque missi sunt delecti cum Leonida Lacedamoniorum rege , qui Thermopylas occuparent , longiusque barbaros progredi non paterentur. Hi vim hostium non sustinuerunt , eoque loco omnes interierunt. At classis communis Græciæ trecentarum nauium , in qua ducenta erant Atheniensium , primum apud Artemisium inter Euboeam , continentemque terram cum classiarijs regis confligit. angustias enim Themistocles quaerebat , ne multitudine circumiretur . Hic etsi pari prælio discesserant , tamen eodem loco non sunt ausi manere , quod erat periculum , ne , si pars nauium aduersariorum Euboeam superassent , ancipiti premerentur periculo. Quo factum est , ut ab Artemisio discederent , & aduersum Athenas apud Salamina classem suam constituerent. At Xerxes , Thermopylis expugnatis , protinus accessit astu , idque nullis defendentibus , interfectis sacerdotibus , quos in arce inuenerat , incendio deleuit , cuius fama perterriti classiarij cum manere non auderent. & plurimi hortarentur , ut domos suas discederent , manibusque se defenderent , Themistocles vnus restitit , & vniuersos esse patres aiebat , dispersos testabatur perituros . Idque Eurybiadi regi Lacedamoniorum , qui tum summæ imperij præerat , fore affirmabat. quem cum minus ,
quàm

quàm vellet, moueret, noctu de seruis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit, ut ei nunciaret suis verbis, aduersarios eius in fuga esse: Qui si discessissent, maiore cum labore, & longinquiore tempore, bellum consecuturum, cum singulos consecrari cogeretur: quos si statim aggredere, breui vniuersos oppressurum. Hoc eo valebat, ut ingratis ad depugnandum omnes cogerentur. Hac re audita barbarus nihil doli subesse credens, postridiè alienissimo sibi loco, contra opportunissimo hostibus, adèd angusto mari confligit, ut eius multitudo nauium explicari non potuerit. Victus est ergo magis consilio Themistoclis, quàm armis Græciæ. Hic & malè rem gesserat, tamen tantas habebat reliquias copiarum, ut etiam cum his opprimere posset hostes. Interim ab eodem gradu depulsus est. Nam Themistocles verens, ne bellare perseveraret, certiozem eum fecit id agi, ut pons, quem ille in Hellesponto fecerat, dissolueretur, ac reditu in Asiam excluderetur. Idque ei persuasit. Itaq; qua sex mensibus iter fecerat, eadem minus diebus triginta in Asiam reuersus est, seque à Themistocle non superatum, sed conseruatum iudicauit. Sic vnius viri prudentia Græcia liberata est, Europæque succubuit Asia. Hac altera victoria, quæ cum Marathonio possit comparari tropæo. Nam pari modo apud Salamina paruo numero nauium maxima post hominum memoriam classis est deuicta: Magnas
hoc

hoc bello Themistocles fuit, neque minor in pace. Cum enim Phalereo portu neque magno, neque bono Athenienses uterentur, huius consilio triplex Pyraei portus constitutus est: isque mœnibus circumdatus, ut ipsam urbem dignitate æquiperaret, utilitate superaret. Idemque muros Atheniensium restituit præcipuo suo periculo. Namque Lacedæmonij causam idoneam nacti propter barbarorum excursiones, quare negarent oportere extra Peloponnesum ullam urbem haberi, ne essent loca munita, quæ hostes possiderent, Athenienses adificantes prohibere conati, hoc longè aliud spectabant, atque videri volebant. Athenienses enim duabus victorijs, Marathonica, & Salaminica, tantum gloriam apud omnes gentes erant consecuti, ut intelligerent Lacedæmonij de principatu sibi cum his certamen fore. quare eos infirmissimos esse volebant. Postquam autem audierunt muros strui, legatos Athenas miserunt, qui id fieri vetarent, his presentibus desierunt, ac sedæ ea re legatos ad eos missuros dixerunt. Hanc legationem suscepit Themistocles, & solus primò profectus est: reliqui legati ut tum exirent, cum satis altitudo muri extructa videretur, præcepit: interim omnes serui atque liberi opus facerent, neque ulli loco parcerent, siue sacer esset, siue profanus, siue priuatus, siue publicus: & undique, quod idoneum ad muniendum putarent, congererent. Quo factum est, ut Atheniensium muri ex
 sacel-

facellis, sepulchrisque constarent. Themistocles autem, ut Lacedæmonem venit, adire ad magistratus noluit, & dedit operam, ut quàm longissimè tempus duceretur, causam interponens se collegas expectare. Cùm Lacedæmonij quererentur opus nihilominus fieri, eumque in ea re conari fallere, interim reliqui legati sunt consecuti: à quibus cùm audisset non multum superesse munitionis, ad Ephoros Lacedæmoniorum accessit, penes quos summum imperium erat: atque apud eos contendit falsa his esse delata, quare æquum esse, illos, bonos viros, nobilesque mittere, quibus fides haberetur, qui rem explorarent, interea se obsidem retinerent. Gestus est ei mos, tresque legati, functi summis honoribus, Athenas missi sunt. Cum his collegas suos Themistocles iussit proficisci: eisque prædixit, ut ne prius Lacedæmoniorum legatos dimitterent, quàm ipse esset remissus. hos postquam Athenas peruenisse est ratus, ad magistratum, senatumque Lacedæmoniorum adiit, & apud eos liberrimè professus est, Athenienses suo consilio, quod communi iure gentium facere possent, deos publicos, suosque patrios ac penates, quo faciliùs ab hoste possent defendere, muris sepsisse: neque eos, quod inutile esset Græcia fecisse. Nam illorum urbem ut propugnaculum oppositam esse barbaris, apud quam iam bis classem regiam fecisse naufragium. Lacedæmonios autem malè & iniuste facere, qui id potius intuerentur, quod ipsorum dominationi, quàm

quod minueret. Gracia uile esset. Quare si suos legatos recipere uellent, quos Athenas miserant, se remitterent: aliter illos nunquam in patriam esse recepturi. Tamen non effugit ciuium suorum inuidiam. Namque ob eundem timorem, quo damnatus erat Miltiades, testiarum suffragijs e ciuitate eiectus, Argos habitatum concessit. Hic cum propter multas eius uirtutes magna cum dignitate uineret, Lacedaemonij legatos Athenas miserunt, qui eum absentem accusarent, quod societatem cum rege Persarum ad Graciam opprimendam fecisset. hoc crimine absens prodicionis est damnatus. Id ut audiuit, quod non satis tutum se Argis uidebat, Corcyram demigravit. ibi cum eius principes ciuitatis animaduertisset timere, ne propter se bellum his Lacedaemonij & Athenienses indicerent, ad Admetum Molossorum regem, cum quo ei hospitium fuerat, confugit. Huc cum uenisset, & in praesentia rex abesset: quo maiore religione se receptum tueretur, filiam eius paruulam arripuit, & cum ea se in sacrarium, quod summa colebatur cerimonia, comiecit. Inde non prius egressus est, quam rex eum data dextra in fidem reciperet: quam praestitit. Nam cum ab Atheniensibus & Lacedaemonijs exposceretur publice, supplicem non prodidit, monuitque ut consuleret sibi. Difficile enim esse, in tam propinquo loco tuto eum uersari. Itaque Pidnam eum deduci iussit, & quod satis esset, praesidij dedit. Hic in nauem omnibus ignofus ascendit: Quae

cum

Miltiades

cùm tempestate maxima Naxum ferretur, ubi tum Atheniensium erat exercitus, sensit Themistocles, si eò peruenisset, sibi esse pereundum. Hac necessitate coactus, domino navis, quis sit, aperit, multa pollicens, si se conseruasset. At ille clarissimi uiri captus misericordia diem, noctemque procul ab insula in salo nauem tenuit in anchoris, neque quenquam ex ea exire passus est. Inde Ephejum peruenit, ibique Themistoclem exponit, cui ille pro meritis gratiam postea retulit. Scio plerosque ita scripsisse, Themistoclem Xerxe regnante in Asiam transisse. Sed ego potissimum Thucydidi credo, quòd etate proximus erat, qui illorum temporum historiam reliquerunt, & eiusdem ciuitatis fuit. Is autem ait, ad Artaxerxem eum uenisse, atque his uerbis epistolam misisse. Themistocles ueni ad te, qui plurima mala omnium Graiorum in domum tuam intuli, cùm mihi necesse fuit aduersus patrem tuum bellare, patriamque meam defendere. Idem multo plura bona feci; postquam in tuto ipse, & ille in periculo esse cepit. Nam cùm in Asiam reuertere uellet, prælio apud Salamina factò, literis eum certiore feci, id agi, ut pons, quem in Helle ponto fecerat, dissolueretur, atque ab hostibus circumiretur. Quo nuncio ille periculo est liberatus. Nunc autem ad te confugi exagitatus à cuncta Græcia, tuam petens amicitiam: quam si ero adeptus, non minus me bonum amicum habebis, quam fortem inimicum. Ille expertus est. Ea autem rogo, ut de his rebus.

de quibus tecum colloqui volo, annum mihi temporis des, eoque transacto ad te venire patiaris. Huius rex animi magnitudinem admirans, cupiensque talem virum sibi conciliaui, veniam dedit. Ille omne illud tempus literis, sermonique Persarum dedit: quibus adeo eruditus est, ut multo commodius dicatur apud regem verba fecisse, quam hi poterant, qui in Perside erant nati. Hic cum multa regi esset pollicitus, gratissimumque illud si suis uti consilijs vellet, illum Graciam bello oppressurum, magnis muneribus ab Artaxerxe donatus in Asiam rediit, domiciliumque Magnesia sibi constituit. namque hanc urbem ei rex donauerat, his usus verbis, quæ ei panem præberet: ex qua regione quinquaginta ei talenta quotannis redibant: Lampfacum, unde vinum sumeret; Myuntem, ex qua obsonium haberet. Huius ad nostram memoriam monumenta manserunt duo, sepulchrum prope oppidum, in quo est sepultus; statua in foro Magnesia. de cuius morte multis modis apud plerosque scriptum est: sed nos eundem potissimum Thucyldem auctorem probamus, qui illum ait Magnesia morbo mortuum; neque negat fuisse samam, venenum sua sponte sumpsisse, cum se, quæ regi de Gracia opprimenda pollicitus esset, præstare posse desperaret. Idem ossa eius clam in Attica ab amicis esse sepulta, quoniam legibus non concederetur, quod proditiõnis esset damnatus, memoria prodidit.

ARISTIDES.

Aristides Lysimachi filius Atheniensis, æqualis ferè fuit Themistocli, itaque cum eo de principatu contendit. namque obtrectarunt inter se. In his autem cognitum est, quanto antistaret eloquentia innocentia. quanquam enim ad eò excellerebat Aristides abstinentia, ut vnus post hominum memoriam, quod quidem nos audierimus, cognomine iustus sit appellatus, tamen à Themistocle collibefactus testula ille exsulio decem annorum multatus est. Qui quidem cum n̄ intelligeret reprimi concitatam multitudinem non posse, cedensque animaduerteret quendam scribentem, ut patria pelleretur, quæsisse ab eo dicitur, quare id faceret, aut quid Aristides commisisset, cur tanta pœna dignus duceretur. Cui ille respondit, se ignorare Aristidem, sed sibi non placere, quòd cupidè elaborasset, ut præter ceteros iustus appellaretur. Hic decem annorum legitimam pœnam non pertulit. nam postquam Xerxes in Græciam descendit, sexto ferè anno postquam erat expulsus, plebiscito in patriam restitutus est. Interfuit autem pugna navali apud Salamina, quæ facta est priùs, quàm pœna liberaretur. Idem prætor fuit Atheniensium apud Plataas in prælio, quo Mardonius fusus, barbaroràmque exercitus est interfectus. Neque aliud est vllum huius in re militari illustre factum, quàm huius imperij memoria. Iustitia verò, & aequitatis, & innocentia multa. In primis, quod

eius æquitate factum est, cùm in communi classe esset Græciæ, simul cum Pausania, quo duce Mardonius erat fugatus, ut summa imperij maritimi à Lacedæmonijs transferretur ad Athenienses. Namque ante id tempus & mari & terra duces erant Lacedæmonij, tum autem & intemperantia Pausaniæ, & iustitia factum est Aristidis, ut omnes serè ciuitates Græciæ ad Atheniensium societatem se applicarent, & aduersus barbaros hos duces deligerent sibi, quò facilius repellerent, si fortè bellum renouare conarentur, ad classes adificandas, exercitusque comparandos quantum pecuniæ quæque ciuitas daret. Aristides delectus est, qui constitueret. eius arbitrio quadringenta & sexaginta talenta quotannis Delum sunt collata. Id enim commune ararium esse voluerunt. Quæ omnis pecunia postero tempore Athenas translata est. Hic qua fuerit abstinentia, nullum est certius indicium, quàm quòd cùm tantis rebus præfuisset, in tanta paupertate decessit, ut qui esseretur, vix reliquerit: Quo factum est, ut filiæ eius publicè alerentur, & de communi arario dotibus datis collocarentur. Decessit autem serè post annum quartum, quàm Themistocles Athenis erat expulsus.

P A V S A N I A S.

Pausanias Lacedæmonius, magnus homo, sed varius in omni genere vitæ fuit. Nam ut virtuti-

tutibus eluxit: sic vitij est obrutus. Huius illustrissimum est praelium apud Plataeas. namque illo duce Mardonius satrapes regius, natione Medus, regis gener, in primis omnium Persarum & manu fortis, & consilij plenus, cum ducentis millibus pedatum, quos viritim legerat, & viginti millibus equitum, haud ita magna manu Graecia fugatus est: eoque ipse dux cecidit praelio. Qua victoria elatus plurima miscere cepit, & maiora concupiscere. Sed primum in eo est reprehensus, quod cum ex praeda tripodem aureum Delphis posuisset, epigrammate scripto, in quo erat haec sententia, suo ductu barbaros apud Plataeas esse deletos, eiusque victoria ergo, Apollini donum dedisse: hos versus Lacedaemonij exculpserunt, neque aliud scripserunt, quam nomina earum civitatum, quarum auxilio Persae erant victi. Post id praelium, eundem Pausaniam cum classe communi Cyprum, atque Hellepontum miserunt, ut ex his regionibus barbarorum praesidia depelleret. Patri felicitate in ea re usus elatius se gerere cepit, maioreque appetere res. Nam cum Byzantio expugnato cepisset complures Persarum nobiles, atque in his nonnullos regis propinquos, hos cum Xerxi remisit, simulans ex vinculis publicis effugisse, & cum his Gongylum Eretriensem, qui literas regi redderet, in quibus haec fuisse scripta Thucydides memoria prodidit. Pausanias dux Sparta, quos Byzantij ceperat, postquam propinquos tuos cognovit, tibi manere

misit, seque tecum affinitate coniungi cupit. quare, si
 tibi videtur, des ei filiam tuam nuptium. Id si fece-
 ris, & Sparten, & ceteram Graciam sub tuam pote-
 statem se adiuuante redacturum pollicetur. Horum
 igitur si quid geri volueris, certum hominem ad eum
 mittas face, cum quo colloquatur. Rex tot hominum
 salute tam sibi necessariorum magnopere gausus, con-
 festim cum epistola Artabazum ad Pausaniam mit-
 tit. In qua eum collaudat, petit ne cui rei parcat ad
 ea perficienda, quæ pollicetur. Si fecerit, nullius rei
 à se repulsam laturum. Huius Pausanias voluntate
 cognita alacrior ad rem gerendam factus, in suspicio-
 nem cecidit Lacedæmoniorum. In quo factò domum
 reuocatus, accusatus capitis, absoluitur: multatur ta-
 men pecunia. Quam ob causam ad classem remissus nõ
 est. At ille post non multo sua sponte ad exercitum re-
 diit, & ibi non callida, sed dementi oratione cogitata
 patefecit. Non enim mores patrios solùm, sed etiam
 cultum vestitumque mutauit. Apparatu regio ute-
 batur, veste Medica: Satellites Medi & Egyptij
 sequebantur: epulabatur more Persarum luxuriosius,
 quam, qui aderant, perpeti possent. Aditum peten-
 tibus conueniendi non dabat, superbe respondebat, &
 crudeliter imperabat: Spartã redire nolebat. Colonas,
 qui locus in agro Troade est, se contulerat. ibi consi-
 lia, tum patriæ, tum sibi inimica capiebat. Id post-
 quam Lacedæmonij rescuerunt, legatos ad eum cum
 scytala miserunt: in qua more illorum erat scriptum,
 nisi

nisi domum reuenteretur, se capitis eum damnatu-
ros. Hoc nuncio motus, sperans se etiam cum pecu-
nia & potentia instans periculum posse depellere, do-
mum rediit. huc ut venit, ab ephoris in vincula pu-
blica coniectus est. Licet enim legibus eorum cui-
uis ephoro hoc facere regi. hinc tamen se expediri-
neque eo magis cavebat suspicione. Nam opinio ma-
nebat, eum cum rege habere societatem. Est genus
quoddam hominum, quod Helotes vocatur, quorum
magna multitudo agros Lacedamoniorum colit, ser-
uorumque munere fungitur. hos quoque sollicitare
spe libertatis existimabatur. sed quod harum rerum
nullum erat apertum crimen, quo argui posset, non
putabant de tali, tamque claro viro suspicionibus
oportere iudicari: sed expectandum, dum se ipsa
res aperiret. Interim Argilius quidam, adolescentu-
lus, quem puerum Pausanias *** dilexerat, cum
epistolam ab eo ad Artabazum accepisset, eique in
suspicionem venisset, aliquid in ea de se esse scriptum,
quod nemo eorum redisset, qui super tali causa eodem
missi erant: vincula epistola laxauit, signoque detra-
cto cognouit, si pertulisset, sibi esse pereundum. Er-
rant in eadem epistola, quae ad ea pertinebant, quae
inter regem, Pausaniamque conuenerant. Has ille
litteras ephoris tradidit. Non est praetereunda graui-
tas Lacedamoniorum hoc loco. nam ne huius quidem
indicio impulsus sunt, ut Pausaniam comprehenderent:
neque prius vim adhibendam putauerunt, quam
se ipse

se ipse indicasset. Itaque huic indici, qua fieri vellent, praeceperunt, Fanum Neptini est Tenari, quod violari nefas putant Graeci. Eo ille index confugit: in ara confedit. hanc iuxta locum fecerunt sub terra, ex quo posset audiri, si quis quid loqueretur cum Argilio. huc ex ephoris quidam descendunt. Pausanias ut audiuit Argilium confugisse in aram, perturbatus eo venit: quem cum supplicem dei videret in ara sedentem, quaerit, causae quid sit tam repeatini consilij. huic, quid ex literis comperisset, aperit. Tanto magis Pausanias perturbatus orare coepit, ne nunciaret, nec se meritum de illo optime, proderet. Quod si eam veniam sibi dedisset, tantisque implicitum rebus subleuasset, magno ei premio futurum. His rebus Ephori cognitis, satius putauerunt in urbe eum comprehendi. quò cum essent profecti, & Pausanias placato Argilio (ut putabat) Lacedaemonem reuerteretur, in itinere, cum iam in eo esset, ut comprehenderetur, è vultu cuiusdam Ephori, qui eum admonere cupiebat, insidias sibi fieri intellexit. Itaque paucis ante gradibus, quam qui sequebantur, in adem Mineruae, quae Chalciaecus vocatur, confugit. Hinc ne exire posset, statim Ephori valvas eius adis obsruerunt, teclumque sunt demoliti, quo facilius sub dio interiret. Dicitur eo tempore matrem Pausantis vixisse, eamque iam magno natu, postquam de scelere filij comperit, in primis ad filium claudendum, lapidem ad introitum adis attulisse.

lisse. Sic Pausanias magnam belli gloriam turpi morte maculavit. Hic cum semianimis de templo elatus esset, confestim animam efflauit. Cuius mortui corpus cum eodem nonnulli dicerent inferri oportere, quod hi, qui ad supplicium essent dati, displicuit pluribus: & procul ab eo loco infoderunt, in quo erat mortuus. Inde posterius dei Delphici responso erutus, atque in eo loco sepultus, ubi vitam finierat.

C I M O N.

Cimon Miltiadis filius Atheniensis, duro admodum initio usus est adolescentia. Nam cum pater eius litem aestimatam populo soluere non potuisset, ob eamque causam in vinculis publicis decessisset, Cimon eadem custodia tenebatur, neque legibus Atheniensibus emitti poterat, nisi pecuniam qua pater multatus esset, soluisset. Habebat autem in matrimonio sororem germanam suam nomine Elpinicen, non magis amore, quam patrio more ductus. Nam Atheniensibus licet eodem patre natas uxores ducere. Huius coniugii cupidus Callias quidam, non tam generosus, quam pecuniosus, qui magnas pecunias ex metallis fecerat, egit cum Cimone, ut eam sibi uxorem daret. Id si impetrasset, se pro illo pecuniam soluturum. Is cum talem conditionem aspernaretur, Elpinice negavit se passuram Miltiadis progeniem in vinculis publicis interire: quoniamque pro-
hibere

habere posset, se Calliæ nupturâ, si ea, quæ polliceretur,
 præstitisset. Tali modo custodia liberatus Cimon, celeri-
 ter ad principatum peruenit. Habebat enim satis elo-
 quentis, suam in liberalitatem, magnam prudentiâ cum
 iuris ciuilibus, tum rei militaris, quod cum patre à puero in
 exercitu fuerat versatus. Itaque hic & populum urbanum
 in sua tenuit potestate, & apud exercitum plurimum va-
 luit auctoritate. Primum imperator apud flumem Strymo-
 na magnas copias Thracum fugauit: oppidum Amphipolim
 constituit, eoque decem millia Atheniensium in col-
 oniam misit. Idem iterum apud Mycalen Cyprorum &
 Phœnicum ducentarum nauium classem deuictam cepit.
 eodemque die pari fortuna in terra usus est. Namque ho-
 stium nauibus captis, statim ex classe copias suas edu-
 xit, barbarorumque uno concursu maximam vim pro-
 strauit. Qua victoria magna præda potius cum domum
 reuenteretur, quod iam nonnullæ insulæ propter acer-
 bitatem imperii defecerant, bene animatas confirma-
 nit, alienatas ad officium redire coegit. Scyrum, quam
 eo tempore Dolopes incolebant, quod contuma-
 cius se gesserat, vacuescit: sessores veteres urbe,
 insulæque eiecit: agros ciuibus diuisit: Thasios opu-
 lentia fretos, suo aduentu fregit. His è manubijs A-
 thenarum arx, quæ ad meridiem vergit, est ornata.
 Quibus rebus cum vnus in ciuitate maximè floreret,
 incidit in eandem inuidiam, quam pater suus, ceterique
 Atheniensium principes. nam testarum suffragijs, quod
 illi ostracismum vocant, decem annorum exsilio mal-
 tatus

zatus est. Cuius facti celerius Athenienses, quam ipsū
 panituit. Nam cum ille animo forti inuidia ingratorum
 ciuium cessisset, bellūque Lacedæmonij Athe-
 niensibus indixissent, confesum nota eius virtutis de-
 siderium consecutum est. Itaque post annum quintum,
 quo expulsus erat, in patriam reuocatus est. Ille quod
 hospitio Lacedæmoniorum utebatur, satius existimans
 eos, & ciues suos inter se vna voluntate consentire,
 quàm armis contendere, Lacedæmonem sua sponte est
 profectus, pacemq; inter duas potentissimas ciuitates
 conciliauit. Post neq; ita multo in Cyprium cum ducentis
 nauibus imperator missus, cum eius maiorem partē
 insula deuicisset, in morbū implicitus, in oppido Citio
 est mortuus. hunc Athenienses non solū in bello. Sed in
 pace diu desiderauerunt. Fuit enim tanta liberalitate,
 cū compluribus locis prædia, hortosq; haberet, ut nun-
 quā eis custodē imposuerit fructus seruandi gratia, ne
 quis impediretur, quo minus eius rebus, quibus vellet,
 frueretur. Semper eū pedissequi cū nummis sūt secuti,
 ut, si quis opus eius indigeret, haberet, quod statim da-
 ret, ne differendo videretur negare. Sæpē, cum aliquem
 offensū fortuna videret minus bene vestitū, suū ami-
 culum dedit. Quotidie sic cæna ei coquebatur, ut, quos
 conuocatos vidisset in foro, omnes deuocaret: quod fa-
 cere nullum diem prætermittebat. Nulli fides eius,
 nulli opera, nulli res familiaris defuit. multos lo-
 cupletauit: complures pauperes mortuos, qui vn-
 de efferrentur, non reliquissent, suo sumptu extulit.

Sic se gerendo minimè est mirandum, si & vita eius fuit secura & mors acerba.

LYSANDER.

Lysander Lacedæmonius magnam reliquit suam famam magis felicitate, quàm virtute partam. Athenienses enim in Peloponnesios sexto & vigesimo anno bellum gerentes consecisse apparet. Id qua ratione consecutus sit, latet. Non enim virtute sui exercitus, sed immodestia factum est aduersariorum: qui quod dicto audientes imperatoribus suis non erant, dispersati in agris, relictis nauibus, in hostium venerunt potestatem. Quo facto Athenienses se Lacedæmonijs dederunt. Hac victoria Lysander elatus, cum antea semper factiosus, audâxque fuisset, sic sibi indulfit, ut eius opera in maximum odium Græciæ, Lacedæmonij peruenerint. Nam cum hanc causam Lacedæmonij dicitassent sibi esse belli, ut Atheniensium impotentem dominationem refringerent, postquàm ad Egos flumen Lysander classis hostium est potitus, nihil aliud molitus est, quàm ut omnes ciuitates in sua teneret potestate, cum id se Lacedæmoniorum causa facere simularet. Namque undique qui Atheniensium rebus studuissent, eiectis, decem delegerat in unaquaque ciuitate, quibus summum imperium potestatemque omnium rerum committeret. Horum in numerum nemo admittebatur, nisi qui aut eius hospi-

zio contineretur, aut se illius fore proprium fide confirmarat. Ita decemvirali potestate in omnibus urbibus constituta, ipsius nutu omnia gerebantur; cuius de crudelitate, ac perfidia satis est unam rem exempli gratia proferre, ne de eodem plura enumerando, fatigemus lectores. Victor ex Asia cum reuertetur, Thassumque diuertisset, quod ea ciuitas præcipua fide fuerat erga Athenienses, proinde ac si hæc firmissimi solerent esse amici, qui constantes fuissent inimici, eam peruertere concupiuit. Vidit autem, nisi in eo occulta set voluntatem, futurum ut Thassii dilaberentur, consulerentque rebus suis.

Desideratur hic exemplum Lysandri crudelitatis & perfidiæ in Thassios.

Itaque decemviralem suam potestatem sui ab illo constitutam sustulerunt. Quo dolore incensus inijt consilia, reges Lacedæmoniorum tollere. Sed sentiebat id se sine ope deorum facere non posse, quod Lacedæmonij omnia ad oracula referre consueuerant. Primum Delphos corrumpere est conatus. cum id non potuisset, Dodonam adortus est. Hinc quoque repulsus dixit, se vota suscepisse, quæ Ioui Ammoni solueret, existimans se Afros facilius corrupturum. Hac spe cum profectus esset in Africam, multum eum antislites Iouis scellerunt. Nam non solum corrumpi non potuerunt, sed etiam legatos Lacedæmonia

demona miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes phani corrumpere conatus esset. Accusatus hoc crimine, iudiciumque absolutus sententijs, Orchomenijs missus subsidio, occisus est à Thebanis apud Haliartum. Quàm verè de eo foret indicatum, oratio indicio fuit, quæ post mortem in domo eius reperta est, in qua suadet Lacedæmonijs, ut regia potestate dissoluta, ex omnibus dux deligatur ad bellum gerendum, sed ita scripta, ut deorum videretur congruere sententiæ, quam ille se habiturum, pecunia fidens, non dubitabat. hanc ei scripsisse Cleon Halicarnassens: dicitur. Atque hoc loco non est prætereundum factum Pharnabazi satrapis regij. Nam cum Lysander præfectus classis in bello multa crudeliter, avarèque fecisset, deque his rebus suspicaretur ad cives suos esse perlatum, petijt à Pharnabazo, ut ad Ephoros sibi testimonium daret, quanta sanctitate bellum gessisset, sociosque tractasset, de eaque re accuratè scriberet. magnam enim eius auctoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur. librum grauem multis verbis conscripsit, in quo summis eum effert laudibus. quem cum legisset, probassètque, dum obsignatur, alterum pari magnitudine, ut discerni non posset, signatum subiecit: in quo accuratissimè eius avaritiam, perfidiàmque accusarat. Hinc Lysander domum cum rediisset, postquam de suis rebus gestis apud maximum magistratum, quæ voluerat, dixerat, testimonij loco librum à Pharnabazo datum tradidit.

Hunc,

posset consequi, quàm uel fortuna, uel natura tribuerat. Ineunte adolescentia amatus est à multis more Græcorum: in eis à Socrate, de quo mentionem facit Plato in symposio. Namque eum induxit commemorantem se pernoctasse cum Socrate, neque aliter ab eo surrexisse, ac filius à parente debuerit. Postea, quàm robustior est factus, non minus multos amauit. In quorum amore, quo ad licitum est, odiosa multa delicatè, iocoseque fecit: quæ referremus, nisi maiora, potioraque haberemus. Bello Peloponnesiaco huius consilio atque auctoritate Athenienses bellum Syracusanis indixerunt, ad quod gerendum ipse dux electus est. Duo præterea collega dati, Nicias & Lamachus. Id cum appareretur, prius quàm classis exiret, accidit, ut una nocte omnes Hermæ, qui in oppido erant Athenis, deicerentur, præter unum, qui ante ianua Andocidis erat, Andocidiisque Hermes uocatus est. hoc cum appareret non sine magna multorum consensione esse factum, quòd non ad priuatam, sed ad publicam rem pertineret, magnus multitudini timor est iniectus, ne qua repentina vis in ciuitate existeret, quæ populi libertatem opprimeret. Hoc maxime conuenire in Alcibiadem uidebatur, quòd & potentior & maior, quàm priuatus, existimabatur. Multos enim liberalitate deuinxerat, plures etiam opera forensi suos reddiderat. Quare fiebat, ut omnium oculos, quotiescunque in publicum prodisset, ad se conuerteret, neque ei par quisquam in ciuitate poneretur.

Itaque

Itaque non solum spem in eo habebant maximam, sed etiam timorem, quod & obesse plurimum & prodesse poterat. Aspergebatur etiam infamia quod in domo sua facere mysteria dicebatur: quod nefas erat more Atheniensium: idque non ad religionem, sed ad coniurationem pertinere existimabatur. Hoc crimine in concione ab inimicis compellabatur. Sed instabat tempus ad bellum proficiscendi. Id ille intuens, neque ignorans civium suorum consuetudinem, postulabat, ut, si quid de se agi vellent, potius de presenti quaestio haberetur, quam absens invidia crimine accusaretur. Inimici vero eius quiescendum in presenti, quia nocere se ei non posse intelligebant, & illud tempus expectandum decreverunt, quo si exisset, ut sic absentem aggredierentur. Itaque fecerunt. Nam postquam in Siciliam eum peruenisse crediderunt, absentem, quod sacra violasset, reum fecerunt. qua de re cum ei nuncius a magistratu in Siciliam missus esset, ut domum ad causam dicendam rediret, essetque in magna spe provinciae bene administrandae, non parere noluit, & in triremem, quae ad eum deportandum erat missa, ascendit, ac Thurios in Italiam peruectus, multa secum reputans de immoderata civium suorum licentia, crudelitatemque erga nobiles, utilissimum ratus impendentem civitate tempestatem, clam se à custodibus subduxit, & inde primum Elidem, deinde Thebas venit. Postquam autem se capitis damnatum bonis publicatis audivit, & id quod usu venerat, Eumolpidas &

Cerycas à populo coactos, ut se deuouerent, eiusq; deuotionis, quo testatior esset memoria, exemplum, in pila lapidea incisum, esse positum in publico, Lacedæmonem demigravit. Ibi, ut ipse prædicare consueuerat, non aduersus patriam, sed inimicos suos bellum gessit, quod idem hostes essent ciuitati. Nam cum intelligerent se plurimum prodesse Reipublicæ, ex ea eiecisse, plûsque iræ suæ, quam utilitati communi paruisse. Itaque huius consilio Lacedæmonij cum Persarum rege amicitiam fecerunt: deinde Deceliam in Attica munierunt, præsidioque perpetuo ibi posito in obsidione Athenas tenuerunt. Eiusdem operæ Ioniam à societate auerterunt Atheniensium. quo factò, multo superiores bello esse cæperunt. Neque verò his rebus tam amici Alcibiadi sunt facti, quam timore ab eo alienati. Nam cum acerrimi viri præstantem prudentiam in omnibus rebus cognoscerent, pertimuerunt ne charitate patriæ ductus aliquando ab ipsis descisceret, & cum suis in gratiam rediret. Itaque tempus eius interficiendi querere instituerunt. Id Alcibiadi diuinitus celari non potuit, erat enim ea sagacitate, ut decipi non posset, præsertim cum animum attendisset ad cauendum. Itaque ad Tissaphernem præfectum regis Darij se contulit: cuius cum in intimam amicitiam peruenisset, & Atheniensium, malè gestis in Sicilia rebus, opes senescere, contra Lacedæmoniorum crescere videret: initio cum Pisandro prætore, qui apud Samum exercitum habebat, per in-
ter

ter nuncios colloquitur, & de reditu suo facit mentionem. Erat enim eodem, quo Alcibiades, sensu, populi potentia non amicus, & optimatum fautor. Ab hoc destitutus, primum per Thrasybulum, Lyci filium, ab exercitu recipitur prætorque fit apud Samum: post suffragante Theramene plebiscito restituitur, parique absens imperio præficitur simul cum Thrasybulo & Theramene. Horum imperio tanta commutatio rerum facta est, ut Lacedæmonij, qui paulo antè victores viguerant, perterriti pacem peterent. Victi enim quinque prælijs terrestribus, tribus naualibus: in quibus ducentas naues triremes amiserant, quæ captæ in hostium venerant potestatem. Alcibiades simul cum collegis receperat Ioniam, Hellepontium, multas præterea vrbes Græcas, quæ in ora sitæ sunt Asiæ: quarum expugnauerant quamplures, in his Bizantium, neque minus multas consilio ad amicitiam adiunxerant, quod in captos clementia fuerat usi. Ita præda onusti, locupletato exercitu maximis reb. gestis Athenas venerunt. His cum obuiâ vniuersa ciuitas in Pyræum descendisset, tanta fuit omnium expectatio visendi Alcibiadis, ut ad eius triremem vulgus conflueret, proinde ac si solus aduenisset. Sic enim populo erat persuasum, & aduersas superiores, & præsentis secundas res accidisse eius opera. Itaque Siciliæ amissum, & Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quod talem virum è ciuitate expulissent. Nequid sine causa arbitrari videbantur. Nam postquam exercitui præesse ceperat,

neque terra, neque mari hostes pares esse potuerunt. Hic ut naui egressus est, quanquam Theramenes & Thrasylbulus eisdem rebus præsuerant, simulque venerant in Pyracum, tamen illum unum omnes prosequiebantur; & id quod nunquam antea usu venerat, nisi Olympiæ victoribus, coronis aureis, æneisq; vulgò donabatur. Ille lachrymans talem benevolentiam civium suorum accipiebat, reminiscens pristini temporis acerbitatem. Postquam Asty venit, concione aduocata sic verba fecit, ut nemo tam ferus fuerit, quin eius casum lachrymârit, inimicûmque his se ostenderit, quorum opera patria pulsus fuerat: perinde ac si alius populus, non ille ipse, qui tum flebat, eum sacrilegij damnasset. Restituta ergo huic sunt publicè bona: iidem illi Eumolpidæ ac Ceryces rursus refectare sunt coacti, qui eum deuouerant, pilæque illæ, in quibus deuotio fuerat scripta, in mare precipitatæ. Hæc Alcibiadi letitia minus fuit diuturna. Nam cum ei essent honores decreti, totaque respublica domi, bellique tradita, ut vnius arbitrio gereretur, & ipse postulasset, ut duo sibi collegæ darentur Thrasylbulus & Adimantus, neque id negatum esset, classe in Asiæm profectus, quod apud Cymen minus ex sententia rem gesserat, in inuidiam recidit. Nihil enim eum non efficere posse ducebant. Ex quo siebat, ut omnia minus prosperè gesta eius culpæ tribuerent, cum aut eum negligenter, aut malitiosè fecisse loquerentur, sicut accidit. Nam corruptum à rege, capere Cymen noluisse

se ar^o

se arguebant. Itaque huic maximè putamus malo fuisse nimiam opinionem ingenij, atque virtutis. Timebatur enim non minùs, quàm diligebatur, ut secunda fortuna, magnisque opibus elatus tyrannidem concupisceret. quibus rebus factum est, ut absenti magistratum abrogarent, & alium in eius locum substituerent. Id ille ut audiuit, domum reuerti noluit, & se Perinthum contulit, ibique tria castella communiuit, Bornos, Bizyam, Themeonticos: manùque collectis, primus Graciæ in Thraciam introijt, gloriosius existimans barbarorum præda locupletari, quàm Graiorum. qua ex re creuerat eius fama cum opibus, magnamq; amicitiam sibi cum quibusdam regibus Thraciæ pepererat. neque tamen à charitate patriæ potuit recedere. Nam cum apud Egos flumen Philocles prætor Atheniensium classem constituisset suam, neque longè abesset Lysander prætor Lacedæmoniorum, qui in eo erat occupatus, ut bellum quàm diutissimè duceret, quòd ipsis pecunia à rege suppeditabatur: contrà Atheniensibus exhaustis, præter arma & naueis nihil erat super: Alcibiades ad Atheniensium venit exercitum, ibique præserte vulgo agere cepit, si velent, se coacturum Lysandrum aut dimicare, aut pacem petere: Lacedæmonios eò nolle confligere classe, quòd pedestribus copijs plus quàm nauibus valerent: sibi autem esse facilè Scuthen regem Thracum deducere, ut eos terra depelleret: quo facto necessariò aut classe conflicturos, aut bellum composituros. Id eisi

verè dictum Philocles animaduvertebat, tamen postulata facere noluit, quòd sentiebat, se, Alcibiade recepto, nullius momenti apud exercitum futurum, & si quid secundi euenisset, nullam in ea re suam partem fore: contra eam, si quid aduersi accidisset, se unum eius delicti futurum reum. Ab hoc discedens Alcibiades, quoniam, inquit, victoria patriæ repugnans, illud moneo, iuxta hostes castra habeas nautica, periculum est enim, ne immodestia militum nostrorum occasio detur Lysandro nostri opprimendi exercitus: Neque ea res illum sefellit. Nam Lysander cum per speculatores comperisset, vulgum Atheniensium in terram prædatum exisse, nauésque pæne inanes relictas, tempus rei gerendæ non dimisit, eoque impetu totum bellum deleuit. At Alcibiades victis Atheniensibus non satis tuta eadem loca sibi arbitrans, penitus in Thraciam se supra Propontidem abdidit, sperans ibi facillimè suam fortunam oculi posse: falsò. Nam Thraces postquam eum cum magna pecunia venisse senserunt, insidias ei fecerunt, qui ea, quæ apportauit, abstulerunt: ipsum capere non potuerunt. Ille cernens, nullum locum sibi tutum in Græcia, propter potentiam Lacedæmoniorum, ad Pharnabazum in Asiam transiit. Quem quidem ad eò sua cepit humanitate, ut eum nemo in amicitia antecederet. Namque ei Grunium dederat in Phrygia castrum, ex quo quinquaginta talenta vestigalis habebat. Qua fortuna Alcibiades non erat

contentus, neque Athenas victas Lacedæmonijs
 seruire poterat pati. Itaque ad patriam liberandam
 omniferebatur cogitatione. Sed videbat id sine re-
 ge Persarum non posse fieri. ideoque eum amicum
 sibi cupiebat adiungi. neque dubitabat facile se con-
 secuturum, si modo eius conueniendi habuisset po-
 testatem. Nam Cyrum fratrem ei bellum clam pa-
 rare Lacedæmonijs adiuuantibus sciebat. Id si ei a-
 peruisset, magnam se ab eo initurum gratiam vide-
 bat. Hæc cum moliretur, peteretque à Pharnabazo,
 ut ad regem mitteretur, eodem tempore Ciuitas, cæ-
 terique tyranni Atheniensium certos homines ad
 Lysandrum in Asiam miserant, qui eum certiozem
 facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum re-
 rum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset.
 Quare si suas res gestas manere vellet, illum perse-
 queretur. His Lacon rebus commotus statuit accu-
 ratiùs sibi agendum cum Pharnabazo. Huic ergo re-
 nunciat societatem, quæ regi cum Lacedæmonijs esset,
 stare non posse, fæderaque irrita futura, nisi Alcibia-
 dem viuum, aut mortuum tradidisset. Non tulit hoc
 satrapes, & violare clementiam, quàm regis opes
 minui, maluit. Itaque misit Sysmetrem & Bagoam
 ad Alcibiadem interficiendum, cum ille esset in
 Phrygia, utque ad regem compararet. Missi, clam vi-
 cinitati, in qua tum Alcibiades erat, dant negotiù, ut
 eum interficiant. Illi cum eum ferro aggredi non aude-
 rêt, noctu ligna contulerunt circa domum stramineam,
 in qua

in qua quiescebat, eamque succenderunt ut incendio conficeretur, quem manu superari posse diffidebant. Ille autem ut sonitu flammæ excitatus, quod gladius ei erat subductus, familiaris sui subalare telum eripuit. Namque erat cum eo quidam ex Arcadia hospes, qui nunquã discedere voluerat. Hunc sequi se iubet, & id, quod in præsentia vestimentorum fuit, arripuit. his in ignem eiec̄tis flammæ vim transit. Quem ut Barbari incendium effugisse eminus viderunt, telis missis interfecerunt, caputque eius ad Pharnabazian retulerunt. At mulier, quæ cum eo vivere consueverat, muliebri sua veste contentum, adificij incendio mortuum evemavit, quod ad viuum interimendum erat comparatum. Sic Alcibiades annos circiter quadraginta natus, diem obiit supremum. Hunc infamatum à plerisque tres gravissimi historici summis laudibus extulerunt: Thucydides, qui eiusdem ætatis fuit; Theopompus, qui fuit post aliquanto natus: & Timæus, qui quidem duo maledicentissimi, nescio quo modo, in illo vno laudando consenserunt. Nam ea quæ supra diximus, de eo prædicarunt, atque hoc amplius, cum Athenis splendidissima civitate natus esset, omnes Athenienses splendore ac dignitate vitæ superasse: Postquam inde expulsus Thebas venerit, adeo studiis eorum inservisse, ut nemo eum labore, corporisque viribus posset æquiparare. Omnes enim Bæotij magis firmitati corporis, quàm ingenij acuminis inserviunt. Eundem apud Lacedæmonios, quo-

rum moribus summa virtus in patientia ponebatur, sic duritia se dedisse, ut parsimonia victus atque cultus omnes Lacedamonios vinceret: Fuisse apud Thracas, homines vinolentos, rebusque venereis deditos: hos quoque in his rebus antecessisse: venisse ad Persas, apud quos summa laus esset fortiter uenari, luxuriose uiuere, horum sic imitatum consuetudinem, ut illi ipsi eum in his maximè admirarentur. Quibus rebus effecisse, ut apud quoscunque esset, poneretur Princeps, habereturque charissimus. Sed satis de hoc, reliquos ordiamur.

THRASYBULUS.

Thrasymbulus Lyci filius Atheniensis. Si per se uirtus sine fortuna ponderanda sit, dubito an hunc primum omnium ponam. Illi sine dubio neminem praefero fide, constantia, magnitudine animi, in patriam amore. nam quod multi uoluerunt, pauci potuerunt, ab uno tyranno patriam liberare, huius contigit, ut à triginta oppressam tyrannis è seruitute in libertatem uindicaret. Sed nescio quo modo, cum eum nemo anteciret his uirtutibus, multi nobilitate praecurrerunt. Primum Peloponnesio bello multa hic sine Alcibiade gessit, ille nullam rem sine hoc: qua ille uniuersa naturali quodam bono fecit lucri. Sed illa tamen omnia communia imperatoribus cum militibus & fortuna, quod in praely concursu abit res consilio ad uires, ubi-
que

que pugnantium. Itaque iure suo nonnulla ab imperatore miles, plurima verò fortuna vindicat, sequē hic plus valuisse, quàm ducis praesentiam, verè potest predicare. Quare illud magnificentissimum factum proprium est Thrasybuli. nam cum triginta tyranni praepositi à Lacedaemonijs, seruitute oppressas tenerent Athenas, plurimos ciues, quibus in bello pepercerat fortuna, partim patria expulissent, partim interfecissent, plurimorum bona publicata inter se diuisissent; non solum princeps, sed & solus initio bellum bis indixit. hic enim cum Phylem confugisset, quod est castellum in Attica munitissimum, non plus habuit secum, quàm triginta de suis. Hoc initium fuit salutis Atticorum, hoc robur libertatis clarissimae ciuitatis. Neq; verò hic contemptus est primò à tyrannis, sed eius solitudo. quae quidem res & illis contemnentibus, perniciet, & huic despecto, saluti fuit. haec enim illos ad persequendum segnes, hos autem tempore ad comparandum dato fecit robustiores. Quo magis praecipuum illud omnium in animis esse debet, nihil in bello oportere contemni, nec sine causa dici, matrem timidi flere non solere. Neque tamen pro opinione Thrasybuli auctae sunt opes. nam iam tum illis temporibus fortius boni pro libertate loquebantur, quàm pugnant. Hinc in Pyraeum transit, Munychianque munit. Hanc bis tyranni oppugnare sunt adorti, ab eaque turpiter repulsi, protinus in urbem armis impedi-

pedimentisq; amissis refugerunt. *V*sus est Thrasybulus
 nō minūs prudentia, quā fortitudine. nā cedentes vio-
 lari vetuit, ciues enim ciuib. parcere equū censebat,
 neq; quisquā est vulneratus, nisi qui prior impugnare
 voluit. neminē iacentē veste spoliauit: nil attigit, nisi
 arma, quorū indigebat, & quæ ad victum pertinebāt.
 In secundo prælio cecidit Critias, dux tyrannorū, ciō
 quidē aduersus Thrasybulum fortissimē pugnaret. Hoc
 die cō Pausanias venit. Atticis auxilio, rex Lacedæ-
 moniorum. Is inter Thrasybulum, & eos, qui urbē te-
 nebant, fecit pacē, his conditionibus, ne qui præter tri-
 ginta tyrannos, & decem, qui postea prætores creati,
 superioris more crudelitatis erant vsi, afficerētur exi-
 lio, nēue cuiusquam bona publicarentur: reipub. procu-
 ratio populo redderetur. Præclarum hoc quoq; Thra-
 sybuli, quod reconciliata pace cū plurimū in ciuitate
 posset, legem tulit, ne quis ante actarum rerum accu-
 saretur: nēue multaretur: eāmq; illi legem obliuioni
 appellarunt. neq; verò hanc tantū ferendam cura-
 uit, sed etiam, ut valeret, effecit. nam cū quidam ex
 ijs, qui simul cum eo in exilio fuerāt, eadē facere corū
 vellent, cum quib. in gratiā reditum erat, publicē pro-
 hibuit: & id, quod pollicitus erat, præstitit. Huic pro
 tantis meritis honoris ergō corona à populo data est,
 facta duab. virgulis oleaginis: quæ, quod amor ciuium,
 nō vis, expresserat, nullā habuit inuidiā, magnæq; fuit
 gloria. Bene ergo Pittacus ille, qui septē sapientū nu-
 mero est habitus, cū ei Mitylenai multa millia iugerū

agri muneri darēt, nolite (rogo vos) inquit, mihi dare, quod multi inuideāt, plures etiā concupiscant. quare existis nolo amplius, quā centum iugera, quae & meam animi aequitatem, & uestram uoluntatē indicent. Nam parua munera, diutina; locupletia, non propria esse cōsueuerunt. Illa igitur corona contentus Thrasylbulus, neque amplius requisit, neque quenquam honore se antecessisse existimauit. Hic sequenti tempore cū prator classem ad Siciliam appulisset, neque satis diligenter in castris eius agerentur uigiliae, a barbaris ex oppido noctū eruptione facta, in tabernaculo interfectus est.

C O N O N.

Conon Atheniensis Peloponnesio bello accessit ad Remp. in eoque eius opera magni fuit, nam & prator pedestribus exercitibus praesuit, & praefectus classis res magnas mari gessit. Quas ob causas praecipuus ei honos habitus est. namque omnibus unus insulis praesuit. in qua potestate Pharas cepit, coloniam Lacedaemoniorum. Fuit etiam extremo Peloponnesio bello prator, cū apud Egos flumen copia Atheniensium a Lysandro sunt deuicta. Sed tum absuit, eoque peius res administrata est. nam & prudens rei militaris, & diligens erat imperij. Itaque nemini erat his temporibus dubium, si affuisset, illam Athenienses calamitatem accepturos non fuisse. Rebus autem afflictis cū patriam obsideri audisset, non quaesiuit,

fuit, ubi ipse tuto uiueret, sed unde praesidio posset esse ciuibus suis. Itaque contulit se ad Pharnabazum satrapen Ioniae, & Lydiae, eundemque generum regis & propinquum: apud quem ut multum gratia ualeret, multo labore, multisque effecit periculis. Nam cum Lacedaemonij Atheniensibus deuictis in societate non manerent, quam cum Artaxerxe fecerant, Agesilaumque bellatum misissent in Asiam, maxime impulsus a Tissapherne, qui ex intimis regis ab amicitia eius defecerat, & cum Lacedaemonijs coierat societatem: hunc aduersus Pharnabazus habitus est imperator, re quidem uera exercitui praesuit Conon, eiusque omnia arbitrio gesta sunt. Hic militum duces summum Agesilaeum impediuit, sapereque eius consilijs obstitit, neque uero non fuit apertum, si ille non fuisset, Agesilaeum Asiam Tauro tenus regi fuisse erepturum. Qui posteaquam domum a suis ciuibus reuocatus est, quod Boetij & Athenienses Lacedaemonijs bellum indixerant, Conon nihilo secius apud praefectos regis uersabatur, iisque omnibus magno erat usus. Defecerat a rege Tissaphernes neque id tam Artaxerxi, quam ceteris, erat apertum. multis enim, magnisque meritis apud regem, etiam cum in officio non maneret, ualebat. Neque admirandum, si non facile ad credendum inducebatur, reminiscens eius se opera Cyrum fratrem superasse. Huius accusandi gratia Conon a Pharnabazo ad regem missus, posteaquam uenit, primum ex more Persarum ad Chi-

Chiliarchum, qui secundum gradum imperij tenebar, Tithrauslem accessit, seque ostendit cum rege colloqui velle. nemo enim sine hoc admittitur. huic ille inquit, nulla mora est: sed tu delibera ut. um colloqui malis, an per literas edere, quae cogitas. necesse est enim, si in conspectum veneris, venerari te regem, quod ~~exorant~~ illi vocant, hoc si tibi graue est, per me nibilo secius editis mandatis conficies, quod studeo. Tum Conon, mihi verò, inquit, non est graue quemuis honorem habere regi, sed vere or, ne ciuitati mea sit opprobrio, si cum ex ea ciuitate sim profectus, quae ceteris gentibus imperare consueuerit, potius barbarorum, quam illius, more fungar. Itaque quae volebat, huic scripta tradidit. Quibus cognitis, rex tantum auctoritate eius motus est, ut Tissaphernem hostem iudicarit, & Lacedaemonios bello prosequi iusserit; & ei permiserit, quem vellet eligere ad dispensandam pecuniam. Id arbitrium Conon negauit sui esse consilij, sed ipsius, qui optimè suos nosse deberet; sed se suadere, Pharnabazo id negotij daret. Hinc magnis muneribus donatus ad mare est missus, ut Cyprijs, & Phœnicibus, ceterisque ciuitatibus maritimis naues longas imperaret, classẽque, quae proxima aestate mare tueri posset, dato adiutore Pharnabazo, sicut ipse voluerat. Id ut Lacedaemonijs est nunciatum, non sine cura rem administrarunt, quòd maius bellum imminere arbitrabantur, quàm si cum barbaro solùm contenderent. Nam ducem fortem & prudentem

dentem, regijs opibus præfuturum, ac secum dimicaturum videbant: quem neque consilio, neq; copijs superare possent. Hac mente magnam contrahunt classẽ, proficiscuntur Pisandro duce. Hos Conon apud Cnidum adortus magno prælio fugat, multas naues capit, complures deprimit. Quã victoria non solùm Athenæ, sed etiam cuncta Græcia, quæ sub Lacedæmoniorum fuerat imperio, liberata est. Conon cum parte nauium in patriam venit, muros dirutos à Lysandro utrosque & Pyraei, & Athenarum reficiendos curat: pecuniæque L. talenta, quæ à Pharnabazo acceperat, ciuibus suis donat. Accidit huic, quod ceteris mortalibus, ut inconsideratior in secunda, quàm in aduersa esset fortuna. Nam classe Peloponnesiorum deticta, cum vultum se iniurias patriæ putaret, plura concupiuit, quàm efficere potuit. Neque tamen ea non pia & probanda fuerunt, quod potiùs patriæ opes augeri, quàm regis, maluit. Nam cum magnam auctoritatem sibi pugna illa nauali, quam apud Cnidum fecerat, constituisset non solùm inter barbaros, sed etiam inter omnes Græciæ ciuitates, clam dare operam cepit, ut Ioniam & Eoliam restitueret Atheniensibus. Id cum minùs diligenter esset celatum, Tiribazus, qui Sardibus præerat, Cononem euocauit, simulã ad regem eum se mittere velle. Magna festinatione huius nuncio parens cum venisset, in vincula coniectus est; in quibus aliquandiu fuit. Nonnulli eum ad regem abductum, ibiq; eum perisse

scriptum reliquerunt. Contra ea Dion historicus, cui nos plurimum de Persicis rebus credimus, effugisse scripsit. illud addubitat, utrum Tiribazo sciente, an imprudente sit factum.

DION.

Dion Hipparini filius, Syracusanus, nobili genere natus, utraque implicatus tyrannide Dionysiorum, namque ille superior Aristomachen, sororem Dionis, habuit in matrimonio, ex qua duos filios Hipparinum & Nysaem procreavit totidemque filias Sophrosyuen & Areten. quarum priorem Dionysio filio eidem, cui regnum reliquit, nuptum dedit, alteram Dionni. Dion autem praeter nobilem propinquitatem, generosamque maiorum famam, multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas, magnam corporis dignitatem, quae non minimum commendat, magnas praeterea diuitias à patre relictas, quas ipse tyranni muneribus auxerat. Erat intimus Dionysio priori, neque minus propter mores quam affinitatem. namque etsi Dionysii crudelitas ei displicebat, tamen esse saluum propter necessitudinem, magis etiam suorum causa studebat. aderat in magnis rebus; eiusque consilio multum movebatur tyrannus, nisi qua in re maior ipsius cupiditas intercesserat. Legationes uero omnes, quae essent illustriores, per Dionem administrabantur: quas quidem ille diligens-

diligenter obeundo, fideliter administrando, crudelissimum nomen tyranni, sua humanitate leniebat. Hunc à Dionysio missum, Karthaginenses suspexerunt, ut nomen unquam Græca lingua loquentem magis sint admirati. Neque uerò hæc Dionysium fugiebant. nam quanto esset sibi ornamento sentiebat. quo fiebat, ut uni huic maximè indulgeret, neque eum secus diligeret, ac filium, qui quidem cum Platonem Tarentum uenisse fama in Siciliam esset perlata, adolescenti negari non potuit, quin eum arcesseret, cum Dion eius audiendi cupiditate flagraret. Dedit ergo huic ueniam, magnâque eum ambitione Syracusas perduxit, quem Dion adeò admiratus est, atque adamauit, ut se totum ei traderet. Neque uerò minùs Plato delectatus est Dione. Itaque cum à Dionysio tyranno crudeliter uiolatus esset, quippe quem uenundari iussisset, tamen eodem redijt, eiusdem Dionis precibus adductus. Interim in morbum incidit Dionysius: quo cum grauius confligaretur, quæsiuit à medicis Dion, quemadmodum se haberet, simulque ab his petijt, si forte maiori esset in periculo, ut sibi saterentur. nã uelle se cum eo colloqui de partiendo regno quòd sororis suæ filios ex illo natos partem regni putabat deberet habere. id medici non tacuerunt, & ad Dionysium filium sermonem retulerunt. quo ille commotus, ne agendi cum eo esset Dionis potestas, patri soporem medicos dare coëgit: Hoc æger sumpto, somno sopitus, diem obiit supremum. Tale initium fuit Dionis & Dionysij

simultatis, eaque multis rebus aucta est: sed tamen primis temporibus aliquandiu simulata inter eos amicitia mansit. cumque Dion non desineret obsecrare Dionysium, ut Platonem Athenis arcefferet, & eius consilijs uteretur, ille, qui in aliqua re vellet patrem imitari, morem ei gessit. eodemque tempore Philistum historicum Syracusas reduxit, hominem amicum, non magis tyranno, quam tyrannidi. Sed de hoc in eo meo libro sunt exposita, qui de historicis conscriptus est. Plato autem tantum apud Dionysium auctoritate potuit, valuitque eloquentia, ut ei persuaserit, tyrannidis facere finem, libertatemque reddere Syracusanis, à qua voluntate Philisti consilio deterritus, aliquanto crudelior esse cepit. Qui quidem cum à Dione se superari videret ingenio, auctoritate, amore populi, verens, ne si eum secum haberet, aliquam occasionem sui daret opprimendi, nauem ei triremem dedit, qua Corinthum deucheretur, ostendens, se id utriusque facere causa, ne cum inter se timerent, alteruter alterum preoccuparet. Id cum factum multi indignarentur, magnaque esset inuidiae tyranno, Dionysius omnia, quae moueri poterant, Dionis in naueis imposuit, ad eumque misit. Sic enim existimari volebat, id se non odio hominis, sed suae salutis fecisse causa. Postea verò quàm audiuit eum in Peloponneso manum comparare, sibi que bellum facere conari: Areten Dionis uxorem, alij nuptum dedit: filiumque eius sic educari iussit

iussit, ut indulgendo turpissimis imbueretur cupidi-
 tatibus, nam puero prius, quam pubes esset, scorta
 adducebantur: vino, epulisque obruebatur, neque ul-
 lum tempus sobrio relinquebatur. Is usque eò vitæ
 statum commutatum ferre non potuit, ut, postquam
 in patriam redijt pater (namque appositi erant custo-
 des, qui eum à pristino victu deducerent) se superio-
 re parte adium deiecerit, atque ita interierit. Sed il-
 luc reuertor. Postquam Corinthum peruenit Dion,
 & eodem perfugit Heraclides, ab eodem expulsus
 Dionysio, qui præfessus fuerat equitum: omni ratione
 bellum comparare ceperunt. sed non multum pro-
 ficiebant, quòd multorum annorum tyrannis, magna-
 rum opum putabatur. quam ob causam pauci ad socie-
 tatem periculi perducebantur. Sed Dion fretus non
 tam suis copijs, quàm odio tyranni, maximo animo,
 duabus onerarijs nauibus, quinquaginta annorum
 imperium, munitum, quingentis longis nauibus, de-
 cem equitum, centumque peditum millibus, profe-
 ctus oppugnatum, quod omnibus gentibus admira-
 bile est visum, adeò facile perculit, ut post diem ter-
 tium, quàm Siciliam attigerat, Syracusas introierit.
 Ex quo intelligi potest, nullum esse imperium tu-
 tum, nisi benevolentia munitum. Eo tempore abe-
 rat Dionysius, & in Italia classem opperiebatur, ad-
 uersariorum ratus neminem sine magnis copijs ad se
 venturum. quæ res eum sefellit. Nam Dion ijs ipsis, qui
 sub aduersarij fuerat potestate, regios spiritus repressit,

totiusque partis Siciliae potitus est, quæ sub Dionysii potestate fuerat: parique modo urbis Syracusarum, præter arcem & insulam adiunctam oppido. eoque rem perduxit, ut talibus factionibus pacem tyrannus facere vellet, Siciliam Dion obtineret, Italiam Dionysius, Syracusas Apollocrates, cui maximam fidem vni habebat Dionysius. Has tam prosperas, tamque inopinatas res consecuta est subita commutatio, quod fortuna sua mobilitate, quem paulo antè extulerat, demergere est adorta. primum in filio, de quo commemoravi supra, suam seuitiam exercuit. nam cum uxorem reduxisset quæ alij fuerat tradita, filiumque vellet reuocare ad virtutem, à perdita luxuria, accepit grauissimum parens vulnus morte filij: deinde orta disensione inter eum, & Heraclidem: qui quidem principatum Dion non concedens, factionem comparauit. neque enim minus valebat apud optimates: quorum consensu præerat classi, cum Dion exercitum pedestrem teneret. Non tulit animo equo Dion, & ver sum illum Homeri retulit ex secunda rhapsodia, in quo hæc sententia est; Non posse bene geri rempub. multorum imperijs. Quod dictum magna inuidia consecuta est. namque aperuisse videbatur se omnia in sua potestate esse velle. Hanc ille non lenire obsequio, sed acerbitate opprimere studuit, Heraclidemque cum Syracusas venisset, interficiendum curauit. quod factum omnibus maximum timorem iniecit. nemo enim illo interfecto se tutum putabat. ille autem aduersario
remo-

remoto licentijs eorum bona, quos sciebat aduersus se sensisse, militibus dispertiuit. quibus diuisis cum quotidiani maximi fierent sumptus, celeriter pecunia deesse cepit: neque quò manus porrigeret, suppetebat, nisi in amicorum possessiones. id eiusmodi erat, ut cum milites reconciliaffet, amitteret optimates. quarum rerum cura frangebatur, & insuetus malè audiendi non æquo animo ferebat, de se ab ijs malè existimari, quorum paulo antè in cælum fuerat elatus laudibus. Vulgus autem offensa in eum militum voluntate liberius loquebatur, & tyrannum non ferendum dicebat. Hac ille metuens, cum quemadmodum sedaret, nesciret, & quorsum euaderent, timeret: Callicrates quidam, cuius Atheniensis, qui simul cum ex eo Peloponneso in Siciliam venerat, homo & callidus, & ad fraudem acutus, sine ulla religione ac fide, adit ad Dionem, & ait, eum in magno periculo esse, propter offensionem populi, & odium militum: quod nullo modo evitare posset, nisi alicui suorum negociam daret, qui se simularet illi inimicum, quem inuenisset idoneum. facile omnium animos cogniturum, aduersario (que sublaturum, quòd inimici eius dissidenti, suos sensus aperturi forent. Tali consilio probato excipit has partes ipse Callicrates, & se armat imprudentia Dionis: ad eum interficiendum socios conquirat, aduersarios eius conuenit, coniurationem confirmat. Res, multis conscijs quæ gerebatur, elata refertur ad Aristomachen sororem Dionis, uxoremque Areten. Illæ

timore perterritæ conueniunt, cuius de periculo timebant. At ille negat, à Callistrate fieri sibi infidias. Sed illa, quæ agerentur, fieri præcepto suo. Mulieres nihilo secius Calliratem in ædem Proserpinæ deducunt, ac iurare cogunt, nihil ab illo periculi fore Dionî. Ille hac religione non modò ab incepto non deterritus, sed ad maturandum concitatus est, verens ne prius consilium aperiretur suum, quàm conata perfecisset. hac mente proximo die festo, cùm à conuentu se remotum Dion domi teneret, atque in conclau edito recubisset: conscijs loca munitiora oppidi tradidit, domum custodijs sepsit, à foribus qui non discederent, certos præfecit: nauem triremem armatis ornat, Philocratiq; fratri suo, tradit: eamque in portu agitari iubet, vt si exercere remiges vellet, cogitans, si fortè consilijs obstitisset fortuna, vt haberet, quò sugeret ad salutem. Suorum autem è numero Zazynthios adolescentes quosdam elegit, cùm audacissimos, tum viribus maximis: hisque dat negocium, vt ad Dionem eant inermes, sic vt conueniendi eius gratia viderentur venire. hi propter notitiam sunt intromissi. At illi, vt limen eius intrârunt, foribus obseratis in lecto cubantem inuadunt: colligant, fit strepitus, aded vt exaudiri posset foris. Hic, sicut ante sæpè dictum est, quàm inuisa sit singularis potentia, & miseranda vita, qui se metui, quàm amari malunt, cuius facillè intellectum fuit. Namque illi ipsi custodes, si propitia fuissent voluntate, foribus effra-

effraſſis ſeruare eum potuiſſent, quem illi inermes telum ſoris flagitantes viuum tenebant. cui cùm ſuccurreret nemo, Lyco quidam Syracuſanus per ſeneſtras gladium dedit, quo Dion interfectus eſt. Conſecta eade cùm multitudo viſendi gratia introiſſet, nonnulli ab inſcijs pro noxijs conciduntur. nam celeri rumore delato Dioni vim allatam, multi concurrerant, quibus tale facinus diſplicebat. Hi falſa ſuſpicionem ducti immerentes inermes, vt ſceleratos occidunt. Huius de morte, vt palàm factum eſt, mirabiliter vulgi immutata eſt voluntas. Nam qui viuum eum tyrannum vocitarant, eundem liberatorem patriæ tyranniq; expulſorem prædicabant. Sic ſubitò miſericordia odio ſucceſſerat, vt eum ſuo ſanguine, ſi poſſent, ab Achevunte cuperent redimere. Itaque in vrbe, celeberrimo loco elatus publicè, ſepulchri monumento donatus eſt. diem obiit circiter annos quinquaginta quinque natus; quartum poſt annum, quàm ex Peloponneſo in Siciliam redierat.

IPHICRATES.

Iphicrates Athenienſis non tam genere aut magnitudine rerum geſtarum, quàm diſciplina militari nobilitatus eſt. Fuit enim talis dux, vt non ſolùm ætatis ſuæ cum primis compararetur, ſed ne de maioribus natu quidem quiſquam antepoſeretur. Multū nerò in bello eſt verſatus, ſæpè exercitib. præfuit, nuſquã culpa malè rē geſſit, ſemper conſilio iuicit;

tan-

tantumque ea valuit, ut multa in re militari partim noua attulerit, partim meliora fecerit. namque ille pedestria arma mutauit, cum ante illum imperatores maximis clypeis, breuibusque hastis, minuis gladijs, uterentur. Ille contrario peltam pro parma fecit, à qua postea peltasta pedites appellantur, ut ad motus, concursusque essent leuiore. hasta modum duplicauit gladios longiores fecit. idem genus loricarum mutauit, & pro ferreis atque aeneis lineas dedit. Quo facto expeditiores milites reddidit. nam pondere detracto, ut aequè corpus tegerent & leues essent, curauit. Bellum cum Thracibus gessit: Scythen socium Atheniensium in regnum restituit. Apud Corinthum tanta seueritate exercitui praesuit, ut nulla unquam in Graecia neque exercitatiores copiae, neque magis dicto audientes fuerint duci: in eamque consuetudinem adduxit, ut, cum praelij signum ab imperatore esset datum, sine ducis opera sic ordinatae consisterent, ut singuli peritissimo imperatore dispositi uiderentur. Hoc exercitu moram Lacedaemoniorum interceptit: quod maximè tota celebratum est Graecia. Iterum eodem bello omnes copias eorum fugauit. quo facto magnam adeptus est gloriam. Cum Artaxerxes Aegyptio regi bellum inferre uoluit, Iphicratem ab Atheniensibus petiuit ducem, quem praeficeret exercitui conducto, cuius numerus duodecim millium fuit. quem quidem sic omni disciplina militari erudiuit, ut, quemadmodum quondam Fabiani milites Romani appellati sunt,

sunt, sic Iphicratenses apud Græcos in summa laude fuerint. Idem subsidio Lacedæmonijs profectus, Epaminonda retardauit impetus. nam nisi eius aduentus appropinquasset, non prius Thebani Sparta abscessissent, quam captam incendio delesent. Fuit autem & animo magno, & corpore, imperatoriæque forma, ut ipso aspectu cuius inijceret admirationem sui, sed in labore remissus nimis, parumque patiens, ut Theopompus in memoriæ prodidit, bonus vero ciuis, fidèque magna. quod cum in alijs rebus declarauerit, tum maxime in Amyntæ Macedonis liberis tuendis. namque Eurydice mater Perdicæ & Philippi, cum his duobus pueris, Amynta mortuo, ad Iphicratem confugit, eiusque opibus defensa est. Vixit ad senectutem placatis in se suorum ciuium animis. causam capitis semel dixit bello sociali simul cum Timotheo, eoque iudicio est absolutus. Menesthea filium reliquit ex Thresfa natum, Coti regis filia. Is cum interrogaretur, utrum pluris patrem matremne faceret: matrem, inquit. Id cum omnibus mirum videretur: at ille merito, inquit, facio. Nam pater, quantum in se fuit, Thracem me genuit: contra mater Atheniensem.

CHABRIAS.

Chabrias Atheniensis. Hic quoque in summis habitus est ducibus, resque multas memoria dignas gessit. Sed ex his elucet maxime inuentum eius in pralio,

pralio, quod apud Thebas fecit, cum Bœotij
 subsidio venisset. namq; in ea victoria si-
 dentem summum ducem Agesilaum, fugatis
 iam ab eo conducticijs cateruis, reliquam pha-
 langem loco vetuit cedere, obnixoque genu
 scuto, proiectaq; hasta impetum excipere hostium do-
 cuit. Id nouum Agesilaus intuens, progredi non est
 ausus, suosq; iam incurrentes tuba reuocauit. Hoc
 usq; eò in Græcia fama celebratum est, ut illo statu
 Chabrias sibi statuam fieri voluerit, quæ publicè
 ei ab Atheniensibus in foro constituta est. Ex
 quo factum est, ut postea athletæ, cateriq; artifices
 his statuis in statuis ponendis vterentur, in quibus
 victoriam essent adepti. Chabrias autem multa in Eu-
 ropa bella administravit, cum dux Atheniensium esset;
 multa in Aegypto sua sponte gessit. nam Nechane-
 bum adiutum profectus, regnum ei constituit. Fe-
 cit idem Cypri, sed publicè ab Atheniensibus Euago-
 ræ adiutor datus, neq; priùs inde descendit, quàm totam
 insulam bello deuinceret. Qua ex re Athenienses ma-
 gnâ gloriam sunt adepti. Interim bellum inter
 Aegyptios & Persas conflatum est: & Athenienses
 cum Artaxerxe societatem habebant, Lacedæmonij
 cum Aegyptiis. à quibus magnas prædas Agesilaus
 rex eorum faciebat. Id intuens Chabrias, cum in re
 nulla Agesilao cederet, sua sponte eos adiutum profe-
 ctus, Aegyptiæ classi præfuit: pedestribus copiis A-
 gesilaus. Tum præfelli regis Persiæ legatos mise-

rānt Athenas questum, quōd Chabrias aduersū regem bellum gereret cum Ægyptijs. Athenienses diem certam Chabria præshtuerunt; quam ante domum nisi redisset, capitis se illum damnaturos denunciārent. Hoc ille nuncio Athens redijt, neq; ibi diutius est moratus, quā sūt necesse. Non enim libenter erat ante oculos ciuium suorum, quōd & uiebat laute, & indulgebat sibi liberaliūs, quā ut inuidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis, liberisq; ciuitatibus, ut inuidia gloriæ comes sit. & libenter de iis detrahunt, quos emergere uideant altiūs; neq; animo æquo pauperes alienam opulentum intuentur fortunam. Itaq; Chabrias, quoad ei licebat, plurimū aberat. Neq; verò solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes ferè Principes fecerunt idem: quōd tantum se ab inuidia putabant abfuturos, quantum à conspectu suorum recessissent. Itaq; Conon plurimum Cypri uixit, Iphicrates in Thracia, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo. Dissimilis quidem Chares horum, & factis & moribus, sed tamen Athenis & honoratus, & potens. Chabrias autem perijt bello sociali tali modo. oppugnabant Athenienses Chium. erat in classe Chabrias priuatus, sed omnes, qui in magistratu erant; auctoritate antebat, eūq; magis milites, quā qui præerant, aspiciebant. Quæ res ei maturauit mortem; nam dum primus studet portum intrare, & gubernatorem iubet eo dirigere nauē; ipse sibi pernicie i fuit. Cū enim eō penetrasset, cætera non sunt secuta. Quo factō,

circum-

circumfusus hostiū concursu, cum fortissimè pugnaret, navis rostro percussa, cepit sidere. hinc cū refugere nō posset, si se in mare deiecisset, quòd suberat classis Atheniensium, quæ exciperet natantem, perire maluit, quàm armis abiectis nauem relinquere, in qua fuerat vectus. Id ceteri facere noluerunt, qui nando in tutum peruenerunt. At ille præstare honestam mortem existimans turpi vitæ, cominus pugnant telis hostium interfectus est.

TIMOTHEVS.

Timotheus, Cimonis filius, Atheniensis, hic à patre acceptam gloriam multis auxit virtutibus. fuit enim disertus, impiger, laboriosus, rei militaris peritus, neque minùs ciuitatis regendæ. Multa huius sunt præclarè facta, sed hæc maximè illustria. Olynthios & Bizantios bello subegit. Samum cepit, in qua oppugnanda superiori bello Athenienses mille & ducenta talenta prædæ in publicum detulit. Cyzicum obsidione liberauit. Ariobarzani simul cum Agesilao auxilio profectus est: à quo cum Laco pecuniam numeratam accepisset, ille ciues suos agro atque urbibus augeri maluit, quàm id sumere, cuius partem domum suam ferre posset. Itaque accepit Ericthonem & Sestum. Idem classi præfectus circumuehens Peloponnesum, Laonicam populatus, classem eorum sugauit. Corcyram sub imperium Atheniensium redegit:

git : sociòsque idem adiunxit Epirotas , Athamanas
 Chaonas, omnèsque eas gentes , quæ mare illud adia-
 cent. Quo factò, Lacedæmony de diutina contentione
 destiterunt , & sua sponte Atheniensibus imperij ma-
 ritimi principatum concesserunt, pacemque his legibus
 constituerunt, ut Athenienses mari duces essent . Quæ
 victoria tantæ fuit Atticis lætitiæ , ut tum primum
 ara Paci publicè sint facta, eique dea puluinar sit in-
 stitutum. Cuius laudis ut memoria maneret , Timo-
 theo publicè statuum in foro posuerunt, qui honos huic
 vni ante hoc tempus contigit : ut, cum patri populus
 statuam posuisset, filio quoque daret. Sic iuxta posita
 recens filij, veterem patris renouauit memoriam. Hic
 cum esset magno natu, & magistratus gerere desiisset,
 bello Athenienses undique premi sunt capti. Defece-
 rat Samus : descierat Hellepontus : Philippus iam
 tunc valens Macedo multa moliebatur : cui oppositus
 Chares cum esset , non satis in eo præsidij putabatur.
 Fit Menestheus prætor, filius Iphicratis, gener Timo-
 thei, & ut ad bellum proficiscatur, decernitur . Huic
 in consilium dantur duo vsu & sapientia præstantes,
 quorum consilio uteretur, pater & socer, quòd in his
 tanta erat auctoritas, ut magna spes esset, per eos , a-
 missa posse recuperari. Hi cum Samum profecti esset,
 & eodem Chares aduentu eorum cognito cum suis co-
 pijs proficisceretur, ne quid absente se gestum videre-
 tur : accidit, cum ad insulam appropinquarent, ut ma-
 gna tempestas oriretur : quam evitare duo veteres
 impe-

imperatores utile arbitrati, suam classem suppresserunt. At ille temeraria usus ratione non cessit maiorum natu auctoritati: & , ut in sua manu esset Fortuna, quò contenderat, peruenit: eodémque ut sequerentur, ad Timotheum, & Iphicratem nuncium misit. hinc malè re gesta, compluribus amissis nauibus, eodem, unde erat profectus, se recipit, literasque Athenas publicè misit, sibi procliuè fuisse Samum capere, nisi à Timotheo & Iphicrate desertus esset. Ob eam rem in crimen uocabantur. populus acer, suspicax, mobilis, aduersarius, inuidus etiam potentia, domum reuocat: accusantur proditionis. Hoc iudicio damnatur Timotheus, lisque eius aestimatur centum talentis. Ille odio ingrata ciuitatis coactus, Cbalcidem se contulit. Huius post mortem populus cum eum iudicij sui pœniteret, multa nouem partes detraxit, & decem talenta Cononem eius filium, ad muri quandam partem reficiendam iussit dare. in quo Fortuna uarietas est animaduersa. Nam quos auus Conon muros ex hostium præda patriæ restituerat, eosdem nepos, cum summa ignominia familiæ, ex sua re familiari reficere coactus est. Timothei autem moderatæ, sapientis que uitæ, cum pleraque possimus proferre testimonia, uno erimus contenti, quòd ex eo facillè conijci poterit, quàm charus suis fuerit. Cùm Athenis adoleseentulus causam diceret, non solim amici, priuatique hospites ad eum defendendum conuenerunt, sed etiam in eis Iason tyrannus, qui illo tempore fuit omni-

omnium potentissimus. Hic cum in patria sine satellitibus se tutum non arbitraretur, Athenas sine ullo praesidio venit; tantique hospitem fecit, ut mallet se capitis periculum adire, quam Timotheo de fama dimicanti deesse. Hunc aduersus tamen Timotheus postea populi iussu bellum gessit: patriæ sanctiora iura, quam hospitij, esse duxit. Hæc extrema fuit ætas imperatorum Atheniensium, Iphicratis, Chabriæ, Timothei: neque post illorum obitum quisquam dux in illa urbe, fuit dignus memoria.

D A T A M E S.

Venio nunc ad fortissimum virum, maximæque consilij, omnium barbarorum, exceptis duobus Karthaginensibus, Hamilcare, & Annibale. de quo hoc plura referemus, quod & obscuriora sunt eius gesta pleraque, & ea, quæ prosperè ei cesserunt, non magnitudine copiarum, sed consilij, quo tantum non omnes superabat, acciderunt: quorum nisi ratio explicata fuerit, res apparere non poterunt. Datames patre Camissare, natione Care, matre Scythissa natus, militum numero fuit apud Artaxerxem, eorum, qui regiam tuebantur. pater eius Camissares, quod & manu fortis, & bello strenuus, & regi multis locis fidelis erat repertus habuit prouinciam Ciliciæ iuxta Cappadociam, quam incolunt Leucosyri. Datames militare munus fungens primum qualis esset, apparuit in bello, quod rex aduersus

Caustos gessit. namq; hic multis millibus hostium & regionū interfectis, magni fuit eius opera. quo factum est, ut cum in eo bello cecidisset *Camissares*, paterna ei traderetur prouincia. *Pari* se virtute postea prae-buit, cum *Autophradates* iussu regis bello prosequeretur eos, qui defecerant. namque eius opera hostes, cum castra iam intrassent, prostigati sunt, exercitūsq; reliquus conseruatus est. qua ex re maioribus rebus praesse cepit. Erat eo tempore *Thyus* dynastes *Paphlagoniae*, antiquo genere natus, à *Pylamene* illo, quem *Homerus* Troico bello à *Patroclo* interfectum ait. Is regis dicto audiens non erat. quam ob causam bello eum persequi constituit, eique rei praefecit *Datamen* propinquum *Paphlagoniae*. namque ex fratre & forore erant nati. quam ob causam *Datames* omnia primū experiri voluit, ut sine armis propinquum ad officium reduceret. Ad quem cum venisset sine praesidio, quod ab amico nullas vereretur insidias, pene interijt. nam *Thyus* eum clam interficere voluit. Erat mater cum *Datame* amita *Paphlagoniae*. ea, quid ageretur, rescit, filiūque monuit. Ille fuga periculum euitauit, bellūque indixit *Thyo*, in quo cum ab *Ariobarzane* praefecto *Lydiae* & *Ioniae*. totiusque *Phrygiae* desertus esset, nibilo segnius perseuerauit, viuūque *Thyū* cepit cum uxore & liberis: cuius facti, ne prius fama ad regem. quam ipse perueniret, dedit operam. Itaque omnibus inscijs, eò, ubi erat rex, venit, posteroque die *Thyū*, hominem maximi corporis,

poris, terribilique facie, quod & niger, & capillo longo, barbâque erat prolixa, optima veste contexit, quam Jatrax regij gerere cōsueuerant. ornauit etiam torques, atque armillis aureis, ceteroque regio cultu: ipse agresti, duplicique amiculo circumdatus, hirtâque tunica, gerens in capite galeam venatoriam, dextra manu clauam, sinistra copulam, qua vinctum ante se Thyum agebat, vt si feram bestiam captam duceret. Quem cum omnes prospicerent propter nouitatem ornatus, ignotâque formam; ob eamque rem magnus esset concursus: fuit nemo, qui agnosceret Thyum, qui non regi nunciaret. Ac primò non credidit. Itaque Pharnabazum misit exploratum. à quo vt rem gestam comperit, statim admitti iussit, magnopere delectatus, cum factò, tum ornatu: Inprimis quòd nobilis rex in potestatem inopinanti venerat: Itaque magnificè Datamem donatum ad exercitum misit, qui tum contrabebatur duce Pharnabazo, & Tithrauste ad bellum Ægyptium, parique eum, atque illos, imperio esse iussit. Postea verò quàm Pharnabazum rex reuocauit, illi summa imperij tradita est. Hic cum maximo studio compararet exercitum, Ægyptumque proficisci pararet: subito à rege litteræ sunt ei missæ, vt Aspim aggredere, qui Cataoniam tenebat. quæ gens iacet supra Ciliciam, confinis Cappadociæ. namque Aspis saltuosam regionem, castellisque munitam incolens, non solum imperio regis non parebat, sed etiam finitimas regiones vexabat, & quæ regi porta-

ventur, abripiebat. Datames, & si longè abe-
 rat, ab his regionibus, & à maiore re abstrabe-
 batur, tamen regis voluntati morem gerendum pu-
 tauit. Itaque cum paucis, sed viris fortibus, nauem
 conscendit, existimans, id quod accidit, faciliùs se
 imprudentem, & imparatum parua manu oppressu-
 rum, quàm paratum, quamuis magno exercitu. Hac
 delatus in Ciliciam, egressus inde, dies, noctèsque iter
 faciens, Taurum transiit, eoque, quò studuerat, ve-
 nit: quarit quibus locis sit *Aspis*. cognoscit haud lon-
 gè abesse, profectumq; eum venatum: quem dum spe-
 culatur, aduentus eius causa cognoscitur. Pisidas
 cum ijs, quos secum habebat ad resistendum *Aspis*
 comparat. Id Datames ubi audiuit, arma capit, suos
 sequi iubet, ipse equo concitato ad hostem uehitur,
 quem procul *Aspis* conspiciens ad se ferentem perti-
 mescit, atque à conatu resistendi deterritus, sese dedit.
 Hunc Datames victum ad regem ducendum tradit
 Mithridati. Hac dum geruntur, Artaxerxes remini-
 scens à quanto bello, ad quàm parua rem principem
 ducum misississet, seipsum reprehendit, & nuncium
 ad exercitum *Acaum* misit, quòd nondum Datamem
 profectum putabat, qui ei diceret, ne ab exercitu
 discederet. Hic priusquàm perueniret, quòd erat pro-
 fectus, in itinere conuenit, qui *Aspim* ducebant.
 Qua celeritate cum magnam benevolentiam regis
 Datames consecutus esset, non minorem inuidiam
 aulicorum excepit, quòd illum vnum pluris, quam
 se o-

se omnes, fieri videbant. quo facto cuncti ad eum opprimendum consenserunt. Hæc Pandates, gazæ custos regie, amicus Datami, per scripta ei mittit. in quibus docet, eum magno fore in periculo, si quid illo imperante in Ægypto aduersi accidisset. namque eam esse consuetudinem regum, ut casus aduersos hominibus tribuant, secundos fortunæ suæ. quo facili fieri, ut impellantur ad eorum perniciem, quorum ductu res malè gestæ nuncientur. Illum hoc maiore fore in discrimine, quòd quibus rex maximè obediatur, eos habeat inimicissimos. Talibus ille litteris cognitisciam iam ad exercitum Acæum venisset, quòd non ignorabat, ea verè scripta: desciscere à rege constituit, neque tamen quicquam fecit, quod fide sua esset indignum. nam Androclæm Magnetem exercitui præfecit: ipse cum suis in Cappadociam discedit, coniunctamque huic Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate esset in regem. clàm cum Ariobazane facit amicitiam, manum comparat, urbes munitas suis tuendas tradit. Sed hæc propter hyemale tempus minus prosperè succedebant. Audit Pisidas quasdam copias aduersus se parare. filium eò Arideum cum exercitu mittit. cadit in prælio adolescens. proficiscitur eò pater non ita cum magna manu, celans quantum vulnus accepisset, quòd prius ad hostem peruenire cupiebat, quàm de malè re gestæ fama ad suos perueniret: ne cognita filij morte animi debilitarentur militum. Quò contenderat, peruenit, iisq; locis

castra ponit, ut neque circumiri multitudine aduersariorum posset, neque impediri, quò minus ipse ad dimicandum manum haberet expeditam. Erat cum eo Mithrobarzanes socer eius, praefectus equitum. is desperatis generi rebus ad hostes transfugit. Id Datames ut audiuit, sensit, si in turbam exisset, ab homine tam necessario, se esse relictum, futurum, ut ceteri consilium consequerentur, in vulgus edit, suo iussu Mithrobarzanem praefectum pro perfuga, quò facilius receptus hostes interficeret. quare relinqui eum non par esse, sed omnes confestim sequi. quod si animo strenuo fecissent, futurum, ut aduersarij non possent resistere, cum intra vallum, & foris cederentur. Hac re probata exercitum eduxit, Mithrobarzanem persequitur, qui tum ad hostes peruenerat, Datames signa inferri iubet. Pisidæ noua re commoti, in opinionem adducuntur perfugas mala fide compositoque fecisse, ut recepti, essent maiori calamitati. primum eos adoriuntur. Illi cum quid ageretur, aut quare fieret, ignorarent, coacti sunt cum eis pugnare, ad quos transferant, ab hisque stare, quos reliquerant. quibus cum neutri parcerent, celeriter sunt concisi. Reliquos Pisidas resistentes Datames inuadit: primo impetu pellit, fugientes persequitur, multos interficit, castræ hostium capit. Tali consilio vno tempore & proditores perculit, & hostes profligauit: & quod ad suam perniciem fuerat cogitatum, id ad salutem conuertit. Quo neque acutiùs ullius imperatoris cogitatum,

tum, neque celerius factum usquam legimus. Ab hoc tamen viro, Scismas maximo natu filius, descijt, & ad regem transiit, & de defectione patris detulit. quo nuncio Artaxerxes commotus, quod intelligebat sibi cum viro forti ac strenuo negotium esse, qui, quod cogitasset, facere auderet, & prius cogitare, quam conari consuesset, Autophradatem in Cappadociam mittit. Hic ne intrare posset saltum, in quo Cilicia portæ sunt sitæ, Datames præoccupare studuit. sed tam subito copias contrahere non potuit. à qua re depulsus cum ea manu, quam contraxerat, locum delegit talem, ut neque circumiretur ab hostibus, neque præteriret aduersarius, quin ancipitibus locis premeretur: & si dimicare eò vellet, non multum obesse multitudo hostium suæ paucitati posset. Hac etsi Autophradates videbat, satius tamen statuit congregi, quam cum tantis copiis refugere, aut tam diu vno loco sedere. Habebat barbarorum equitum viginti, peditem centum millia, quos illi Gardates appellant. eiusdemque generis III. funditorum. Præterea Cappadocum VIII. Armeniorum X. Paphlagonum V. Phrygum X. Lydorum V. Aspendiorum & Pisidarum circiter III. Cilicum II. Captianorum totidem; ex Græcia conductorum III. millia: leuis armaturæ maximum numerum. Has aduersus copias spes omnis consistebat Datami in se, locique natura. Namque huius partem non habebat vicesimam militum. Quibus fretus cõsistit, aduersariorumq; multa millia con-

cidit, cum de ipsius exercitu non amplius hominum
 mille cecidissent. quam ob causam postero die tropæum
 posuit, quo loco pridie pugnatum. Hinc cum castra
 mouisset, ut inferior copys, ita superior omnibus
 prælijs discedebat, quod nunquam manum conse-
 reret, nisi aduersarios locorum angustijs clausisset,
 quod perito regionum, callidèque cogitanti sepe ac-
 cidebat. Autophradates, cum bellum duci ma-
 iore regis calamitate, quàm aduersariorum, videret,
 ad pacem, atque amicitiam hortatus est, ut cum
 rege in gratiam rediret. Quam ille, & si non fidam
 fore putabat, tamen conditionem accepit, seque ad
 Artaxerxem legatos missurum dixit. Sic bellum,
 quod rex aduersus Datamem susceperat, sedatum.
 Autophradates in Phrygiam se recipit. At Rex quòd
 implacabile odium in Datamen susceperat, postquam
 bello eum opprimi non posse animaduertit, insidijs
 interficere studuit. quas ille plerasque vitauit. sicut
 cum nunciatum esset, quosdam sibi insidiari, qui
 in amicorum erant numero: de quibus, quòd ini-
 mici detulerant, neque credendum, neque negligen-
 dum putauit. experiri voluit verum, falsumne sibi
 esset relatum. Itaque eò profectus est, in quo itinere
 futuras insidias illi dixerunt. Sed elegit corpus statu-
 ra simillimum sui, ei que vestitum suum dedit, atque
 eo loco ire, quo ipse consuerat, insit. Ipse autem orna-
 tus vestitu militari inter corporis custodes iter facere
 capit. At insidiatores, postquam in eum locum a-
 gmen

gmen peruenit, decepti ordine, atque uelitu, in eum faciunt impetum, qui suppositus erat. Prædixerat autem his Datames, cum quibus iter faciebat, ut parati essent facere, quod ipsum uidiſſent. Ipse, ut concurrentes insidiatores animaduertit, tela in eos coniecit. hoc idem cum uniuersi feciſſent, priusquam peruenirent ad eum, quem aggredi uolebant, confixi ceciderunt. Hic tamen tam callidus uir extremo tempore captus est, Mithridatis Ariobarzaniſ filij dolo. namque is pollicitus est regi, se eum interfectorum, si ei rex promitteret, ut, quodcunque uellet, liceret impune facere: fidemque de ea re, more Persarum, dextra dedisset. Hanc ut accepit, simulat se suscepisse cum rege inimicitias: copias parat, & absens amicitiam cum Datame facit, regis prouinciam uexat, caſtella expugnat, magnas prædas agit: quarum partem ſuis diſpertit, partem ad Datamem mittit. pari modo complura caſtella ei tradit. Hac diu faciendo perſuaſit homini, se infinitum aduerſus regem ſuſcepſiſſe bellum, cum nihilo magis, ne quam ſuſpicionem illi præberet inſidiarum, neque colloquium eius petiuit, neque in conſpectum venire ſtudit. Sic absens amicitiam gerebat, ut non beneficijs mutuis, ſed odio communi, quod erga regem ſuſceperant, contineri uiderentur. Id cum ſatis ſe confiſſe arbitratus eſt, certiore facit Datamem tempus eſſe maiores exercitus parari, & bellum cum rege ſuſcipi. de qua re, ſi ei uideretur, quo uellet in colloquium ueniret.

Proba-

Probata re colloquendi tempus sumitur, locusque, quo conveniretur. Huc Mithridates cum uno, cui maximam habebat fidem, ante aliquot dies venit, compluribusque locis separatim gladios obruit, eaque loca diligenter notat. Ipso autem colloquendi die utriusque locum, qui explorarent, atque ipsos scrutarentur, mittunt. Deinde ipsi sunt congressi. Hic cum aliquandiu in colloquio fuissent, & diversi discessissent, iamque procul Datames abesset, Mithridates priusquam ad suos perveniret, ne quam suspicionem pararet, in eundem locum revertitur, atque ibi, ubi telum erat impositum, refedit, ut si à lassitudine cuperet acquiescere: Datamemque revocavit, simulans se quiddam in colloquio esse oblitum. interim telum, quod latebat, protulit: nudatumque vagina veste textit, ac Datami venienti ait ingrediendum: se animadvertisse, locum quendam, qui erat in conspectu, ad castra ponenda esse idoneum. quem cum digito monstraret, & ille conspiceret, aversum ferro transfixit: priusque quam quisquam posset succurrere, interfecit. Ita ille vir, qui multos consilio, neminem perfidia ceperat, simulata captus est amicitia.

EPAMINONDAS.

Epaminondas Polymni filius, Thebanus. de hoc priusquam scribamus, hæc præcipienda videntur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant, nèe ea, que

quæ ipsis leuiores sunt, pari modo apud ceteros fuisse arbitrentur. Scimus enim, musicen nostris moribus abesse à Principis persona: saltare etiam in uitijs poni. quæ omnia apud Græcos & grata & laude digna ducuntur. Cùm autem exprimere imaginem consuetudinis, atque uitæ uelimus Epaminondæ, nihil uidemur debere prætermittere, quod pertineat ad eam declarandam. Quare dicemus primùm de genere eius: deinde quibus disciplinis, & à quibus sit eruditus: tum de moribus, ingenique facultatibus, & si qua alia digna memoria erunt: postremò de rebus gestis, quæ plurimis omnium anteponuntur uirtutibus. Natus igitur patre, quo diximus, honesto genere, pauperiam à maioribus relictus. Eruditus autem sic, ut nemo Thebanus magis. nam & citharizare, & cantare ad chordarum sonum doctus est à Dionysio: qui non minore fuit in musicis gloria, quàm Damon, aut Lamprus, quorum peruulgata sunt nomina: carmina cantare tibijs ab Olympodoro, saltare à Calliphrone. At Philosophiæ præceptorem habuit Lysim Tatentinum, Pythagoreum: cui quidem sic fuit deditus, ut adolescens tristem, & seuerum senem omnibus æqualibus suis in familiaritate anteposuerit: neque prius eum à se dimiserit, quàm doctrinis tantò antecessit condiscipulos, ut facillè intelligi posset, pari modo omnes in ceteris artibus superaturum. Atque hæc ad nostram consuetudinem sunt leuia, & potius contemnenda: at in Græcia utique olim magnæ laudi erant. Postquam
ephebus

ephebus factus est, & palæstræ dare operam cepit: non tam magnitudini virium seruiuit, quàm velocitati. illam enim ad athletarum usum, hanc ad belli existimabat utilitatem pertinere. Itaque exercebatur plurimùm currendo & luctando, ad eum finem, quod stans complecti posset, atque contendere. In armis plurimum studij consumebat. Ad hanc corporis firmitatem plura etiam animi bona accesserant. erat enim modestus, prudens, grauis, temporibus sapienter utens, peritus belli, fortis manu, animo maximo: adeò veritatis diligens, ut ne ioco quidem mentiretur. Idem continens, clemens, patiēsq̄ admirandum in modum: non solum populi, sed etiam amicorum seruens iniurias: inprimisque commissa celans: quod interdum non minùs prodest, quàm disertè dicere. Studiosus audiendi. Ex hoc enim facillimè disci arbitrabatur. Itaque cùm in circulum venisset, in quo aut de Repub. disputaretur, aut de philosophia sermo haberetur, nunquam inde prius discessit, quàm ad finem sermo esset deductus. Paupertatem adeò facillè perpeffus est, ut de Repub. nihil præter gloriam ceperit. Amicorum in se tuendo caruit facultatibus, fidei ad alios subleuandos sæpe sic usus est, ut possit iudicari omnia ei cum amicis fuisse communia. Nam cùm aut ciuium suorum aliquis ab hostibus fuisset captus, aut virgo amici nubilis, & propter paupertatem collocari non posset, amicorum concilium habebat, & quantum quisque daret, pro cuiusque
 facul-

facultatibus imperabat, eamque summam cum faceret, priusquam acciperet pecuniam, adducebat eum, qui quarebat, ad eos, qui conferebant: eique ut ipsi numerarent, faciebat, ut ille, ad quem ea res perveniebat, sciret quibus, & quantum cuique deberet. Tentata autem eius est abstinentia, à Diomedonte Cyziceno, namque is rogatu Artaxerxis Epaminondam pecunia corrumpendum susceperat. hic magno cum pondere auri Thebas venit, & Micythum adolescentulum quinque talentis ad suam perduxit voluntatem: quem tum Epaminondas plurimum diligebat. Micythus Epaminondam convenit, & causam aduentus Diomedontis ostendit. At ille Diomedonte coram, Nihil, inquit, opus pecunia est. nam si ea rex vult, quæ Thebanis sint utilia, gratis facere sum paratus. sin autem contraria, non habet auri atque argenti satis. namque orbis terrarum diuitias accipere nolo pro patriæ caritate. Te, qui me incognitum tentasti, tuique similem existimasti, non miror, tibi ignosco. sed egredere properè, ne alios corrumpas, cum me non potueris. tu argentum huic redde, aut nisi id confestim facis, ego te tradam magistratui. Hunc Diomedon cum rogaret, ut tuto exire, suæque, quæ attulisset, liceret efficere: istud, inquit, faciam, neque tua causa, sed mea: ne, si tibi sit pecunia adempta, aliquis dicat ad me ereptum pervenisse, quod delatum accipere noluissem. à quo cum quæsisset, quò se duci vellet, & ille Athenas dixisset: praesidium dedit,
ut eò

Ut eò tutò perueniret. neque uerò id satis habuit, sed
 ut inuiolatus in nauem ascenderet, per Chabriam A-
 theniensem curauit: de quo suprà mentionem fecimus:
 abstinentiæ erit hoc satis testimonium. Plurima qui-
 dem proferre possemus, sed modus adhibendus est: quo-
 niam uno hoc uolumine uitam excellentium uirorum
 complurium concludere constituimus, quorum sepa-
 ratim multis millibus uersuum complures scriptores
 ante nos explicarunt. Fuit & disertus, ut nemo The-
 banus ei par esset eloquentiâ: neque minùs concinnus
 in breuitate respondendi, quàm in perpetua oratione
 ornatus. Habuit obrectatorem Meneclidem quendam,
 indidem Thebis, aduersarium in administranda Re-
 pub. satis exercitatum in dicendo, ut Thebanum scili-
 cet, namque illi genti plus inest uirium quàm ingenij.
 Is quòd in re militari florere Epaminondam uidebat,
 hortari solebat Thebanos, ut pacem bello anteferrent,
 ne illius imperatoris opera desideraretur. huic ille,
 fallis, inquit, uerbo cines tuos, quòd hos à bello auo-
 cas. otij enim nomine seruitutem concilias. Nam pari-
 tur pax bello. Itaque qui ea diuina uolunt frui, bello
 exercitati esse debent. Quare si principes Græciæ esse
 uultis, castris est uobis utendum, non palastra. Idem
 ille Meneclides cum huic obijceret, quòd liberos non
 haberet, neque uxorem duxisset, maximèque insolentiam,
 quòd sibi Agamemnonis, bello, gloriam uide-
 retur consecutus: at ille, desine, inquit, Meneclide de
 uxore mihi exprobare. nam nullius in ista re minùs,
 quàm

quàm tuo , uti consilio uolo. Habebat enim Meneclides suspicionem adulterij. Quòd autem me Agamemnonem emulari putas , falleris . namque ille cum uniuersa Græcia nix decem annis unam cepit urbem : ego contrà ex una urbe nostra , dièque uno , totam Græciam , Lacedæmonijs fugatis , liberaui. Idem cùm in conuentum venisset Arcadum , petens ut societatem cum Thebanis & Argiuis facerent : contrà Callistratus Atheniensium legatus , qui eloquentia omneis copræstabat tempore , postularet , ut potiùs amicitias sequerentur Atticorum , & in oratione sua multa inuictus esset in Thebanos & Argiuos , in eisque hoc posuisset , animaduertere debere Arcades , quales utraque ciuitas ciues procreasset , ex quibus de cæteris possent iudicare : Argiuos enim fuisse Orestem & Alcæonem , matricidas : Thebis Oedipum natum , qui cùm patrem suum interfecisset , ex matre liberos procreasse. Hic in respondendo Epaminondas cùm de cæteris perorasset , postquàm ad illa duo opprobria peruenit : admirari se dixit stultitiam rhetoris Attici , qui non animaduertit innocentes illos natos , domi scelere admissò cùm patria essent pulsì , receptos esse ab Atheniensibus . Sed maximè eius eloquentia eluxit Sparta , quò cùm omnium sociorum conuenissent legati , coram frequentissimo legionum conuentu , sic Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit , ut non minùs illa oratione opes eorum concusserit , quàm Leuctrica pugna. Tum enim perfecit , quod post apparuit

paruit, ut auxilio sociorum Lacedæmonij priuarentur. Fuisse autem patientem, suorumque iniurias ferentem ciuium, quòd se patriæ irasci nefas esse duceret, hæc sunt testimonia. Cùm eum propter inuidiam ciues præficere exercitui nolissent, duxque esset delectius belli imperitus, cuius errore eò esset deducta res illa militum, ut omnes de salute pertimescerent, quòd locorum angustijs clausi ab hostibus obsidebantur: desiderari cæpta est Epaminondæ diligentia. erat enim ibi priuatus numero militis. à quò cùm peterent opem, nullam adhibuit memoriam contumeliæ, & exercitum obsidione liberatum, domum reduxit incolumem. Neq; verò hoc semel fecit, sed sapiùs: maxime autem fuit illustre, cùm in Peloponnesum exercitum duxisset aduersus Lacedæmonios, haberetque collegas duos, quorum alter erat Pelopidas, vir fortis ac strenuus. hic cum criminibus aduersariorum omnes in inuidiam uenissent, ob eamque rem imperium his esset abrogatum, atque in eorum locum alij Prætores successissent: Epaminondas plebiscito non paruit, idemque ut facerent, persuasit collegis, & bellum, quod susceperat, gessit. namque animaduertebat, ubi id fecisset, totum exercitum propter Prætorum imprudentiam, inscitiamque belli periturum. Lex erat Thebis, quæ morte multabat, si quis imperium diutiùs retinisset, quàm lege præfinitum foret. hanc Epaminondas cùm reipub. conseruandæ causa latam uideret, ad perniciem ciuitatis conferre noluit, & quatuor mensibus diutiùs, quàm

popu-

Populus iusserat, gessit imperiū. Postquam domum redi-
 tum est, collegæ eius hoc crimine accusabantur, quibus
 ille permisit, ut omnem causam in se transferrent,
 suâque opera factum contenderent, ut legi non obedi-
 rent. qua defensione illis periculo liberatis, nemo
 Epaminondam responsurum putabat, quod quid dice-
 ret, non haberet. At ille in iudicium venit: nihil
 eorum negavit, quæ aduersarij crimini dabant, omniâ-
 que quæ collegæ dixerant, confessus est, neque recu-
 savit, quo minùs legis pœnam subiret: sed unum ab
 ijs petiuit, ut in periculo suo conscriberent. Epami-
 nondas à Thebanis morte multatus est, quod eos cœ-
 git apud Leuctra superare Lacedæmonios, quos
 ante se imperatorem nemo Bœotiorum ausus fuit
 aspicere. In acie quoque uno pralio non solùm
 Thebas ab interitu retraxit, sed etiam uniuersam
 Græciam in libertatem vindicauit eoque res utro-
 rumque perduxit, ut Thebani Spartam oppugna-
 rent, Lacedæmonij satis haberent, si salui esse pos-
 sent. Neque prius bellare destitit, quàm Messena
 constituta urbem eorum obsidione clausit. Hæc
 cum dixisset, visus omnium cum hilaritate coortus
 est: neque quisquam iudex ausus est ferre suffragium.
 Sic à iudicio capitis maxima discessit gloria. Hic
 extremo tempore imperator apud Mantinæam, cum
 acie instructa audacius instaret hostibus, cognitus à
 Lacedæmonijs, quod in eius unius pernicie, patriæ
 sitam putabant salutem, uniuersi in unum impetum

fecerunt, neque prius ab scesserunt, quam magna caede facta, multisque occisis, ipsum Epaminondam pugnantem sparo eminus percussum concidere viderunt. Huius causa aliquantulum retardati sunt Bæotij: neque tamen prius pugna excesserunt, quam repugnantes prostigarunt. At Epaminondas cum animaduerteteret mortiferum se vulnus accepisse. simulque si ferrum, quod ex hastili in corpore remanserat, extraxisset, animam statim amissurum: usque eò retinuit, quoad renunciatum est, vicisse Bæotios. Id postquam audiuit, satis, inquit, vixi: iniectus enim morior. Tum ferro extracto confestim exanimatus est. Hic uxorem nunquam duxit, in quo cum reprehenderetur à Pelopida, qui filium habebat infamem: malèque cum in eo patriæ consulere diceret, quòd liberos non relinqueret: uide, inquit, ne tu peius consulas, qui talem ex te natum relicturnus sis. neque uerò stirps mihi potest deesse. namque ex me natam relinquo pugnam Leuëtricam, quæ non modò mihi superstes, sed etiam immortalis sit necesse est. Quo tempore, duce Pelopida, exsules Thebas occuparunt, & prasidium Lacedæmoniorum ex arce expulerunt, Epaminondas, quamdiu facta est caedes ciuium, domi se retinuit, quod neque malos defendere uolebat, neque impugnare, ne manus suorum sanguine cruentaret. nam omnem ciuilem uictoriam, funestam putabat. Idemque postquam ad Cadmiam pugnare cum Lacedæmonijs cepit, in primis stetit. Huius de uirtutibus, uitæque satis erit dictum,

dictum, si hoc unum adiunxero, quod nemo eat inficias, Thebas & ante Epaminondam natum, & post eiusdem interitum, perpetuò alieno paruisse imperio. cum eo, quàm diu ille præfuerit Reipub. caput fuisse totius Græciæ: ex quo intelligi potest unum hominem pluris, quàm ciuitatem fuisse.

PELOPIDAS.

Pelopidas Thebanus magis historijs, quàm vulgo, notus: cuius de uirtutibus dubito quemadmodum exponam, quòd uereor, ne, si res explicare incipiam, non uitam eius enarrare, sed historiam uidear scribere: si tantummodo summas attigero, ne rudibus literarum Græcarum minus lucidè appareat, quantus fuerit ille uir. Itaque utriusque rei occurram, quantum potero, & medebor cum satietati, tum ignorantie lectorum. Phœbidas Lacedæmonius, cum exercitum Olynthum duceret, itèrque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmèa nominatur, occupauit, impulsu perpaucorum Thebanorum, qui aduersariæ factioni, quò facilius resisterent, Lacedæmonium rebus studebant: idque suo priuato, non publico fecit consilio. quo factò eum Lacedæmonij ab exercitu remouerunt, pecuniâque multarunt: neque eo magis arcem Thebanis reddiderunt, quòd susceptis inimicitijs satius ducebant eos obsideri, quàm liberari. Nam post Peloponnesium bellum. Athenâsq; deuersis,

eū Thebanis sibi rē esse existimabant: & eos esse solos,
 qui aduersus resistere auderent. Hac mente amicis suis
 sūmas potestates dederāt, alterius factionis principes
 partim interfecerant, alios in exiliū eiecērant. in quib.
 Pelopidas hic, de quo scribere exorsi sumus, pulsus pa-
 tria carebat. Hi omnes ferē Athenas se contulerant,
 non ut sequerentur ocium, sed ut quemcunque ex pro-
 ximo locum Fors obtulisset, eo patriam recuperare
 niterentur. Itaque cūm tempus est usum rei gerendæ,
 communiter cum his, qui Thebis idem sentiebant,
 diem delegerunt ad inimicos opprimendos, ciuita-
 tēque liberandam eum, quo maximi magistratus si-
 mul consueuerant epulari. Magnæ sepe res, non ita
 magnis copijs sunt gesta: sed profectō nunquam ab
 tam tenui initio tantæ opes sunt profligatæ. nam duo-
 decim adolescentuli coierunt ex ijs, qui exilio erant
 multati, cum omnino non essent amplius centum, qui
 tanto se offerrent periculo. qua paucitate percussa
 est Lacedæmoniorum potentia. Hic enim non magis
 aduersariorum factioni, quàm Spartanis eo tempore
 bellum intulerunt: qui principes erant totius Græciæ.
 quorum imperiosa maiestas neque ita multo post Leu-
 cticam pugnam, ab hoc initio percussa, cecidit. Illi
 igitur duodecim, quorum erat dux Pelopidas, cūm
 Athenis interdū exissent, ut uesperascente cælo
 Thebas possent peruenire, cum canibus uenaticis
 exierunt, retia ferentes, uelitu agrestis, quod minore
 suspitione facerent iter, qui cum tempore ipso, quo
 studue-

studuerant, peruenissent, domum Charonis deuen-
runt, à quo & tempus & dies erat datus. Hoc loco li-
bet interponere, etsi seiunctum à re proposita est, nimia
fiducia quantæ calamitati soleat esse. Nam magistra-
tum Thebanorum statim ad aures peruenit, exules
in urbem deuenisse. id illi vino, epulisque dediti, usq;
eò despexerunt, ut ne querere quidem de tanta re la-
borarint. accessit etiam, quod magis aperiret eorum
dementiam. allata est enim epistola Athenis ab Ar-
chia hierophante Archiæ, qui tum maximum magi-
stratum Thebis obtinebat: in qua omnia de profectio-
ne exulum scripta erant. quæ cum iam accubanti in
conuiuio esset data, sicut erat signata, in puluicem
subijciens. in crastinum, inquit, differo res seueras.
At illi omnes, cum iam nox processisset, vinolenti: ab
exsulibus duce Pelopida sunt interfecti. Quibus re-
bus confectis, vulgo ad arma libertatémque vocato,
non solum qui in urbe erant, sed etiam undique ex a-
gris concurrerunt, præsidium Lacedæmoniorum ex
arce pepulerunt, patriam obsidione liberarunt. aucto-
res Cadmæ occupandæ partim occiderunt, partim in
exsilium eiecerunt. Hoc tam turbido tempore (sicut
suprà docuimus.) Epaminondas, quo ad cum civibus
dimicatum est, domi quietus fuit. Itaque hæc liberan-
darum Thebarum, propria laus est Pelopidæ: ceteræ
ferè omnes communes cum Epaminonda. namq; Leu-
ctrica pugna, imperatore Epaminonda, hic fuit dux
delectæ manus, quæ prima phalangem prostravit Læ-

conum. omnibus præterea periculis affuit, sicut Spartam cum oppugnauit, alterum tenuit cornu: quoque Messena celerius restitueretur, legatus in Persas profectus est. Denique hæc fuit altera persona Thebis, sed tamen secunda, ita ut proxima esset Epaminonda. Conflictatus autem est cum aduersa fortuna. nam & initio (sicut ostendimus) exsul patria caruit: & cum Thessaliam in potestatem Thebanorum cuperet redigere, legationisque iure satis rectum se arbitraretur, quod apud omnes gentes sanctum esse consuesset, à tyranno Alexandro Pheræo simul cum Ismenia comprehensus, in vincula coniectus est. Hunc Epaminondas recuperauit bello persequens Alexandrum. Post id factum, nunquam is animo placari potuit in eum, à quo erat violatus. Itaque persuasit Thebanis, ut subsidio Thessalia proficiscerentur, tyrannosque eius expellerent. Cuius belli summa cum ei esset data, eoque cum exercitu profectus esset, non dubitauit, simul ac conspexit hostem, confligere. in quo prælio Alexandrum ut animaduertit, incensus ira equum in eum concitauit, proculque digressus à suis, coniectu telorum confosus, cecidit. Atque hoc secunda uictoria accidit. nam iam inclinatae erant tyrannorum copia. Quo facto omnes Thessaliae ciuitates interfectum Pelopidam coronis aureis, & stauis æneis, liberosque eius, multo agro donauerunt.

AGESILAVS.

*Agésilauſ Lacedamonijs, cùm à cæteris ſcrip-
toribus, tùm eximie à Xenophonte Socratico col-
laudatus eſt. eo enim uſus eſt familiariffimè. Hic
primùm de regno cum Leotyhide fratris filio ha-
buit cognitionem. Moſ eſt enim maioribus Læce-
damonijs traditus, ut duos haberent ſemper reges,
nomine magis, quàm imperio, ex duabus familijs
Proclis & Eurysthenis, qui principes ex progenie
Herculis Sparta reges fuerunt. harum ex altera in
alterius familia locum fieri non licebat. itaque uter-
que ſuum retinebat ordinem. Primus in eo habeba-
tur, qui maximus natu eſſet ex liberis eius, qui re-
pugnans deceſſiſſet. ſi in is virilem ſexum non reliquiſ-
ſet, tum deligebatur, qui proximus eſſet propinquitate.
Mortuus erat Agis rex, frater Agéſilai. filium
reliquerat Leotyhidem, quem ille uiuus non agnô-
rat: eundem moriens ſuum eſſe dixerat. Is de hono-
re regni cum Agéſilao ſuo patruo contendit: neque id,
quod petiuit conſecutus eſt. nam Lyſandro ſuffragan-
te, homine (ut oſtendimus ſuprà) factioſo, & his tem-
poribus potente, Agéſilauſ antelatus eſt. Hic ſimul-
atque imperij potitus eſt, perſuaſit Lacedamonijs, ut
exercitum emitterent in Aſiam, bellùmq; regi facerët.
docens ſatius eſſe in Aſia, quàm in Europa, dimicare.
namque fama exierat, Artaxerxem comparare claſ-
ſem, pedestrèſq; exercitus, quos in Græciam mitteret.
Data poteſtate, tanta celeritate uſus eſt, ut priùs in*

Asiam cum copijs peruenerit, quàm regij satrapæ eum scirent profectum. Quo factum est, ut omnes imperatores imparatos, imprudentēque offenderet. Id ut cognouit Tissaphernes, qui summum imperium tum inter Praefectos habebat regios, inducias à Lacone petiuit, simulans se dare operam, ut Lacedæmonijs cum rege conueniret: re autem uera ad copias comparandas: eâsq̄ impetrauit trimestres. Iurauit autem uterque se sine dolo inducias conseruaturum: in qua pactione summa fide mansit Agesilaus: contra ea Tissaphernes nihil aliud, quàm bellum comparauit. Id & si sentiebat Laco, tamen insurandum seruabat, multumque in eo consequi se dicebat, quòd Tissaphernes peritio suo, & homines suis rebus abalienaret, & deos sibi iratos redderet: se autem seruata religione confirmare exercitum, cum animaduerneret deorum uanum facere secum, hominēsq̄ sibi conciliari, quòd his studere consuescent, quos conseruare fidem uiderent. Postquàm induciarum præterijt dies, barbarus non dubitans, quòd ipsius erant plurima domicilia in Caria, & ea regio his temporibus multo putabatur locupletissima, eò potissimùm hostes impetum facturos: omnes suas copias eò contraxerat. At Agesilaus in Phrygiam se conuertit, eâmq̄ prius depopulatus est, quàm Tissaphernes usquam se moueret. Magna præda militibus locupletatis Ephesum hyematum exercitum reduxit, atque ibi officinis armorum institutis, magna industria bellum parauit: & quò studiosius

gma-

armarentur, insigniisque ornarentur, premia pro-
 posuit quibus donarentur, quorum egregia in ea re
 fuisset industria. Fecit idem in exercitationum ge-
 neribus, ut, qui ceteris praeitissent, eos magnis af-
 ficeret muneribus. His igitur rebus effecit, ut & or-
 natissimum, & exercitatissimum haberet exercitum.
 Huic cum tempus esset visum copias extrahere ex
 hybernaculis: vidit, si, quod esset iter facturus, palam
 pronunciaffet, hostes non credituros, aliasque regiones
 occupaturos, nec dubituros aliud esse facturum, ac
 pronunciaffet. Itaque cum ille Sardis se iturum dixisset
 Tissaphernes eandem Cariam defendendam putavit.
 In quo cum eum opinio sefellisset, victoriamque se vidis-
 set consilio: se id suis praesidio profectus est. nam cum
 illud venisset, iam Agesilavus multis locis expugnatis
 magna erat praeda potitus. Laco autem cum videret
 hostes equitatu superare, nunquam in campo sui fecit
 potestatem, & his locis manum conserui, quibus plus
 pedestres copiae valerent. Populit ergo quotiescunque
 congressus est, multo maiores aduersariorum copias, &
 sic in Asia versatus est, ut omnium opinione victor
 duceretur. Hic cum animo meditaretur proficisci
 in Persas: & ipsum regem adoriri, nuncius ei do-
 mo venit Ephorum iussu, bellum, Athentenses &
 Beotios indixisse Lacedaemonijs: quare venire non
 dubitaret. In hoc non minus eius pietas suspicienda
 est, quam virtus bellica: qui cum victori praecesset ex-
 ercitus, maximamque haberet fiduciam regni Persa-

rum potiundi, tanta modestia dicto audiens fuit iussit
 absentium magistratum, ut si priuatus in comitio es-
 set Sparte. cuius exemplum utinam imperatores no-
 stri sequi voluissent. sed illuc redeamus, Agesilaus
 opulentissimo regno preposuit bonam existimationem,
 multoque gloriosius duxit, si institutis patriæ paruif-
 set, quam si bello Asiam superasset. Hac igitur mente
 Hellepontum copias traiecit, tantaque usus est celeri-
 tate, ut, quod iter Xerxes anno vertente consecerat,
 hic transierit triginta diebus. Cum iam haud longè ab-
 esset à Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses
 & Bœotij, ceteriq; eorum socij, apud Coronam: quos om-
 nes graui pralio vicit. Huius victoriæ vel maxi-
 ma fuit laus, quòd cum plerique ex fuga se in tem-
 plum Mineræ coniecissent, quæreretique ab eo,
 quid his fieri vellet, etsi aliquot vulnera acceperat
 eo pralio, & iratus videbatur omnibus, qui aduer-
 sus arma tulerant, tamen ante tulit iræ religionem, &
 eos vetuit violari. Neque hoc solum in Græcia fe-
 cit, ut templa deorum sancta haberet: sed etiam
 apud barbaros summa religione omnia simulacra,
 arasque conseruauit. Itaque predicabat, mirari se
 non sacrilgorum numero haberi, qui supplicibus eo-
 rum nocuissent: aut non grauioribus pœnis affici, qui
 religionem minuerent, quam qui sana spoliarent: Post
 hoc pralium, collatum est omne bellum circa Corinthi-
 um: ideòque Corinthium est appellatum. Hic cum una pu-
 gna decem millia hostium, Agesilao duce, cecidissent:

eòque

eoque factō opes aduersariorum debilitata viderentur: tantum absuit ab insolentia gloria, ut commiseratus sit fortunam Græciæ, quod tam multi à se uicti uitio aduersariorum concidissent. namq; illa multitudine, si sana mens esset, Græciæ supplicium Persas dare potuisset. Idem cum aduersarios intra mania compulisset, & ut Corinthum oppugnaret, multi hortarentur: negauit id sue virtuti conuenire. se enim cum esse dixit, qui ad officium peccātes redire cogeret, non qui vrbes nobilissimas expugnaret Græciæ. nam si, inquit, eos extinguere voluerimus, qui nobiscum aduersus barbaros steterunt, nosmetipsi nos expugnauerimus, illis quiescentibus. quo factō sine negotio, cum voluerint, nos oppriment. Interim accidit illa calamitas apud Leuctra Lacedæmonijs, quò ne proficisceretur cum à plerisque ad excundum premere- tur, ut si de exitu diuinaret, exire noluit. Idem cum Epaminondas Spartam oppugnaret, esse:que sine muris oppidum, talem se imperatorem præbuit, ut eo tempore omnibus apparuerit, nisi ille fuisset, Spartam futuram non fuisse, in quo quidem discrimine celeritas eius consilij saluti fuit vniuersis. nam cum quidam adolescentuli hostium aduentu perterriti ad Thebaros transfugere vellent, & locum extra urbem editum cepissent: Agesilaus qui perniciosissimum fore videret, si animaduersum esset, quenquā ad hostes transfugere conari, cum suis eò venit, atq; ut si bono animo fecisset, laudauit consilium eorū, quod eum locum occupassent,

& se, id quoq; fieri debere, animaduertisse. Sic adolescentulos simulata laudatione recuperavit, & adiunctis de suis comitibus, locum tutū reliquit. namq; illi aucto numero eorum, qui expertes erant consilij, commouere se non sunt ausi, eòq; libentiùs, quòd latere arbitrabātur, quæ cogitarāt. Sine dubio post Leuctricam pugnam Lacedæmonij se nunquam resecerunt, neq; pristinum imperium recuperarunt. cū interim Agesilaus nō destitit, quibuscunq; rebus posset patriā iuuare. nam cū præcipuè Lacedæmonij indigerent pecunia: ille omnibus, qui à rege defecerant, præsidio fuit. à quibus magna donatus pecunia, patriam subleuauit. Atque in hoc illud in primis fuit admirabile, cum maxima munera ei ab regibus, & dynastis, ciuitatibusque conferrentur, nihil vnquam in domum suam contulit, nihil de victu, nihil de vestitu Lacedæmonum mutauit. Domo eadem fuit contentus, qua Euristhenes, progenitor maiorum suorum fuerat & vsus: quem qui intrarat, nullum signum libidinis: nullum luxuriæ videre poterat: Contrà, plurima patientiæ, atque abstinentiæ. Sic enim erat instructa, vt nulla in re differret à cuiusuis inopis atque priuati. Atque hic tantus vir vt naturam fautricem habuerat in tribuendis animi virtutibus, sic maleficam nactus est in corpore, exiguus, & claudus altero pede. Quæ res atiam nonnullam asserbat deformitatem: atq; ignoti faciem eius cū intuerentur, contemnebant. qui autem virtutem nouerant, non poterant admirari satis. Quod
 ei vju

ei vsu venit, cum annorum octoginta subsidio Thaco in Aegyptum inisset, & in acta cum suis accubisset, sine ullo tecto: stratumq; haberet tale, vt terra tecta esset stramentis: neque huc amplius, quam pellis esset iniecta, eodemq; comites omnes accubissent, vestitu humili, atque obsoleto, vt eorum ornatus non modò in his regem neminem significaret, sed hominis non beatissimi suspicionem praberet: Huius de aduentu fama cum ad regiones esset perlata, celeriter munera eò cuiusque generis sunt allata. His quærentibus Agesilaum, vix fides facta est, vnum esse ex ijs, qui tum accubabant. qui cum regis verbis, quæ attulerant, dedissent, ille præter vitulina, & huiusmodi genera opsonij, quæ præsens tempus desiderabat, nihil accepit. unguenta, coronas, secundamq; mensam seruis dispertijt, ceteraq; reservi iussit. Quo factò eum barbavi magis etiam contempserunt, quòd eum ignorantia bonarum rerum illa potissimum sumpsisse arbitrabantur. Hic cum ex Aegypto reuertetetur, donatus à rege Nestanabe ducentis viginti talentis, quæ ille muneri populo suo daret: uenissetq; in portum, qui Menelai uocatur, iacens inter Cyrenas & Aegyptum: in morbum implicitus decessit. ibi eum amici, quòd Spartam faciliùs perferre possent, quòd mel non habebant, cera circumfuderunt: atq; ita domum retulerunt.

EVMENES.

EVMENES Cardianus. Huius si virtuti par data esset fortuna, non ille quidem maior fuisset, sed multo illustrior, atque etiam honoratior: quòd magis homines virtute metiuntur, non fortuna, prudentes. Nam cum atas eius incidisset in ea tempora, quibus Macedones florent, multum ei detraxit viuenti, quòd aliena erat ciuitatis: neq; aliud huic defuit, quàm generosa stirps. tametsi enim ille domestico summo genere erat, tamen Macedones eum sibi aliquando anteponi indignè ferebant: neq; tamen non patiebantur. Vincibat enim omnes cura, vigilantia, patientia, calliditate, & celeritate ingenij. Hic per adolescentulum ad amicitiam accessit Philippi, Amyntæ filij: breuìque tempore in intimam peruenit familiaritatem. Fulgebat enim iam in adolescentulo indoles virtutis. Itaq; eum habuit ad manum scribæ loco: quòd multo apud Graios honorificentius est, quàm apud Romanos. nam apud nos reuera, sicut sunt, mercenarij scribæ existimantur: at apud illos è contrario, nemo ad id officium admittitur, nisi honesto loco, & fide, & industria cognita, quòd necesse est omnium consiliorum eum esse participem. Hunc locum tenuit amicitia apud Philippum annos septem. illo interfecto, eodem gradu fuit apud Alexandrum annos tredecim. Nouissimo tempore præfuit etiam alteri equitum alæ, quæ heterice appellabatur. Vtriq; autem consilio semper affuit, & omnium rerum habitus

habitus est particeps. Alexandro Babylone mortuo, cum regna singulis familiaribus dispartirentur, & summa rerum tradita esset tuenda eidem, cui Alexander moriens annulum suum dederat Perdicca; ex quo omnes coniecerant, eum regnum ei commendasse, quod liberi eius in suam tutelam peruenissent: aberant enim Craterus, & Antipater, qui antecedere hunc videbantur: mortuus erat Hephasstio, quem viuum Alexander, quod facile intelligi posset, plurimi fecerat: Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta. nam tum in hostium erat potestate. Hunc sibi Perdicas adiunxerat magno studio, quod in homine fidem, & industriam magnam videbat, non dubitans, si eum pellexisset, magno usui fore sibi in his rebus, quas apparabat. Cogitabat enim, quod si vere omnes in magnis imperiis concupiscunt, omnium partes corrumpere, atque complecti. Neque verò hoc solus fecit, sed ceteri quoque omnes, qui Alexandri fuerant amici. Primus Leonnatus Macedoniam præoccupare destinauerat. Is multis magnisque pollicitationibus persuadere Eumeni studuit, ut Perdiccam desereret, ac secum faceret societatem. Cum eum perducere non posset, interficere conatus est: & fecisset, nisi ille clam noctu ex praesidijs eius effugisset. Interim conflata sunt illa bella, quæ ad internecionem post Alexandri mortem gesta sunt, omnemque concurrerunt ad Perdiccam opprimendum; quem & si infirmum videbat, quod unus omnibus resistere cogebatur, tamen

ami-

amicum non deseruit, neque salutis, quàm fidei fuit cupidior. Præfecerat enim Perdiccas ei partem Asiæ quæ inter Taurum montem iacet, atque Hellepontum: & illum opposuerat Europæis aduersarijs. Ipse Ægyptum oppugnatam aduersus Ptolemaum erat profectus. Eumenes cum neque magnas copias, neque firmas haberet, quòd inexercitate, & non multo ante erant contractæ; aduentare autem dicerentur, Hellepontumque transcurrisse Antipater & Craterus magno cum exercitu Macedonum, viri cum claritate, tum usu belli præstantes: Macedones verò milites ea tunc erant fama, qua nunc Romani feruntur: etenim semper habitus sunt fortissimi, qui summam imperij poterant. Eumenes igitur intelligebat si copiæ suæ cognoscerent, aduersus quos ducerentur, non modò non ituras, sed simul cum nuncio dilapsuras. Itaque hoc eius fuit prudentissimum consilium, ut deijis itineribus milites duceret, in quibus vera audire non possent: & his persuaderet, se contra quosdam barbaros proficisci. Itaque tenuit hoc propositum, & prius in aciem exercitum eduxit, præliumque commisit, quàm milites sui scirent, cum quibus arma conferrant. Effecit etiam illud locorum præoccupatione, ut equitatu potius dimicaret, quo plus valebat, quàm peditatu, quo erat deterior. Quorum acerrimo concursu cum magnam partem diei esset pugnatum, cadit Craterus dux, & Neoptolemus, qui secundum locum imperij tenebat, cum hoc concurrat ipse Eumenes. qui cum inter se com-

se complexi, in terram ex equis decidissent, & facile intelligi posset inimica mente contendisse, animoque magis etiam pugnasse, quam corpore: non prius distracti sunt, quam alterum animam reliquerit. Ab hoc aliquot plagis Eumenes vulneratur, neque eo magis ex pralio excessit, sed acrius hostibus insilit. Hic equitibus profligatis, interfecto duce Cratere, multis præterea, & maxime nobilibus captis, pedestris exercitus, quod in ea loca erat deductus, ut inuito Eumene elabi non posset, pacem ab eo petijt. quam cum impetrasset, in fide non mansit, & se, simul ac potuit, ad Antipatrum recepit. Eumenes Craterum ex acie semiuivum elatum recreare studuit; cum id non posset, pro hominis dignitate, proque pristina amicitia (namque illo usus erat Alexandro uiuo familiariter) amplo funere extulit, ossaque in Macedonia uxori eius, ac liberis remisit. Hæc dum apud Hellepontum geruntur, Perdicas apud flumen Nilum interficitur à Seleuco & Antigono: rerumque summa ad Antipatrum deferitur. Hic, qui deseruerant, exercitu suffragium ferente, capitis absentes damnantur, in his Eumenes. Hæc ille percussus plaga non succubuit, neque eo secius bellum administravit, sed exiles res animi magnitudinē, & si non frangebant, tamen imminuebant. Hunc persequens Antigonus, cum omni genere copiarum abundaret, sæpe in itineribus vexabatur: neque unquam ad manum accidere licebat, nisi his locis, quibus pauci possent multis resistere. Sed extremo tempore cum consilio

capi non posset, multitudine circumuentus est. hic tamen multis suis amissis, se expediuit, & in castellum Phrygiæ, quod Nora appellatur, confugit. In quo cum circumfunderetur, & uereretur, ne uno loco manens, equos militares perderet, quod spatium non esset agitandi: callidum fuit eius inuentum, quemadmodum stans iumentum calefieri, exerceri que posset, quod libentiùs & cibo uteretur, & à corporis motu non remoueretur. Substringebat caput loro altius, quam ut prioribus pedibus planè terram posset attingere. deinde post nerberibus cogebat exsultare, & calces remittere. qui motus non minus sudorem excutiebat, quam si in spatio decurreret. Quo factum est, quod omnibus mirabile est uisum, ut iumenta aequè nitida ex castello educeret, cum complures menses in obsidione fuisset, ac si in campestribus & planis ea locis habuisset. Quotiescunque uoluit & apparatus, & munitiones Antigoni alias incendit, alias disiecit. Tenuit autem se uno loco, quamdiu fuit hyems. quod castrum subsidia habere non poterat, uer appropinquabat: simulata deditio, dum de conditionibus tractat, præfectis Antigoni imposuit: seque, ac suos omnes extraxit incolumes. Ad hunc Olympias, mater quæ fuerat Alexandri, cum litteras & nuncios misisset in Asiam consultum, utrum repetitum Macedoniam ueniret, (nam tum in Epiro habitabat) & eas res occuparet,

an in Epiro maneret: huic ille primum suavitatis, ne se moveret, & expectaret, quo ad Alexandri filii regnum adipisceretur. sin aliqua cupiditate raperetur in Macedoniam, omnium iniuriarum obliuisceretur, & in neminem acerbiorē uteretur imperio. Horum nihil ea fecit. nam & in Macedoniam profecta est, & ibi crudelissimē se gessit. Petit autem ab Eumene absente, ne pateretur, Philippi domus, & familia inimicissimos regnare, amicissimos interire, ferrētque opem liberis Alexandri, quam veniam si sibi daret, quā primum exercitus pararet, quos sibi subsidio adduceret. id quod facilius faceret, se omnibus praefectis, qui in officio manebant, misisse litteras, ut ei parerent, eiusque consilijs uterentur. His verbis Eumenes permotus satius duxit, si ita tulisset Fortuna, perire benemeritis referentem gratiam, quā ingratum viuere. Itaque copias contraxit, bellum aduersus Antigonum comparauit, quod una erant Macedones complures nobiles, in his Peucestes, qui corporis custos fuerat Alexandri, tum autem obtinebat Persidem: & Teutamus, cuius sub imperio phalaux erat Macedonum: inuidiam verens, (quam tamen effugere non potuit) si potius ipse alienigena summi imperij potiretur, quā alij Macedonum, quorum ibi erat multitudo: in principijs nomine Alexandri statuit tabernaculum, in eoque sellam auream cum sceptro ac diademate iussit po-

ni, eoque omnes quotidie conuenire, ut ibi de summis rebus consilia caperentur, credens minore se inuidia fore, si specie imperij, nominisque simulatione Alexandri bellum uideretur administrare. quod & fecit. nam cum non ad Eumenis principia, sed ad regia conueniretur, atque ibi de rebus deliberaretur, quodammodo latebat, cum tamen per eum unum gererentur omnia. Hic in Paratatis cum Antigono conflixit, non acie instructa, sed in itinere, eumque male acceptum in Mediam hiematum coegit redire. ipse in finitima regione Persidis hiematum copias diuisit, non ut uoluit, sed militum ut cogebat uoluntas. namque illa phalanx Alexandri Magni, qua Asiam peragrarat, deniceratque Persas, inueterata cum gloria, tum etiam licentia parere se ducibus, sed imperare postulabat: ut nunc veterani faciunt. Itaque periculum est, ne faciant, quod illi fecerunt sua intemperantia, nimiaque licentia, ut omnia perdant, neque minus eos cum quibus steterint, quam aduersus quos fecerint. quod si quis illorum veteranorum legat facta, paria horum cognoscat: neque rem ullam, nisi tempus, interesse iudicet. sed ad illos reuertar. Hiberna simpserant non ad usum belli, sed ad ipsorum luxuriam: longaeque inter se discesserant. Hoc Antigonus cum comperisset, intelligeretque se parem non esse paratis aduersarijs, statuit aliquid sibi consilij noui esse capiendum. Dux erant via, qua ex Medis, ubi ille hiemabat, ad aduersariorum hibernacula posset perueniri. quarum bre-
uior

uioꝛ per loca deſerta, quæ nemo incolebat propter aque inopiam, ceterum dierum erat ſerè decem, illa autem, quæ omnes comcabant, altero tanto longioꝛem habebat anſractum, ſed erat copioſa, omniumque rerum abundans. hac ſi proficiſceretur, intelligebat prius aduerſarios reſcituros de ſuo aduentu, quàm ille tertiam partem conſeciſſet itineris. ſin per loca ſola contendere, ſperabat ſe imprudentem hoſtem oppreſſurum. Ad hanc rem conſiciendam imperauit quatuor plurimos utres, atque etiam culleos comparari: poſt hæc pabulum: præterea cibaria cocta decem dierum: utque minimè fieret ignis in caſtris. itèꝛque quod habebat, omnes celat. Sic præparatus, qua conſtituerat, proficiſcitur. Dimidium ſerè ſpatium conſecerat, cùm ex ſumo caſtrorum eius, ſuſpicio allata eſt ad Eumeneꝛ, hoſtem appropinquare. conueniunt duces. quaeritur quid opus ſit factò. intelligebant omnes tam celeriter copias ipſorum contrahi non poſſe, quàm Antigonus affuturus videbatur. Hic omnibus titubantibus, & de rebus ſummis deſperantibus, Eumenes ait, ſi celeritatem velint adhibere, & imperata facere, quod ante non fecerint, ſe rem expediturum. nam quod diebus quinque hoſtis tranſiſſe poſſet, ſe effecturum, ut non minus totidem dierum ſpatio retardaretur: quare circumirent, ſuasque quisque copias contraheret. Ad Antigoni autem reſrenandum impetum tale capit conſilium. Certos mittit homines ad inſimos montes, qui obuij erant itineri aduerſariorum. hiſque præcepit, ut prima nocte

quàm latissimè possint , ignes faciant quàm maximos : atque hos secunda vigilia minuant , tertia perexiguos reddant , & assimulata castrorum consuetudine suspicionem iniiciant hostibus , in his locis esse castra , ac de eorum aduentu esse prænu-
 ziatam : idèmq; postera nocte faciant , quibus imperatum erat , diligenter præceptum curant . Antigonus tenebris obortis ignes conspiciatur : credit de suo aduentu esse auditum , & aduersarios il-
 luc suas contraxisse copias , mutat consilium , & quoniam imprudentes adoriri non posset , flectit iter suum , & illum anfractum longiorem copiose
 vis capit , ibique diem unum operitur ad lassitudinem sedandam militum , ac resicienda iumenta , quò integriore exercitu decerneret . Hic Eumenes
 callidum imperatorem vicit consilio , celeritatèmq; impediuit eius , neque tamen multum profecit . nam inuidia ducum , cum quibus erat , per-
 fidiàque militum Macedonum veteranorum , cùm superior pralio discessisset , Antigono est deditus , cum exercitus ei ter autè separatis temporibus iu-
 rasset , se eum defensurum , nec unquam desertu-
 rum . Sed tanta fuit nonnullorum virtutis obtre-
 ctatio , ut fidem amittere mallent , quàm eum non
 prodere . Atque hunc Antigonus , cùm ei fuisset
 infestissimus , conseruasset , si per suos esset lici-
 tum , quòd ab nullo se plus adiuuari posse intelli-
 gebat in his rebus , quas impendere iam appare-
 bat

bat omnibus . Imminebant enim Seleucus , Lyf-
 machus , Ptolemæus , opibus iam valentes : cum
 quibus ei de summis rebus erat dimicandum . sed
 non passi sunt ij , qui circa erant , quòd videbant ,
 Eumene recepto , omnes præ illo parui futuros ,
 Ipse autem Antigonus adeò erat incensus , ut nisi
 magnæ spe maximarum rerum , leniri non posset .
 Itaque cum eum in custodiam dedisset , & præse-
 ctus custodiam quasisset , quemadmodum seruari
 vellet : ut acerrimum , inquit , leonem , aut sero-
 cissimum elephantum . nondum enim statuerat , con-
 seruaret eum , nec ne . Veniebat autem ad Eume-
 nem utrunque genus hominum , & qui propter o-
 rdium , fructum oculis ex eo casu capere vellent ,
 & qui propter veterem amicitiam colloqui , con-
 solari quoque cuperent . multi etiam qui eius formam
 cognoscere studebant , qualis esset , quem tam diu ,
 tamque valde timuissent , cuius in pernicie posi-
 tam spem habuissent victoriæ . At Eumenes , cum
 diutius in vinculis esset , ait Onomarcho , penes
 quem summa imperij erat custodiæ , se mirari , qua-
 re iam tertium diem sic teneretur . non enim hoc
 conuenire Antigoni prudentiæ , ut sic vteretur vi-
 cto . quin aut interfici , aut missum fieri inberet .
 Hic cum ferocius Onomarcho loqui videretur , quid ?
 tu , inquit , animo si isto eras , cur non prælio ce-
 cidisti potius , quam in potestatem inimici veni-
 res ? Huic Eumenes , utinam quidem istud eue-
 nisset ,

nisset, inquit: sed eò non accidit, quòd nunquam eum fortiore sum congressus. non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. non enim uirtute hostium, sed amicorum perfidia, decidi. Neque id falsum. nam & dignitate fuit honesta, & viribus ad laborem ferendum firmis, neque tam magno corpore, quàm figura uenusta. De hoc Antigonus cum solus constituere non auderet, ad consilium retulit. Hic cum plerique omnes primò perturbati admirarentur, non iam de eo sumptum esse supplicium, à quo tot annos adeò essent malè habiti, ut sapè ad desperationem forent adducti: quique maximos duces interfecisset, denique in quo uno esset tantum, ut, quoad ille uineret, ipsi securi esse non possent: interfecto nihil habituri negocij essent: postremò si illi redderet salutem, quærebant, quibus amicis esset usus. sese enim cum Eumene apud eum non futuros. Hic cognita consilij uoluntate, tamen usque ad septimum diem deliberandi sibi spatium reliquit. tum autem cum uereretur, ne qua seditio exercitus oriretur, vetuit ad eum quenquam admitti, & quotidianum uisum amoueri iussit. nam negabat se ei vim allaturum, qui aliquando fuisset amicus. Hic tamen non amplius, quàm triduum, fame fatigatus, cum castra mouerentur, insciente Antigono iugulatus est à custobus. Sic Eumenes annorum quinque & quadraginta, cum ab anno uicesimo (ut suprà ostendimus) septem annos Philippo apparuisset, & tredecim apud
Alexan-

Alexandrum eundem locum obtinuisset, in his uni equitum ala praesuisset, post autem Alexandri Magni mortem, imperator exercitus duxisset, summosque duces partim repulisset, partim interfecisset: captus non Antigoni uirtute, sed Macedonum peruicio, talem habuit exitum uitae. De quo quanta fuerit omnium opinio eorum, qui post Alexandrum Magnum reges sunt appellati, ex hoc facillime potest iudicari, quod nemo Eumene uiuo rex appellatus est, sed praefectus. idem post huius occasum, statim regium ornatum, nomēque sumpserunt: neque quod inuitio praedicarant, se Alexandri liberis regnum seruare, id praestare uoluerunt, & uno propugnatore sublato, quid sentirent, aperuerunt. Huius sceleris principes fuerunt Antigonus, Ptolemaeus, Seleucus, Lysimachus, Cassander. Antigonus autem Eumenem mortuum, propinquus eius sepeliendum tradidit, qui militari, honestoque funere, comitante toto exercitu, humauerunt, ossaque eius in Cappadociam ad matrem, atque uxorem, liberosque eius deportanda curarunt.

PHOCIO.

Phocio Atheniensis etsi saepe exercitibus praesuit, summosque magistratus cepit, tamen multo eius notior integritas est uita, quam rei militaris labor. Itaque huius memoria est nulla, illius autem magna fama: ex quo cognomine Rhozus est appellatus.

Fuit

Fuit enim perpetuo pauper, cum diutissimus esse posset, propter frequentes delatos honores, potestatesque summas, quæ ei à populo mandabantur. Hic cum à rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legati que hortarentur accipere, simulque admonerent, si ipse his facile careret, liberis tamen suis prospiceret, quibus difficile esset in summa paupertate tantam paternam tueri gloriam: Hic ille, si mei similes erunt, idem hic, inquit, agellus illos alet, qui me ad hanc dignitatem perduxit: sin dissimiles sunt futuri: nolo meis impensis illorum alii, augetique luxuriam. Eidem cum propè ad annum octogesimum prospera permansisset fortuna, extremis temporibus magnum in odium peruenit suorum civium. Primò cum Demade de urbe tradenda Antipatro, consenserat: eiusque consilio Demosthenes cum ceteris, qui bene de republica mereri existimabantur, plebiscito in exilium erant expulsi. Neque in eo solum offenderat, quòd patriæ malè consuluerat, sed etiam quòd amicitie fidem non præstiterat. namque auctus, adiutusque à Demosthene, eum, quem tenebat, ascenderat gradum, cum aduersus Chæretem eum subornaret: ab eodem in iudicijs, cum capitis causam diceret, defensus, aliquoties liberatus discesserat. hunc non solum in periculis non defendit, sed etiam prodidit. Concidit autem maxime uno crimine, quia cum apud eum summum esset

esset imperium populi, & Nicanorem Cassandri
 praefectum insidiari Piræo Atheniensium à Der-
 cyлло moneretur: idemque postulare, ut provide-
 ret, ne comitatibus ciuitas priuaretur: hinc, au-
 diente populo, Phocio negauit esse periculum, se-
 que eius rei obsidem fore pollicitus est. neque ita
 multo post Nicanor Piræo est potitus. ad quem
 recuperandum cum populus armatus concurrisset:
 ille non modò neminem ad arma vocauit, sed ne
 armatis quidem praesse voluit, sine quo Athens
 omnino esse non possunt. Erant eo tempore Athe-
 nis dua factiones: quarum una populi causam a-
 gebat, altera optimatum. in hac erat Phocio, &
 Demetrius Phalereus. harum utraque Macedonum
 patrocinijs nitebatur. nam populares Polyperchon-
 ti fauebant: optimates cum Cassandro sentiebant.
 Interim à Polyperchonte Cassander Macedonia pul-
 sus est: quo facto populus superior factus, statim
 duces aduersariae factionis capitis damnatos patria
 pepulit: in his Phocionem & Demetrium Phale-
 reum: deque ea re legatos ad Polyperchontem mi-
 sit, qui ab eo peterent, ut sua decreta confirma-
 ret. huc eodem profectus est & Phocio, quò ut
 venit, causam apud Philippum regem verbo, re
 ipsa quidem apud Polyperchontem iussus est dicere.
 namque is tum regis rebus praeerat. Hic cum ab
 Agnonide accusatus esset, quòd Pyraeum Nica-
 nori prodidisset: ex consilij sententia in custodiam
 conie-

coniectus, Athenas deductus est, ut ibi de eo legibus fieret iudicium. Huc ubi peruentum est, cum propter aetatem pedibus iam non ualeret, uehiculoque portaretur: magni concursus sunt facti: cum alij reminiscentes ueteris fama, aetatis misererentur: pluri mi uerò ira exaceruerentur, propter prodicionis suspicionem Piræei: maximèque, quòd aduersus populi commoda in senectute steterat. Qua de re ne perorandi quidem ei data est facultas, & dicendi causam. Inde iudicio legitimis quibusdam confectis damnatus, traditus est undecimuiris, quibus ad supplicium, more Atheniensium publicè damnati tradi solent. Hic cum ad mortem duceretur, obuius ei fuit Emphyletus, quo familiariter fuerat usus. Is cum lachrymans dixisset, ô quàm indigna perpeteris Phocio: huic ille; at non inopinata, inquit. hunc enim exitum pleriq; clari uiri habuerunt Athenienses. In hoc tantum fuit odium multitudinis, ut nemo ausus sit eum liber sepelire. Itaque à seruis sepultus est.

TIMOLEON.

Timoleon Corinthius. siue dubio magnus omnium iudicio hic uir exstitit. namque huic uni contigit, quod nescio an nulli, ut patriam, in qua erat natus, oppressam à tyranno liberaret, & à Syracusis, quibus auxilio erat missus, inueteratam seruitutem depelleret: totamque Siciliam multos annos bello vexa-

tam,

tam, à barbarisq; oppressam, suo aduentu in pristinum restitueret. Sed in his rebus non simplici fortuna confisatus est, & id quod difficilius putatur, multò sapientiùs tulit secundam, quàm aduersam fortunam. Nam cum frater eius Timophanes, dux à Corinthiis delectus, tyrannidem per milites mercenarios occupasset, participesque regni posset esse: tantum affuit à societate sceleris, ut antetulerit suorum ciuium libertatem fratris saluti: & patriæ legibus obtemperare satiùs duxerit, quàm imperare patriæ. Hac mente per haruspicem, communiemque affinem cui soror ex eisdem parentibus nata, nupta erat, fratrem tyrannum interficiendum curauit. Ipse non modò manus non attulit, sed ne aspicere quidem fratrum sanguinem uoluit. nam dum res conficeretur, procul in præsidio fuit, ne qui satelles posset succurrere. Hoc præclarissimum eius facinus non pari modo probatum est ab omnibus. nonnulli enim læsam ab eo pietatem putabant, & inuidia laudem uirtutis obterebant. Mater uerò post id factum neque domum ad se filium admisit, neque aspexit, quin eum fratricidam, impiùmq; detestans compellaret. Quibus uerbis aded ille est commotus, ut nonnunquam uita finem facere uoluerit, atque ex ingratorum hominum conspectu morte decedere. Interim Dione Syracusis interfecit, Dionysius rursus Syracusarum potitus est: cuius aduersarij opem à Corinthiis petierunt: ducemque, quo in bello uterentur, postularunt. Huc Timoleon misit.

missus incredibili felicitate Dionysium tota Sicilia depulit. cum interficere posset, noluit: tutoque ut Corinthum perveniret, effecit, quod utrorumque Dionysiorum opibus Corinthij sepe adiuti fuerant, cuius benignitatis memoriam volebat exflare; & quod eam præclaram victoriam ducebat, in qua plus esset clementiæ, quam crudelitatis: postremo ut non solum auribus acciperetur, sed etiam oculis cerneretur, quem, & ex quanto regno ad quam fortunam detrusisset. Post Dionysij decessum cum Icreta bellavit, qui aduersatus fuerat Dionysio, quem non odio tyrannidis dissensisse, sed cupiditate, indicio fuit, quod ipse expulso Dionysio imperium dimittere noluit. Hoc superato Timoleon maximas copias Karthaginensium apud Crimessum flumen fugavit, ac satis habere coëgit, si liceret Africam obtinere, qui iam complures annos possessionem Siciliæ tenebant. Cepit etiam Mamercum, Italicum ducem, hominem bellicosum, & potentem, qui tyrannos adiutum in Siciliam venerat. Quibus rebus confectis cum propter diuturnitatem belli non solum regiones, sed etiam urbes desertas videret, conquisiuit, primam, quos potuit Siculos, deinde Corintho arcessiuit colonos, quod ab his initio Syracuse erant conditæ. Civibus veteribus sua restituit, novis bello vacuefactas possessiones diuisit. urbium mania disiecta, sanæque deleta refecit. civitatibus leges, libertatemque

que reddidit : & maximo bello tantum ocium toti insula conciliauit , ut hic conditor urbium earum , non illi , qui initio deduxerant , videretur . Arcem Syracusis , quam muniuerat Dionysius ad urbem obsidendam , à fundamentis dissecit : cetera ty. annidis propugnacula demolitus est , deditque operam , ut quàm minimè multa vestigia seruitutis manerent . Cùm tantis esset opibus , ut etiam inuicis imperare posset , tantum autem haberet amorem omnium Siculorum , ut nullo recusante , regnum obtineret : maluit se diligi , quàm metui . Itaque cùm primum potuit , imperium deposuit , & priuatus Syracusis , quod reliquum vitæ fuit , vixit . neque verò id imperitè fecit . nam quod ceteri reges imperio potuerunt , hic benevolentia tenuit . Nullus honos huic defuit : neque postea Syracusis res vlla gesta est publica , de qua prius sit decretum , quàm Timoleontis sententia cognita . Nullius unquam consilium non modò antelatum , sed ne comparatum quidem est . neque id magis benevolentia factum est , quàm prudentia . Hic cùm atate iam profectus est , sine vlllo morbo lumina oculorum amisit . quam calamitatem ita moderate tulit , ut neque eum querentem quisquam audierit , neque eo minus priuatis , publicisque rebus interfuerit . veniebat autem in Theatrum . cum ibi consilium populi haberetur , propter valetudinem veltus iumentis iunctis , atque ita de vehiculo ,

culo, quæ videbantur, dicebat: neque hoc illi quisquam tribuebat superbia. nihil enim unquam neque insolens, neque gloriosum, ex ore eius exiit. qui quidem, cum suas laudes audiret prædicari, nunquam aliud dixit, quàm se in eare maximas dijs gratias agere, atq; habere, quod cùm Siciliam recreare constituisset, tum se potissimum ducem esse voluissent. nihil enim rerum humanarum sine deorum numine agi putabat. Itaq; sua domi sacellum Ἀποταρίας constituerat, idq; sanctissimè colebat. Ad hanc hominis excellentem bonitatem mirabiles accesserunt casus. Nam prælia maxima natali die suo fecit omnia: quo factum est, ut eiusdem natalem, festum haberet uniuersa Sicilia. Huic quidam Lamestius, homo petulans, & ingratus vadimonium cum vellet imponere, quòd cum illo se lege agere diceret, & complures concurrissent, qui procacitatem hominis manibus coercere conarentur: Timoleon orauit omnes, ne id facerent. namq; id ut Lamestio, ceterisque liceret, se maximos labores, summâq; adyisse pericula. Hanc enim speciem libertatis esse, si omnibus, quòd quisque vellet, legibus experiri liceret. Idem, cùm quidam Lamestij similis, nomine Demænetus in concione populi, de rebus gestis eius detrabere cepisset, ac nonnulla inueheretur in Timoleonta, dixit nunc demum se voti esse damnatum. namque hæc à dijs immortalibus semper precatum, ut talem libertatem restitueret Syracusanis, in qua cuius liceret, de quo vellet,

uellet, impunè dicere. Hic cum diem supremum obiisset, publicè à Syracusanis, in gymnasio, quod Timoleontium appellatur, tota celebrante Sicilia, sepultus est.

DE REGIBVS.

Hi serè fuerunt Græciæ gentis duces, qui memoria digni videantur præter reges. namque eos attingere noluimus, quòd omnium res gestæ separatim sunt relatæ. neque tamen hi admodum sunt multi. Lacedæmonius autem Agesilaus nomine, non potestate fuit rex, sicut ceteri Spartani. Ex his verò qui dominatum imperio tenuerunt, excellentissimi fuerunt (ut nos iudicamus) Persarum Cyrus, & Darius, Hystaspis filius: quorum uterque priuatus, virtute regnum est adeptus. Prior apud Massagetæ in prælio cecidit. Darius senectute diem obiit supremum. Tres sunt præterea eiusdem generis, Xerxes, & duo Artaxerxes, Macrochir & Mnemon. Xerxi maximè est illustre, quòd maximis post hominum memoriam exercitibus, terra marique, bellum intulit Græciæ. At Macrochir præcipuam habet laudem amplissimæ, pulcherrimæque corporis formæ: quam incredibili ornauit virtute belli. namque illo Persarum nemo fuit manu fortior. Mnemon autem iustitiæ fama floruit. nam cum matris suæ scelere amisset uxorem, tantum indulset dolori, ut eum pietas uinceret. Ex his duo eodè nomine, morbo nativæ debitu

reddiderunt: tertius ab Artabano praefecto ferro interfectus est. Ex Macedonum autem genere duo multo ceteros antecesserunt rerum gestarum gloria, Philippus Amyntae filius, & Alexander Magnus. horum alter Babylone morbo consumptus est. Philippus Aegis à Pausania, cum spectatum ludos iret, iuxta theatrum occisus est. Vnus Epirotes Pyrrhus, qui cum populo Rom. bellauit. is cum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. Vnus item Siculus Dionysius prior. nam & manu fortis, & belli peritus fuit, & id quod in tyranno non facile reperitur, minimè libidinosus, non luxuriosus, non auarus, nullius rei denique cupidus, nisi singularis, perpetuèque imperij, ob eamque rem crudelis. nam dum id studuit munire nullius pepercit uitæ, quem eius insidiatorem putaret. Hic cum uirtute tyrannidem sibi peperisset, magna retinuit felicitate, maiorque annis sexaginta natu decessit florente regno. neque in tam multis annis cuiusquam ex sua stirpe funus uidit, cum ex tribus uxoribus liberos procreasset, multique ei nati essent nepotes. Fuerunt praeterea multi reges ex amicis Alexandri Magni, qui post obitum eius imperia ceperunt. In his Antigonus, & huius filius Demetrius, Lysimachus, Seleucus, Ptolemaeus. Ex his Antigonus cum aduersus Seleucum, Lysimachumque dimicaret in pralio occisus est. Pari leto affectus est Lysimachus à Seleuco. nam societate dissoluta, bellum inter se gesserunt. At Demetrius cum filiam suam Seleu-

Seleuco in matrimonium dedisset, neque eo magis fida inter eos amicitia manere potuisset: captus bello, in custodia socer generi perit morbo. neque ita multò post, Seleucus à Ptolemæo Cerauno dolo interfectus est: quem ille à patre expulsus Alexandria, alienarum opum indigentem, receperat. Ipse autem Ptolemæus, cum viuis filio regnum tradidisset, ab illo eodem vita priuatus dicitur. De quibus quoniam satis dictum putamus, non incommodum videtur non præterire Hamilcæm & Hannibalem: quos & animi magnitudine, & calliditate, omnes in Africa natos præstitisse constat.

HAMILCAR.

Hamilcar Hannibalis Parens, cognomine Barcas, Karthaginensis, primo Punico bello, sed temporibus extremis, admodum adolescentulus in Sicilia præesse cepit exercitui. Cùm ante eius aduentum & mari, & terra malè res gererentur Karthaginensium, ipse ubi affuit, nunquam hosti cessit, neque locum nocendi dedit: sæpèque è contrario hostem occasione data lacecessit, sempèrque superior discessit. quo factò, cum pæne omnia in Sicilia Pæni amisissent, ille Erycem sic defendit, vt bellum eo loco gestum non videretur. Interim Karthaginienses classe apud insulas Egates à C. Lutatio Consule Romanorum superati, statuerunt belli finem facere, eamque rem arbitrie

permiserunt Hamilcaris. Ille & si flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci seruiendum putauit. quòd patriam exhaustam sumptibus, diutius calamitatem belli ferre non posse intelligebat: sed ita, ut statim mente agitare, si paulum modo res essent refectæ, renouare, Romanosque armis persequi, donec aut virtute vicissent, aut victi manum dedissent. Hoc consilio pacem conciliauit: in qua tanta fuit ferocia, ut, cum Catulus negaret se bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem tenuerant, armis relictis, Sicilia decederent: succumbente patria, ipse periturum se potius dixerit, quàm cum tanto flagitio domum rediret: non enim suæ esse virtutis, arma à patria accepta aduersus hostes, aduersarijs tradere. Huius pertinaciæ cessit Catulus. At ille, ut Karthaginem venit, multò aliter, ac sperabat, rempub. se habentem cognouit. namque diuturnitate externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut nunquam pari in periculo fuerit Karthago, nisi cum deleta est. Primò mercenarij milites, qui aduersus Romanos fuerant, descuerunt: quorum numerus erat viginti millium. hi totam abalienarunt Africam, ipsam Karthaginem oppugnarunt. Quibus malis adeò sunt Pæni perterriti, ut auxilia etiam à Romanis petiuerint, eaque impetrarint. Sed extremo, cum propè iam ad desperationem peruenissent, Hamilcarem imperatorem fecerunt. Is non solum hostes à muris Karthaginis remouit, cum amplius centum millia facta essent armatorum,

rum, sed etiam eò compulsi, ut locorum angustijs clausi, plures fame, quam ferro, interirent. omnia oppida alienata, in his Uticam, atque Hipponem, valentissima totius Africa, restituit patriæ. neque eo fuit contentus, sed etiam fines imperij propagauit, tota Africa tantum otium reddidit, ut nullum in ea bellum uideretur multis annis fuisse. Rebus his ex sententia peractis, fidenti animo atque infesto Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, effecit, ut imperator cum exercitu Hispaniam mitteretur, eoque secum duxit filium Hannibalem, annorum nouem. Erat præterea cum eo adolescens illustris & formosus Hasdrubal, quem nonnulli diligenti *** ab Hamilcare, loquebantur. non enim maledici tanto viro deesse poterant, quo factum est, ut à præfecto morum Hasdrubal cum eo uetaretur esse. Huic ille filiam suam in matrimonium dedit, quòd moribus eorum non poterat interdici socero gener. De hoc ideo mentionem fecimus, quòd Hamilcare occiso ille exercitui præfuit, resque magnas gessit: & Princeps largitione uertuosos peruertit mores Karthaginensium: eiusdemque post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium. At Hamilcar posteaquàm mare transiit, in Hispaniamque venit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas, bellicosissimasque gentes subegit: equis, armis, uiris, pecunia, totam locupletauit Africam. Micin in Italiam bellum inferre meditaretur, nono anno, quàm in Hispaniam uenerat, in prælio pugnavit

aduersus Veftones occifus eft. Huius perpetuum odium erga Romanos maximè concitaffe videtur fecundum bellum Punicum. Namque Hannibal, filius eius, affiduis patris obteftationibus eò eft perductus, ut interire, quàm non Romanos experiri mallet.

HANNIBAL.

Hannibal Halmicaris filius, Karthaginiensis. Si verum est, quod nemo dubitat, vt Populus Romanus omnes gentes virtute superarit, non est inficiandum, Hannibalem tanto præstitiffe ceteros imperatores prudentia, quanto populus Romanus antecedit fortitudine cunctas nationes. nam quotiescunque cum eo congressus est in Italia, semper discessit superior. quòd nisi domi ciuium suorum inuidia debilitatus esset, Romanos videtur superare potuisse. sed multorum obtrectatio deuicit vnus virtutem. Hic autem velut hereditate relictum odium paternum erga Romanos sic confirmauit, vt prius animam, quàm id, deposuerit: qui quidem cum patria pulsus esset, & alienarum opum indigeret, nunquam desliterit animo bellare cū Romanis. nam ut omittam Philippum, quem absens hostem reddidit Romanis: omnium his temporibus potentissimus rex Antiochus fuit. hunc tanta cupiditate incendit bellandi, ut usque à rubro mari arma conatus sit inferre Italiae. ad quem cum legati venissent Romani, qui de eius voluntate explorarent, darèntq;
operam

operam consilijs clandestinis, ut Hannibalem in suspicionem regi adducerent, tanquam ab ipsis corruptum, alia, atque antea, sentire: neque id frustra fecissent, Idque Hannibal comperisset, seq; ab interioribus consilijs segregari vidisset: tempore dato adiit regem, etque cum multa de fide sua, & odio in Romanos commemorasset, hoc adiunxit: pater, inquit, meus Hamilcar puerulo utpote non amplius nouem annos nato, in Hispaniam imperator proficiscens Karthagine Ioui optimo maximo hostias immolauit. quae diuina res dum conficiebatur, quaesivit à me, vellem ne secum in castra proficisci: id cum libenter accepissem, atque ab eo petere cepissem, ne dubitaret ducere: tum ille, faciam, inquit, si fidem mihi, quam postulo, dederis. simulque ad aram adduxit, apud quam sacrificare instituerat: eamque, ceteris remotis, tenentem, iurare iussit, nunquam me in amicitia cum Romanis fore. Id ego iusiurandum patri datum usque ad hanc diem ita seruaui, vt nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore eadem mente sim futurus. quare si quid amicum de Romanis cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris. cum quidem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo principem posueris. Hae igitur aetate cum patre in Hispaniam profectus est, cuius post obitum Hasdrubale imperatore suffecto, equitatu omni praesuit. hoc quoque interfecto, exercitus summam imperij ad eum detulit. id Karthaginem delatum, publicè comprobatum est. Sic Hannibal minor

quinque & viginti annis natu, imperator factus pro-
ximo triennio omnes gentes Hispaniæ bello subegit.
Saguntum, foederatam ciuitatem, vi expugnavit.
Ex his unum in Africam misit, alterum cum Has-
drubale fratre in Hispania reliquit, Tertium in I-
taliam secum duxit. saltum Pyrenæum transit, qua-
cunque iter fecit, cum omnibus incolis confligit. ne-
minem, nisi victum, dimisit. Ad alpes posteaquam
venit, quæ Italiam ab Gallia seiungunt, quas nemo
unquam cum exercitu ante eum, præter Herculem
Graium, transierat: quo facto is hodie saltus Graius
appellatur: Alpico conantes prohibere transitum
concidit, loca patefecit, itinera munxit, effecitque, ut eà
elephantus ornatus ire posset, quæ antea vnus homo
inermis vix poterat reperere. hac copias traduxit, in I-
taliâque peruenit. Conflixerat apud Rhodanum
cum P. Cornelio Scipione Cons. eumque pepulerat. Cum
hoc eodem de Clastidio apud Padum decernit: saucium
inde ac fugatum dimittit. Tertio idem Scipio cum col-
lega Tiberio Longo ad Trebiam aduersus eum venit.
cum his manum conseruit: vtrumque prostrigauit. in-
de per Ligures Apenninum transit, petens Etruriam.
hoc itinere adeò graui morbo afficitur oculorum, vt
postea nunquam dextero æquè benè usus sit. qua va-
letudine cum etiam tum premeretur, lecticâque ferretur,
C. Flaminius Consulem apud Trasimenum cum
exercitu insidijs circumuentum occidit. neque multa
post C. Centenium, prætorem, cum delecta manu
saltus

saltus occupantem . hinc in Apuliam peruenit . I-
 bi obuiam ei uenerunt duo Consules . C. Teren-
 tius Varro & L. Paullus Aemilius . Vtriusque
 exercitus uno pralio fugauit : Paullum consulem
 occidit , & aliquot praterea consulares . In his
 Cn. Seruilius Geminus , qui anno superiore fue-
 rat consul . Hac pugna pugnata , Romam profectus
 est nullo resistente . in propinquis urbis montibus mo-
 ratus est . Cum aliquot ibi dies castra habuisset , &
 reuenteretur Capuam : Quint. Fabius Maximus di-
 ctator Rom. in agro Falerno se ei obiecit . Hinc clau-
 sis locorum angustijs , noctu sine ullo detrimento exer-
 citus se expediuit . Fabio callidissimo imperatori dedit
 uerba . namque obducta nocte sarmenta in cornibus iu-
 mentorum deligata incendit , eiusque generis multitu-
 dinem magnam dispalatam immisit . quo repenti-
 no obiectu uiso tantum errorem iniecit exercitui
 Romanorum , ut egredi extra nullum nemo sit ausus .
 Hanc post rem gestam non ita multis diebus M. Minu-
 tius Rufus magistrum equitum , pari ac dictatoris eoi
 imperio , dolo perductum in pralium fugauit . T. Sem-
 pronium Gracchum iterum consulem in Lucanis absens
 in insidias inductum sustulit . M. Claudium Marcellum
 quinquies consulem , apud Venusiam pari modo inter-
 fecit . Longum est enumerare pralia . Quare hoc unum
 satis erit dictum , ex quo intelligi possit , quantus ille
 fuerit . Quamdiu in Italia fuit , nemo ei in acie resti-
 tit , nemo aduersus eum post Cannensem pugnam in campo
 castra

castra posuit. Hic inuitus patriam defensum reuocatus, bellum gessit aduersus P. Scipionis filium, quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugauerat. Cùm hoc exhaustis iam patriæ facultatibus cupiuit in præsentiarum bellum componere, quo ualentior postea congrederetur. In colloquium conuenit, conditiones non conuenerunt. Post id factum paucis diebus apud Zamam cum eodem confligit: pulsus (incredibile dictu) biduo, & duabus noctibus Adrumetum peruenit: quod abest à Zama circiter millia passuum trecenta. In hac fuga Numidia, qui simul cū eo ex acie excefferant, insidiati sunt ei: quos non solum effugit, sed etiam ipsos oppressit, Adrumeti reliquos ex fuga collegit. nouis delectibus paucis diebus multos contraxit. Cùm in apparando acerrimè esset occupatus, Karthaginenses bellum cum Romanis composuerunt. Ille nihilo secius exercitui postea præfuit, resque in Africa gessit: Itèmq; Mago frater eius, usque ad P. Sulpicium & C. Aureium consules. His enim magistratibus legati Karthaginienses Romam uenerunt, qui senatui, populoque Romano gratias agerent, quòd cum his pacem fecissent, ob eamque rem corona aurea eos donarent: simulque peterent, ut obsides eorum Fregellis essent, captiuoque redderentur. His ex senatusconsulto responsum est, munus eorum gratum, acceptumque esse: obsides quo loco rogarent, futuros: captiuos non remissuros, quòd Hannibalem, cuius opera susceptum bellum

bellum foret, inimicissimum nomini Romano, & nunc cum imperio apud exercitum haberent, itémque fratrem eius Magonem. Hoc responso Karthaginenses cognito, Hannibalem domum, Magonémque reuocauerunt. Hic, ut redijt, prætor factus est, postquam rex fuerat, anno secundo & vicesimo. Vt enim Romæ consules, sic Karthaginè quotannis annui bini reges creabantur. In eo magistratu pari diligentia se Hannibal præbuit, ac fuerat in bello. namque effecit, ex nouis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quæ Romanis ex sadere penderetur, sed etiam superesset, quæ in arario poneretur. Deinde anno post præturam, Marco Claudio, Lucio Furio Coss. Romani legati, Karthaginem venerunt. Hos Hannibal sui exposcendi gratia missos ratus, priusquàm his senatus daretur, nauem conscendit clam, atque in Syriam ad Antiochum profugit. Hac re palàm facta Pœni naues duas, quæ eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt. bona eius publicarunt, domum à fundamentis disiecerunt, ipsum exsulem iudicauerunt. At Hannibal anno tertio, postquam domo profugerat, L. Cornelio, Quinto Minutio Coss. cum quinque nauibus Africam accessit in finibus Cyrenæorum, si forte Carthaginenses ad bellum, Antiochi spe, fiduciaque, inducere posset: cui iam persuaserat, ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. Huc Magonem fratrem exiuit. Id ubi Pœni rescuerunt, Magonem eadem, qua fratrem absentem, pœna, affecerunt, Illi desperatis rebus

bus, cum soluisſent naues, ac uela uentis dediffent, Hannibal ad Antiochum peruenit. de Magonis inter-
 ri. u duplex memoria prodita eſt. Namque alij nau-
 fragio, alij à ſeruis ipſius interfectum eum, ſcriptum
 reliquerunt. Antiochus autem ſi tam in agendo bello
 parere uoluiffet conſilijs eius, quàm in ſuſcipiendo in-
 ſtituerat, propius Tyberim, quàm Thermopylas, de
 ſumma imperij dimicaſet. quem eſi multa ſtultè con-
 n. vi uidebat, tamen nulla deſeruit in re. præfuit pau-
 cis nauibus, quas ex Syria iuffus erat in Aſiam duce-
 re, hiſq; aduerſus Rhodiorum claſſem in Pamphylio
 mari conſlixit. in quo cum multitudine aduerſariorum
 fui ſuperarentur: ipſe, quà rem geſſit, fuit ſuperior. An-
 tiocho fugato, uerens, ne dederetur, quod ſine dubio
 accidiſſet, ſi ſui feciſſet poteſtatem, Cretam ad Gorty-
 nios uenit, ut ibi, quo ſe conferret, conſideraret. Vi-
 dit autem uir omnium callidiſſimus, magno ſe fore in
 periculo, niſi quid præuidiſſet, propter auaritiã Cre-
 tenſium. magnam enim ſecum pecuniam portabat,
 de qua ſciebat exiſſe ſamam. Itaque capit tale conſi-
 lium. amphoras complures complet plumbo: ſummas
 operit auro & argento. has Gortynijs præſentibus de-
 ponit in templo Dianæ. ſimulans ſe ſuas fortunas illorū
 fidei credere. His in errorē ductis ſtatuas aneas, quas
 ſecum portabat, omnes ſua pecunia complet, caſque in
 propatulo domi abiicit. Gortynij templum magna cura
 cuſtodiunt non tam à ceteris, quàm ab Hanniba-
 le, ne ille, inſcientibus illis, tolleret, ſecumq; portaret.

Sic

Sic conseruatis suis rebus, Pænus, illis Cretensibus omnibus, ad Prusiam in Pontum peruenit: apud quem eodem animo fuit erga Italiam, neque aliud quicquam egit, quàm Regem armauit, & excitauit aduersus Romanos. Quem cùm videret domesticis rebus minùs esse robustum, conciliabat ceteros reges, adiungebátq; bellicosas nationes. Dissidebat ab eo Pergamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellúmq; inter eos gerebatur & mari & terra: quo magis cupiebat eum Hannibal opprimi. sed utroq; Eumenes plus valebat propter Romanorum societatem: quem si remouisset, faciliora sibi cetera fore arbitratur. ad hunc interficiendum talem inijt rationē. Classe paucis diebus erant decertaturi. superabatur nauium multitudine. dolo erat pugnandum, cùm par non esset armis, imperauit quamplurimas venenatas serpenteis viuas colligi, easq; in vasa fictilia conijci. Harum cùm confecisset magnam multitudinem, die ipso, quo facturus erat nauale prælium, classarios conuocat, hisq; præcepit, omnes ut in vnâ Eumenis regis concurrant nauem, à ceteris tantum satis habeãt se defendere. id facile illos serpentium multitudine cōsecuturos. Rex autem qua nauē ueheretur ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent, aut interfecissent, magno his pollicetur premio fore. Tali cohortatione militum facta, classis ab utrisq; in prælium deducitur. quarum acie constituta priusquam signum pugna daretur, Hannibal, ut palàm faceret suis, quo loco Eumenes esset,

esset, tabellarium in scapha cum caduceo mittit: qui ubi ad naues aduersariorum peruenit, epistolam ostendens, se regem professus est querere. Statim ad Eumenem deductus est, quod nemo dubitabat aliquid de pace esse scriptum. Tabellarius ducis naue declarata suis, eodem vnde ierat, se recepit: At Eumenes soluta epistola nihil in ea reperit, nisi quod ad irridendum eum pertineret. cuius & si causam mirabatur, neque reperiebatur, tamen prælium statim committere non dubitauit. Horum in concursu Bythyni Hannibalis præcepto vniuersi nauem Eumenis adoriantur: quorum vim cum rex sustinere non posset, fuga salutem petijt: quam consequutus non esset, nisi intra sua præsidia se recepisset: quæ in proximo littore erant collocata. Reliquæ Pergamensæ naues cum aduersarios premerent acrius, repente in eas vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus, conijci cæpta sunt: quæ iacta initio risum pugnantibus excitarunt, neque quare id fieret, poterat intelligi. postquam autem naues completas conspexerunt serpentibus, noua re perterriti, cum, quid potissimum vitarent, non viderent, puppes auerterunt, seque ad sua castra nautica retulerunt. Sic Hannibal consilio arma Pergamenorum superauit, neque tum solum, sed sæpe aliàs pedestribus copijs pari prudentia pepulit aduersarios. quæ dum in Asia geruntur, accidit casu, vt legati Prusiæ Romæ apud L. Quintium Flaminiu[m] consulem conarent, atque ibi de Hannibale mentione facta, ex his vnus diceret,

ceret, eum in Prusia regno esse. Id postero die Flaminius senatui detulit. Patres conscripti, qui Hannibale vivo nunquam se sine insidijs futuros existimabant, legatos in Bithyniam miserunt, in his Flaminiū, qui à rege peterent, ne inimicissimum suum secum haberet, sibi que dederet. His Prusias negare ausus non est, illud recusavit, ne id à se fieri postularent, quod aduersus ius hospitij esset: ipsi, si possent, comprehenderent: locum, ubi esset, facile inuenturos. Hannibal enim vno loco se tenebat in castello, quod ei ab rege datum erat muneri: idque sic aedificarat, vt in omnibus partibus aedificij exitus haberet, semper verens, ne usu eueniret, quod accidit. Huc cum legati Romanorum venissent, ac multitudine domum eius circumdedit, puer ab ianua prospiciens Hannibali dixit, plures praeter consuetudinem armatos apparere, qui imperavit ei, vt omnes fores aedificij circummiret, ac properè sibi renunciaret, num eodem modo vndique obsideretur. Puer cum celeriter, quid esset, renunciasset, omnesque exitus occupatos ostendisset: sensit id non fortuito factum, sed se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam: quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum virtutum, venenum, quod semper secum habere consueuerat, sumpsit. Sic vir fortissimus, multis variisque persunctus laboribus, anno acquieuit septuagesimo. Quibus consulibus interierit, non conuenit, namque Atticus M. Claudio Marcello, & Q. Fabio Labeone Cos. mortuum in a-

nali suo scriptum reliquit. At Polybius L. Emilio Paulo, & Cn. Babio Tamphilo. Sulpicius autem P. Cornelio Cethego, & L. M. Babio Tamphilo. Atq; hic tantus vir, tantisq; bellis districtus, non nihil temporis tribuit litteris. namque aliquot eius libri sunt, Græco sermone confecti: in his ad Rhodios de Cn. Manlij Vulsonis in Asia rebus gestis. Huius bella gesta multi memoria prodiderunt: sed ex his duo, qui cum eo in castris fuerunt, simulq; vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Philanius & Sosilus Lacedæmonius. atq; hoc Sosilo, Hannibal litterarum Græcarum usus est doctore. Sed nunc tempus est huius libri facere finem, & Romanorum explicare imperatores, quò facilius collatis utrorumq; factis, qui viri præferendi sint, possit indicari.

M. PORTIVS CATO, EX LIBRO
Secundo Æmilij Probi, seu Cornelij
Nepotis.

CATO ortus municipio Tusculo, adolescentulus prius, quàm honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quòd ibi heredium à patre relictum habebat. Hortatu L. Valerij Flacci, quem in consulatu, censuraque habuit collegam, ut M. Perperna Censorinus narrare solitus est, Romam demigravit: in foro, esse

esse cepit. Primum stipendium meruit annorum decem, septemque. Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello Coss. tribunus militum in Sicilia fuit. Inde ut redijt, castra secutus est C. Claudij Neronis: magnique eius opera aestimata est in pralio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal, frater Hannibalis. Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano, consuli: cum quo non pro sortis necessitudine vixit. Namque ab eo perpetua diffensit vita. Edilis pl. factus est cum C. Heluio. Prator provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quæstor superiore tempore ex Africa decedens, Q. Eunium poetam deduxerat: quod non minoris aestimamus, quam quemlibet amplissimū Sardiniensem triumphum. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte provinciam nactus Hispaniam citeriorem, exque ea triumphum deportavit. Ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus consul iterum, cuius in priore consulatu quæstor fuerat, voluit eum de provincia depellere, & ipse ei succedere: neque hoc per senatum efficere potuit, cum quidem Scipio in civitate principatum obtineret, quod tum non potentia, sed iure resp. administrabatur. Qua ex re iratus, senatu peracto, priuatus in urbe mansit. At Cato, censor cum eodens Flacco factus, senerè præfuit ei potestati. Nam & in cōplures nobiles animaduertit, & multas res novas in edictum addidit, quare luxuria reprimeretur, quæ iam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octoginta vsque ad extremam ætatem, ab adolescentia, reip.

causa suscipere inimicitias non destitit: à multis tentatus, non modò nullum detrimentum estimationis fecit, sed quo ad vixit, virtutum laude creuit. In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria. Nam & agricola sollers, & reip. peritus, iuriconsultus, & magnus imperator, & probabilis orator, & cupidissimus litterarum fuit. Quarum studium, & si senior arripuerat, tamen tantum in eis progressionem fecit, ut non facillè reperire possis, neque de Græcis, neque de Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentia consecit orationes. Senex scribere historias instituit, quarum sunt libri septem. Primus continet res gestas rerum pop. Rom. Secundus, & tertius, vnde quæque ciuitas orta sit Italica. Ob quam rem omneis, Origines videtur appellasse. In quarto autem bellum Punicum primum: In quinto secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliquaq; bella pari modo persecutus est, vsque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominauit, sed sine nominibus res notauit. In iisdem exposuit quæ in Italia Hispaniisque viderentur admiranda. In quibus multa industria, & diligentia comparet, multa doctrina. Huius de vita & moribus plura in eo libro persecuti sumus, quem separatim de eo fecimus, rogatu Titi Pomponij Attici. Quare studiosos Catonis ad illud volumen delegamus.

VITA T. POMPONII ATTICI,
ex Cornelio nepote.

POMPONIUS Atticus, ab origine
ultima stirpis Romanæ generatus, per-
petuò à maioribus acceptam, eque-
strem obtinuit dignitatem. Patre u-
sus est diligente, indulgente, & ut
tum erant tempora, diti, in primisque studioso litte-
rarum. hic, prout ipse anabat litteras, omnibus
doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet,
filium erudit. Erat autem in puero, præter doci-
litem ingenij, summa suauitas oris ac vocis, ut
non solum celeriter acciperet quæ tradebantur, sed
etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re, in
pueritia, nobilis inter æquales ferebatur, clariús-
que exsplendescbat, quàm generosi condiscipuli
animo æquo ferre possent. Itaque incitabat omnes
studio suo: quo in numero fuerunt L. Torquatus,
C. Marius, C. filius, M. Cicero, quos consuetudine
sua sic sibi deuinxit, ut nemo ijs perpetuò fuerit ca-
rior. Pater mature decessit, ipse adolescentulus, pro-
pter affinitatem P. Sulpicij, qui tribu. pleb. interse-
ctus est, non expers fuit illius periculi. Namque A-
nicia, Pomponij consobrina, nupserat Seruio Sulpicio,
fratri P. Sulpicij. Itaque interfecto P. Sulpicio, pos-
tea quàm vidit, Cinnano tumultu ciuitatem esse per-
turbatam, neque sibi dari facultatem pro dignitate

viuendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis ciuium, cum alij Syllanis, alij Cinianis fauerent partibus: idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit: neque eo secius adolentem Marium hostem iudicatum, inuit opibus suis: cuius fugam pecunia subleuauit. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum traiecit suarum. Hic ita vixit, ut vniuersis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam, praeter gratiam, quae iam in adolescentulo magna erat, saepe suis opibus inopiam eorum publicam leuauit. Quum enim ver suram facere publice necesse esset, neque eius conditionem aequam haberent: semper se interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab ijs acceperit, neque longius quam dictum esset, eos debere passus sit. Quod utrumque erat ijs salutare. nam neque indulgendo inueterascere eorum as alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium alia quoque liberalitate. Nam vniuersos frumento donauit, ita ut singulis sex modij tritici darentur, qui modus mensurae, medimnus Athenis appellatur. Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publice haberent, ciuemque facere studerent: quo beneficio ille uti noluit, quod nonnulli ita interpretantur, amitti ciuitatem Romanam alia ascita. Quandiu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit: absens prohibere non

non potuit. Itaque aliquot ipsi, & Piliæ locis sanctissimis posuerunt. Hunc enim in omni procuratione Reipub. actorem, auctoremque habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quod in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium, orbis terrarum esset imperij, ut eandem & patriam haberet, & dominam. Hoc specimen prudentiæ, quod cum in eam ciuitatem se contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrina præstaret omnes, ei vnus ante alios fuerit carissimus. Huc ex Asia Sylla decedens, cum venisset, quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate, & doctrina. Sic enim Græcè loquebatur, ut Athenis natus videretur. Tanta autem suauitas erat sermonis latini, ut apparet, in eo natiuum quendam leporem esse, non ascitum. Idem poemata pronuntiabat & græcè & latinè, sic ut supra nihil posset. Quibus rebus factum est, ut Sylla nusquam ab se dimitteret, cuperetque secum deducere. cui cum persuadere tentaret, noli, oro te, (inquit Pomponius) aduersum eos me velle ducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. At Sylla adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens iussit deferri. Hic complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Atheniensium reip. tribueret, nihilominus amicis urbana officia præstitit. Nam & ad comitia eorum ventitauit,

& si qua res maior acta est, non desuit: sicut Cice-
 roni in omnibus eius periculis singularem fidem præ-
 buit: cui ex patria fugienti L L S. ducenta & quin-
 quaginta millia donauit. Tranquillatis autem rebus
 Romanis, remigravit Romam, ut opinor L. Cotta, &
 L. Torquato Coss. quem diem sic vniuersa ciuitas A-
 theniensium profecuta est, ut lachrymis desiderij fu-
 turi dolorem indicaret. Habebat auunculum Qu.
 Cacilium, equitem Rom. familiarem L. Luculli, di-
 nitum, difficillima natura, cuius sic asperitatem veri-
 tus est, ut, quem nemo ferre posset, huius sine offensio-
 ne ad summam senectutem retinuerit beneuolentiam.
 quo factò, tulit pietatis fructum. Cacilius enim mo-
 riens, testamento adoptauit eum, heredemque fecit
 ex dodrante, ex qua hereditate accepit circiter L L S.
 Erat nupta soror Attici Qu. Tullio Ciceroni: easque
 nuptias M. Cicero conciliarat. cum quo à condiscipu-
 latu vivebat coniunctissime, multo etiam familiarius,
 quam cum Q. ut iudicari possit plus in amicitia va-
 lere similitudinem morum, quam affinitatem. Vteba-
 tur autem intime Q. Hortensio, qui ijs temporibus
 principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non pos-
 set, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius.
 & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter
 quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet
 obtrectatio, essetque talium virorum copula. in repub-
 lica versatus est, ut semper optimarum partium & ef-
 fet, & existimaretur. Neque tamen se ciuilibus flu-
 tibus

tibus committeret, quòd non magis eos in sua pote-
 state existimabat esse, qui se ijs dedissent, quàm qui
 maritimis iactarentur. Honores non petijt, cùm ei
 paterent, propter vel gratiam, vel dignitatem: quòd
 neque peti more maiorum, neque capi possent conser-
 uatis legibus, in tam effusis ambitus largitionibus,
 neque è repub. sine periculo, corruptis ciuitatis mo-
 ribus. Ad hastam publicam nunquam accessit. Nul-
 lius rei neque præs, neque manceps factus est. Nemi-
 nem neque suo nomine, neque subscribens, accusauit.
 In ius de sua re nunquam iuit: iudicium nullum ha-
 buit. Multorum consulum, pratorumque præfetti-
 ras delatas, sic accepit, vt neminem in prouinciam sit
 secutus: honore fuerit contentus, rei familiaris de-
 spexerit fructum. qui ne cum Q. quidem Cicerone vo-
 luerit ire in Asiam, cùm apud eum legati locum obti-
 nere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cùm
 præturam gerere nolisset, asseclam esse prætoris. quæ
 in re non solum dignitati seruebat, sed etiam tranquil-
 litati, cùm suspiciones quoque vitaret criminum. quo
 fiebat, vt eius obseruantia omnibus esset cærior, cùm
 eam officio, non timori, neque spei tribui viderent. In-
 cidit Casarianum ciuile bellum, cùm haberet annos
 circiter sexaginta. vsus est ætatis vacatione, neque se
 quoquam mouit ex vrbe. Quæ amicis suis opus fue-
 rant ad Pompeium proficiscentibus, omnia ex sua re
 familiari dedit. Ipsum Pompeium coniunctum non
 offendit. Nullum enim ab eo habebat ornamentum, vt

ceteri, qui per eum aut honores, aut diuitias ceperant: quorum partim inuitissimi castra sunt secuti, partim summa cum eius offensione, domi remanserunt. Attici autem quies, tantoperè (Cæsari fuit grata, ut victor cum priuatis pecunias per epistolas imperaret, huic non solum molestus non fuerit, sed etiam sororis, & Q. Ciceronis filium ex Pompeij castris concesserit. Sic vetere instituto vitæ, effugit noua pericula. Secutum est illud, occiso Cæsare, quum respub. penes Brutos videretur esse, & Cassium, ac tota ciuitas se ad eum conuertisse videretur. Sic M. Bruto vsus est, ut nullo ille adolescens æquali familiaris, quam hoc sene: neque solum eum principem consilij haberet, sed etiam in conuictu. Excogitatum est à quibusdam, ut priuatum ærarium, Cæsaris interfectis ab equitibus Rom. constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à C. Flauio Bruti familiari Atticus, ut eius rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consilijs remouisset, respondit si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, vsurum quantum eæ paterentur: sed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. sic ille consensionis globus, huius vnus dissensionis, disiectus est: neque multo post superior esse cepit Antonius, ita ut Brutus & Cassius prouinciarum, quæ hys dicis causa datæ erant à consulibus, desperatis rebus

rebus, in exilium proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abiectio Bruto, Italiaq; cedenti LLS. centum millia munera misit. eidem in Epiro absens, trecenta iussit dari: neq; eo magis potenti adulatus est Antonio, neq; desperatos reliquit. Secutum est bellum gestum apud Mutinam. In quo si tantum eum prudentem dicam: minus, quam debeam, predicem, cum ille potius diuinus fuerit, si diuinitio appellanda est perpetua naturalis bonitas, quæ nullis casibus neq; agitur, neq; minuitur. Hostis Antonius iudicatus Italia cesserat: spes restituendi nulla erat. non solum eius inimici, qui tum erant potentissimi, & plurimi, sed etiam, amici, aduersarij eius se dabant, & in eo ledendo se aliquam consecuturos sperabant commoditatem: eius familiares insequabantur, uxorem Fuluiam omnibus rebus spoliare cupiebant, liberos etiam extinguere parabant. Atticus cum Ciceronis intima familiaritate uteretur, amicissimus esset Bruto: non modò nihil ijs indulisit ad Antonium violandum, sed è contrario familiares eius ex vrbe profugientes, quantum potuit, texit: quibus rebus indignuerunt, adiunxit. P. verò Volummio ea tribuit, ut plura à parente proficisci non potuerint. Ipsi autem Fuluiæ, cum litibus destinaretur, magnisq; terrorib. uexaretur, tanta diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa præstiterit uadimonium sine Attico, hic sponsor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum secunda fortuna emisset in diem

diem , neque post calamitatem versuram facere potuisset : ille se interposuit , pecuniãque sine fœnore , sinẽque vlla stipulatione ei credidit , maximum exillimans quæstum , memorem , gratumque cognosci : simulque aperire , se non fortunæ , sed hominibus solere esse amicum . quæ cum faciebat , nemo eum temporis causa facere poterat existimare . Nemini enim in opinionem veniebat , Antonium rerum potiturum . Sed sensim is à nonnullis optimatibus reprehendebatur , quòd parum odisse malos ciues videretur . Ille autem sui iudicij , potiùs quid se facere par esset , intuebatur , quàm quid alij laudaturi forent . Conuersa subito fortuna est . Ut Antonius redijt in Italiam , nemo non magno in periculo Atticum futurum putarat , propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti . Itaque ad aduentum imperatorum de foro decesserat , timens proscriptionem : latebãtque apud P. Volummum , cui , ut ostendimus paulò antè , opem tulerat (Tanta varietas ijs temporibus fuit fortunæ , ut modò hi , modò illi in summo essent aut fastigio , aut periculo) habebãtque secum Q. Gellium Canium æqualem , simillimumque sui . Hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum , quòd cum eo , quem puerum in ludo cognouerat , ad eò coniunctè vixit , ut ad extremam atatem amicitia eorum creuerit . Antonius autem & si tanto odio ferebatur in Ciceronem , ut non
folium

solum ei, sed etiam omnibus etiam eius amicis
 esset inimicus, eosque vellet proscribere: multis
 hortantibus tamen, Attici memor fuit officij, &
 ei, cum requisisset ubi nam esset, sua manu
 scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret. se
 eum, & Gellium Canium de proscriptorum nu-
 mero exemisse. Ac, ne quod periculum incide-
 ret, quod noctu fiebat: praesidium ei misit. Sic
 Atticus in summo timore non solum sibi, sed et-
 iam ei, quem carissimum habebat, praesidio fuit.
 Neque enim sua solum a quoquam auxilium petijt
 salutis, sed coniunctim: ut apparet nullam se-
 iunctam sibi ab eo velle esse fortunam. Quod si
 gubernator praecipua laude fertur, qui nauem ex
 hieme, marique scopuloso seruat, cur non singu-
 laris eius existimetur prudentia, qui ex tot, tam-
 que grauibus procellis ciuilibus, ad incolumita-
 tem peruenit? Quibus ex malis ut se emerit,
 nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus re-
 bus posset, esset auxilio. Cum prosriptos praem-
 ijs imperatorum vulgus conquireret, nemo in
 Epirum venit, cui res ulla desuerit. nemini non
 ibi perpetuo manendi potestas facta est. Quin etiam
 post praelium Philippense, interitumque C. Cassij,
 & M. Bruti, L. Iulium Mocillam praetorem, &
 eius filium, Aulumque Torquatium, ceterosque for-
 tuna percussos, instituit tueri: atque ex Epiro his
 omnia Samothraciam supportari iussit. Difficile e-
 nim

nim est omnia persequi, & non necessaria. Illud vnum intelligi volumus, illius liberalitatem, neque temporariam, neq; callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac temporibus iudicari potest, quod non florentibus se vendidit, sed afflictis semper succurrit. qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus post mortem eius, quam florentem, coluerit. Sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quod neque ladebat quenquam, neque si quam iniuriam acceperat, non malebat ulcisci, quam obliuisci. Idē immortali memoria recepta retinebat beneficia: quæ autē ipse tribuerat, tamdiu meminerit, quoad ille gratus erat, qui acceperat. Itaque hic fecit, ut verē dictum videatur, **S V I C V I Q V E M O R E S F I N G V N T F O R T V N A M.** Neque tamen prius ille fortunā, quam se ipse, finxit: qui cauit ne qua in re iure plecteretur. His igitur rebus effecit, ut **M. Vipsanius Agrippa**, intima familiaritate coniunctus adolescenti **Cæsari**, cum propter suam gratiam, & **Cæsaris** potentiam, nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum eius diligeret affinitatem, proptaretque equitis Romani filiam generosam nuptijs. atque harum nuptiarum conciliator fuit (non est enim celandum) **M. Antonius** triumuir reip. constituendæ: cuius gratia cum augere possessiones posset suas, tantum absuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem sub ipsam profcri-

scriptionem perillustre fuit. Nam cum L. Sausseij equi-
 tis Rom. equalis sui, qui complureis annos studio du-
 ctus Philosophiæ, Athenis habitabat, habebatque
 in Italia preciosas possessiones, triumviri bona vendi-
 dissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur: At-
 tici labore, atque industria factum est, ut eodem nun-
 cio Sausseius fieret certior se patrimonium amisisse, &
 recuperasse. Idem L. Iulium Calidium, quem post Lu-
 cretij, Catullique mortem, multo elegantissimum poë-
 tam nostram tulisse etatem verè videor posse conten-
 dere, neq; minus virum bonum, optimisq; artibus eru-
 ditum, post proscriptionem equitum, propter magnas
 eius Africanas possessiones, in proscriptorum numerū à
 P. Volumnio, præfecto fabrūm Antonij, absentem rela-
 tum, expediuit. Quod in præsentem utrum ei laboriosius,
 an gloriosius fuerit, difficile fuit indicare, quòd in eorū
 periculis, non secus absentes, quàm præsentem amicos
 Attico esse cura cognitū est. Neq; verò minus ille vir,
 bonus paterfamiliæ habitus est, quàm ciuis. Nam cum
 esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax. minus ædi-
 ficator. Neq; tamē non imprimis benè habitauit, omni-
 busq; optimis rebus usus est. Nam domū habuit in colle
 Quirinali Amphilanā, ab auunculo hereditate relicta,
 cuius amœntas non ædificio, sed silua constabat. ipsa
 enim tectum antiquitus constitutum, plus salis, quàm
 sumptus habebat: in quo nihil commutauit, nisi si
 quid uetustate coactus est. Vsus est familia, si utilita-
 te iudicandum est, optima: si forma, nix mediocri.

nam-

namq; in ea erant pueri litteratissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarij, ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrunq; horum pulchrè facere posset. pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprimè boni. neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domiq; factum habuit: quod est signum non solùm continentie, sed etiam diligentia. Nam & non intemperanter concupiscere quod à plurimis videas, continentis debet duci: & porius diligentia, quàm pretio, parare, non mediocris est industria. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; omni diligentia munditiem non affluentem affectabat. supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. Nec hoc prateribo, quanquam nonnullis leue visum iri putem. cum imprimis lautus esset equus Ro. & non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines intitaret, scimus non amplius, quàm terna millia xris, per æquè in singulos menses, ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum. Atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. Sæpe enim propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. Nemo in conuiuio eius aliud acroama audiuit, quàm anagnosten: quod nos quidem iucundissimum arbitramur. Neque vnquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est: ut non miuus animo, quàm ventre conuiuia delectarentur. Namque eos vocabat, quorum mores à suis non abhorrent. Cum tanta pecunie factus
 esset

esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutauit, nihil de nitæ consuetudine. tantæque usus est moderatione, ut neque sestertio vitio vicies, quod à patre acceperat, parum se splendide gesserit: neque in sestertio centies, affluentius uixerit, quàm instituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumptuosam uillam, neque in Italia, præter Ardeatinum & Nomentanum, rusticum prædium: omniisque eius pecuniæ redditus constabat in Epiroticis, & urbanis possessionibus. Ex quo cognosci potest, eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. Itaque eius comitas, non sine seueritate erat, neque grauitas sine facilitate: ut difficile esset intelletu, utrum eum amici magis uererentur, quàm amarent. Quicquid rogabatur, religiosè promittebat, quod non liberalis, sed leuis arbitrabatur, polliceri, quod præstare non posset. Idem in nitendo quod semel admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem uideretur agere. Nunquam suscepti negocij eum pertæsum est. Suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius, quo sciebat, ut omnia, M. & Q. Ciceronum, Catonis, Hortensii, Auli Torquati, multorum præterea equitum Romæ, negocia procuraret. Ex quo iudicari poterat, non inertia, sed iudicio, fugisse reipub. procuratorem. Humanitatis uerò nullum afferre maius testimonium possum,

possum, quam quod adolescens idem seni Sylla fuerit iucundissimus, senex adolescenti M.Bruto: cum æqualibus autem suis, Qu Hortensio, & M.Cicerone sic uixerit, ut iudicari difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus. quamquam eum præcipuè dilexit Cicero, ut ne rater quidè ei Quintus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei sunt iudicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus iam sunt editi, sexdecim uolumina Epistolarum, ab consulatu eius usq; ad extremum tempus, ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multum desideret historiam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studijs principum, uitijs ducum, mutationibus reip. perscripta sunt, ut nihil in ijs non appareat: & facillè existimari possit, prudentiam quodammodo esse diuinationem. Non enim Cicero ea solùm, quæ uiuo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ nunc usu ueniunt, cecinit, ut uates. De pietate autem Attici quid plura commemorem, cum hoc ipsum uerè gloriantem audierim in funere matris suæ, quam extulit annorum nonaginta, cum esset septem & sexaginta, se nunquam cum matre in gratiam redysse, nunquam cum sorore fuisse in similitate, quam prope æqualem habebat. Quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos diligentia, ut quos amare deberet, irasci eis nefas duceret. neque id fecit natura solùm, quamquam omnes ei paremus, sed etiam doctrina. nam & principum philosophorum ita

A
perce-

percepta habuit præcepta, ut ijs ad vitam agendam, non ad ostentationem vteretur. Moris etiam maiorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam aded diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est populi Rom. quæ non in eo suo tempore sit notata: & quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. Fecit hoc idem separatim in alijs libris, ut M. Bruti rogatu Iuniam filiam à stirpe ad hanc statem, ordine enumeraverit, notans qui, à quo ortus, quos honores, quibusque temporibus cepisset: pari modo Marcelli Claudij de Marcellorum: Scipionis Cornelij, & Fabij maximi, de Corneliorum, & Fabiorum, & Emiliorum quoque: quibus libris nihil potest esse dulcius ijs, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poetice, credimus, ne eius expertus esset suavitatis. Namque versibus qui honore, rerumque gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit ita: ut sub singulorum imaginibus facta, Magistratusque eorum non amplius quaternis, quinisque versibus descripserit. quod vix credendum sit, tantas res, tam breuiter potuisse declarari. Est etiam liber Græcè

confectus, de consulatione Ciceronis. Haftenus Attico viuo edita haec à nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: & quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significauimus. Suos cuique mores plerumque conciliare fortunam. Namque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem peruenit imperatoris diui Iulij filij, cum iam ante familiaritatem eius consecutus nulla alia re, quam elegantia vitae, qua ceteros ceperat principes ciuitatis, dignitate pari, fortuna humiliore. Tanta enim prosperitas Casarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam ante de uerit & conciliarit, quod cuius Romanus quirit consequi. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocarat. Hanc Casar vix anniculam, Tiberio Claudio Neroni Drusilla nato, priuigno suo, despondit. quae coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiore, quamuis ante haec sponsalia non solum, cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quenquam litteras misit, quia Attico mitteret, quid ageret, in primis, quia legeret, quibusque in locis, & quamdiu esset moraturus: sed etiam cum esset in urbe, & propter suas infinitas occupationes, minus saepe, quam uellet, Attico frueretur, nullus dies tamen temerè

merè intercesserit, quo non ad eum scriberet, quæ non aliquid de antiquitate ab eo requireret: modò aliquam ei quæstionem poëticam proponeret, interdum iocans eius verbosiores eliceret epistolas. Ex quo accidit, cùm ædes Iouis Feretræ, in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate, atque iniuria deiecta, prolaberetur, ut Attici admonitu, Cæsar eam reficiendam curaret. Neque verò ab M. Antonio minus absens litteris colebatur: adcò, ut accuratè ille exul eum his terris quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiozem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quantæ sit sapientiæ, eorum retinere usum, benevolentiamque, inter quos maximarum rerum non solùm æmulation, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantum fuit incidere necesse, inter Cæsarem, atque Antonium, cùm se uterque principem non solùm urbis Romanæ, sed orbis terrarum esse cuperet. Tali modo cùm VII. & LXX. annos compleisset, utque ad extremam senectutem non minùs dignitate, quàm gratia, fortunæque creuisset (multas enim hereditates nulla alia re, quàm bonitate est consecutus) tantæque prosperitate usus est valetudinis, ut annos triginta medicina non indiguisset: Nactus est morbum, quem initidò & ipse, & medici contempserunt. nam putarunt esse tenebron: cui remedia celeria, faciliæque

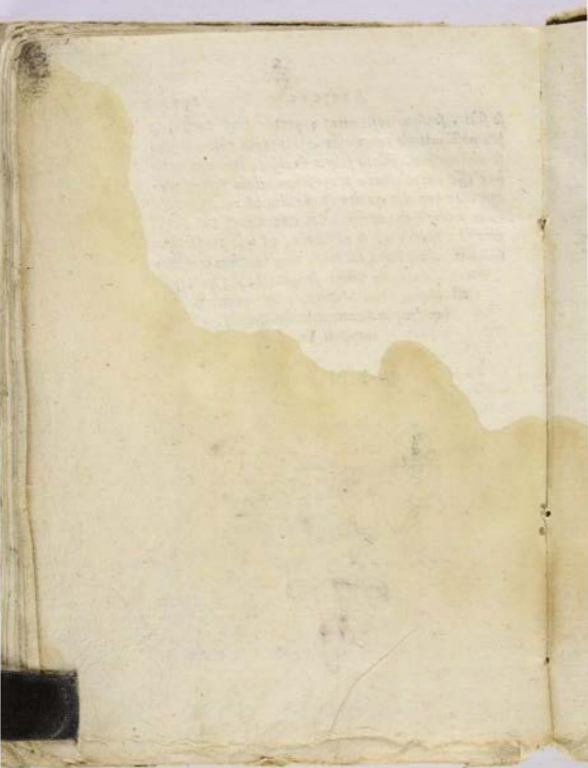
proponebantur . In hoc cum tres menses sine vllis doloribus , præterquam quos ex curatione capiebat , consumpsisset : subito tanta vis morbi in vnum intestinum prorupit , vt extremo tempore , per lumbos fistula putris eruperit . Atque hoc prius , quam ei accideret , postquam indies dolores accrescere , febrésque accessisse sensit , Agrippam generum ad se arcessi iussit , & cum eo L. Cornelium Balbum , Sextumque Peducæum . hos vt venisse vidit : in cubitum nixus , quantam , inquit , curam , diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim , cum vos testes habeam , nihil opus est pluribus verbis commemorare : quibus quoniam , vt spero , satisfeci , nihilque reliqui feci , quod ad sanandum me pertineret , reliquum est , vt egomet mihi consulam . Id vos ignorare nolui . Nam mihi stat alere morbum desinere . namque his diebus quicquid cibi sumpsi , ita produxi vitam , vt auxerim dolores sine spe salutis . Quare à vobis peto primum , vt consilium probetis meum : deinde ne frustra dehortando conemini . Hac oratione habita , tanta constantia vocis atque vultus , vt non ex vita , sed ex domo in domum videretur migrare , cum quidem Agrippa eum flens , atque osculans , oraret atque obsecraret , ne id , quod natura cogeret , ipse quoque sibi acceleraret : & quoniam tum quoque posset temporibus superesse ,
 se sibi ,

se sibi, suisque reseruaret: preces eius taciturna
 sua obstinatione compressit. Sic cum biduum cibo
 se abstinuisset, subito febris decessit, leuiorq; mor-
 bus esse cepit. tamen propositum nihilo secius per-
 egit. Itaque die quinto, postquam id consilium in-
 ierat, pridie Kal. Aprilis, Cn. Domitio, C. Sosio Coss.
 decessit. Elatus est in lecticula, ut ipse prescripse-
 rat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus
 bonis, maxima vulgi frequentia. Sepultus
 est iuxta viam Appiam, ad quintum
 lapidem in monumento Qu. Cacilij,
 auunculi sui.

FINIS.

x/1604

Ulterius de ...

...

Ulterius de ...

... de ...

...

Bachon's

Aug 7

BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO

TT

I

k

56

1920

1920

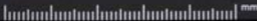
1920

xrite

colorchecker

MSCCPC0613

mm